

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Ανέκδοτες αναμνήσεις του Γιώτη Ναούμ

Τώρα που
ανοίγουν
τα σχολεία

Νέα Στράντζα

Η αιματόψειρα

Το πάρκο Ναούσης (φωτογραφία Κωσ. Σπορέλια)

Διακοπές στην παλιά Νάουσα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἔτους 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
- 2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση Βασιλέως Κων)ντίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη Πέμπτη 6-9 απόγευμα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΕΤΟΣ Η' Τόμος Δ τεύχος 28

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσεύς Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσιαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 21.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Το «πάρκο Ναούσης», του Κώστα Σπορέλα

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 — τηλ. 260.140 & 226.924
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά

ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡ. Οι ανέκδοτες αναμνήσεις του Να- ουμ Γιώτη	92
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ. Πατριδογνωσία της Βέροιας	95
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ ΘΩΜΑ. Διακοπές στη παλιά Νάουσα	96
ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ ΓΕΩΡΓ. Νέα Στράντζα (Νέα Ροδακινέα)	104
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ. Οι βρύσες και οι βρυσάδες της Νιάουστας	106
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚΗ Νιάουστα μια πόλη από ευεργέτες	110

Παιδαγωγικά — Λογοτεχνικά Κοινωνικά

ΜΑΡΑ ΧΡΗΣΤ. Τώρα που ανοίγουν τα σχολεία	98
ΤΖΙΩΝΑ ΙΩΑΝ. Η λειτουργία της ποινής ως εκπαι- δευτικό μέσο	100
ΔΗΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑ. «Η νύχτα», «το μυστήριο»	109
ΑΛΕΞΙΟΥ ΒΑΣ. «Εξομοίωση» «Πόσο παράξενα» «Ζωή»	109
ΞΗΡΟΥΡΗ ΙΩΑΝ. Μήπως χάσαμε το νόημα του έρωτα	112
ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ ΔΕΣΠ. Η Ελληνίδα γυναίκα στο πέ- ρασμά της από την Ιστορία	116

Γεωργικά — Δεντροκομικά

ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗ ΚΩΣ. Ενοφθαλμισμός με τεμάχιο Εύλου	118
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ. Δεντροκομικά θέματα	122

Δραστηριότητες Συλλόγων

ΚΑΠΕΤΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΣ. Συνεστίαση αποφοίτων του 1954	127
ΑΛΔΑΚΟΥ ΘΩΜΑ. Πολιτιστικό Κέντρο 1983 - 1984	128
Θεατρική παράσταση του 2ου Γυμνασίου	130

Αγαπητέ φίλε,

Σήμερα παρουσιάζουμε το 28ο τεύχος και όπως πάν-
τα με πλούσια και ποικίλη ύλη. Στο περιοδικό μας δημοσι-
εύονται ενημερωτικά άρθρα γύρω από την νεότερη ι-
στορία του τόπου μας (δέκατος ένατος και εικοστός αι-
ώνας). Έτσι δίνονται αρκετές πληροφορίες για την εγ-
κάταση πληθυσμών στην περιοχή μας οι οποίοι πιεζό-
μενοι από τους Τούρκους εγκατέλειψαν την γενέτειρά
τους, όπως οι Βλάχοι της Ηπείρου και οι κάτοικοι της
Στράντζας της Ανατολικής Θράκης.

Αγαπητέ φίλε,

Στη «Νιάουστα» φιλοξενούνται επίσης άρθρα που έ-
χουν σχέση με τα προβλήματα των νέων και πως πρέπει
να αντιμετωπίζονται στο σπίτι από τους γονείς, και στο
σχολείο από τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων.

Αγαπητέ φίλε,

Στο τεύχος αυτό δημοσιεύονται άρθρα κοινωνικού
και λαογραφικού περιεχομένου και για την Ελληνίδα γυ-
ναίκα. Επίσης και άρθρα επίκαιρα που αφορούν τους δεν-
τροκαλλιεργητές, όπως είναι ο νέος τρόπος εμβολια-
σμού των δένδρων CHIP BUDDIG, καταπολεμήσεις, νέ-
ες ποικιλίες μηλιάς κ.λ.π.

Στις στήλες του περιοδικού μας καταχωρούνται σ-
κόμα αρκετές δραστηριότητες των διαφόρων πολιτιστι-
κών φορέων της πόλης μας.

Αυτά για τώρα. Ευχόμεθα καλό φθινόπωρο. Θα τα ξα-
ναπούμε μετά τρεις μήνες.

Γειά σας
Ο Ντίν

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 500
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ. 1.000
Εξωτερικού δολάρια	20

Οι ανέκδοτες αναμνήσεις του Γιώτη (Παναγιώτη) Ναούμ

1. Ο Γιώτης (Παναγιώτης) Ναούμ, που ήταν Βλάχος, γεννήθηκε στη Βέροια, το 1874, και πέθανε στο Βουκουρέστι, το 1966, σε ηλικία 92 χρόνων. Στη Ρουμανία εγκαταστάθηκε από το 1920 (τότε ήταν 46 χρόνων) και άσκησε το επάγγελμα του καθηγητή της Μ. Εκπαίδευσης, αφού προηγουμένως άρχισε τον έμπορο και γύρισε ολόκληρη την ελληνική και την (τότε) γιουγκοσλαβική Μακεδονία. Στις περιηγήσεις του αυτές προσπάθησε να συγκεντρώσει στοιχεία (και ιδιαίτερα προφορικές, στοματικές παραδόσεις), ρωτώντας τους επιζώντες συμπατριώτες του, για τη μαζική μετακίνηση (1819 — 1822) του βλάχικου στοιχείου (την εποχή του Αλή πασά των Ιωαννίνων), από την ορεινή περιοχή της Πίνδου και των Γρεδεκών (δηλαδή από τα χωριά Αδδέλλα, Σαμαρίνα, Σφιζή, Βωδούσα, Περίδολ, Γράμνιστα κ.ά.) στις πεδιάδες της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, όπως και για τη συμμετοχή του στην επαναστατική κίνηση της Μακεδονίας, στα 1878.

Το υλικό που μάζεψε σκέφτηκε να το δασιώσει και έτσι κατέστησε ένα χειρόγραφο, με τίτλο: «Αναμνήσεις από την ταλαιπωρημένη ζωή των Βλάχων», που το έγραψε (με μελάνι), το 1954, όταν ήταν 80 ετών, στα ρουμανικά, σε ένα τετράδιο, διαστάσεων 0,20X0,34, το οποίο έχει γραμμένες 39 σελίδες, που η καθεμία της έχει 33 (τυπωμένες) σειρές και είναι χρησιμοπονημένες μονάχα από τη μία μεριά.

Το κείμενο τούτο ο Γ. Ναούμ παράδωσε στον ανιψιό του, Βλάχο της Βέροιας, Γεώργιο Αδ. Καπρίνη, σε μία από τις αλληπάλληλες συναντήσεις τους, στα αμοιβαία ταξίδια

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΒΛΑΧΟΥΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ 19ου αι. ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1878 ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

τους. Ο Καπρίνης (που γεννήθηκε το 1895 και πέθανε, στη Βέροια, το 1971) είχε μαθητεύσει στη Βέροια και στα Βιτώλια-Μπιτώλια (δηλαδή στο Μοναστήρι) και ήξερε να γράφει και να μιλάει στα ρουμανικά και στα ελληνικά.

Σκέφθηκε λοιπόν να αξιοποιήσει το χειρόγραφο και γι' αυτό μετά-

Του δικηγόρου Γεωργίου Χ. Χιονίδη

φράσε στα ελληνικά, το 1967, το κείμενο του Ναούμ. Η μετάφρασή του γράφτηκε, με μελάνι, σε 56 συνεραμμένες σελίδες, σε σχήμα τετραγώνου (διαστάσεων 0,20X0,30), που είναι γραμμένες μονάχα από τη μία μεριά. (Ακόμα, ο Γ. Καπρίνης, έκανε και μερικές προσθήκες-διορθώσεις, που, όμως, τις σημειώνει ρητά). Έχει πολλά ορθογραφικά λάθη και ασυνταξίες ή διορθωμένες. Πικαρίζοντας τούτο ο μεταφραστής, παράδωσε το κείμενό της στον λόγιο Βλάχο δικηγόρο της Βέροιας Αλέξανδρο Παπαδοστατίου, για να το επιμεληθεί και να το δημοσιεύσει.

Ο Αλέξανδρος Παπαδοστατίου διόρθωσε τα ορθογραφικά κ.τ.λ. λάθη αλλά έκανε και πολλές προσθαφαρτές και, τέλος, πρόντισε για τη δακτυλογράφηση του τελικού κειμένου, που έπιασε 51 συνηθισμένες σελίδες. Απ' έξι έβαλε ο επιμελητής τις πέντε κάτω ενδείξεις: «ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ / ΑΝΑ

ΜΝΗΣΗΣ / ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΛΑΙ-ΠΩΡΗΜΕΝΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΕΡΟΙΑΣ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ 'Η ΓΙΩΤΗΣ ΝΑΟΥΜ: ΕΓΓΡΑΦΕ / Μετάφραση: Γεωργίου Καπρίνη. Επιμέλεια: Αλέξ. Παπαδοστατίου/Βέροια 1967». Τελικά, δεν εκδόθηκε το κείμενο, αλλά ο επιμελητής του καταχώρισε ευρεία περίληψή του στις σελίδες 91 - 101 του βόλτου του «Ιστορικά σημειώματα για τους Βλάχους ή Κουτσόβλαχους», που κυκλοφόρησε (στη Βέροια) στα 1969.

Ένα δακτυλογραφημένο κείμενο των αναμνήσεων αυτών του Γ. Ναούμ έφτασε στα χέρια μου.

Απ' αυτό διηκισμένα ήδη μικρό τμήμα του στο περιοδικό «Μακεδονική ζωή», στο τεύχ. 45 (Φεβρουάριος 1970), σ. 25-26), με μικρή εισαγωγή μου (σ. 24), που αναφερόταν στα γεγονότα της επαναστάσεως της περιοχής Κολινδρού-Αγίων Πάντων, στα 1878.

Εδώ και δυο χρόνια καταπιάστη και πάλι με τη μελέτη του δακτυλογραφημένου κειμένου. Θεώρησα όμως σκόπιμο να ζητήσω από τη δ. Βιργινία Γ. Καπρίνη, που κατέχει και τα δυο χειρόγραφα, δηλαδή του Γ. Ναούμ και του πατέρα της Γ. Καπρίνη, να μου τα δανείσει. Πρόθυμα δέχθηκε. Από τη σύγκριση, όμως, της χειρόγραφης ελληνικής μεταφράσεως, με το δακτυλογραφημένο κείμενό της, διαπίστωσα ότι ο προαναφερόμενος επιμελητής είχε κάνει πολλές σπειρώσεις, γεγονός που δεν με έδωσε

Έτσι, φρόντισα και ξαναγράφτηκε και ξαναδακτυλογραφήθηκε το κείμενο της χειρόγραφης μεταφράσεως, όπως ακριβώς είχε. Όπου έκαμα (τις εντελώς αναγκαίες) προσθήκες - διευκρινήσεις, το μνημόνισσα ρητά, χρησιμοποιώντας παρενθέσεις.

Υστερα, μελέτησα τη σχετική βιβλιογραφία και έγραψα τα εισαγωγικά προλεγόμενα. Η βιβλιογραφική ενημερότητα και η αξιολόγηση των διαθέσιμων πληροφοριών, έπαιξε και η διορθωση των σφαλμάτων, έγινε με την προσθήκη 64 σημειώσεων. Τέλος, διαίρεσα το κείμενο σε παραγράφους, στις οποίες έβαλα ανάλογους τίτλους, ώστε να είναι εύχρηστο και ευκολοδιάβαστο. Έτσι, προσέφυε ένα ολοκληρωμένο μελέτημα, που είναι δακτυλογραφημένο, έτοιμο για δημοσίευση.

II. Αλλά γεννιέται ήδη η εύλογη ερώτηση: Ποιό είναι, τέλος πάντων, το περιεχόμενο των αναμνήσεων του Γιώτη (Παναγιώτη) Νασούκι;

Αποτελούνται τούτες από δύο μέρη.

Στο πρώτο περιέχονται όσα αναφέρονται στο πρόβλημα της αναχωρήσεως των Βλάχων από την Ήπειρο και στην εγκατάστασή τους στη Μακεδονία, στο πρώτο τέταρτο του 19ου αιώνα.

Τυτό υποδιαιρείται σε πολλές παραγράφους, που έχουν τους εξής τίτλους, τους οποίους και αμέσως μνημονεύω, γιατί νομίζω ότι δίνουν μια ιδέα για το ειδικότερο περιεχόμενο του κειμένου:

1. Οι ρωσoturκοικές σχέσεις, στα 1806—1812.
2. Οι Γενίτσαροι.
3. Η επικυριαρχία του Αλή πασά των Ιωαννίνων.
4. Οι Βλάχοι της Ηπείρου και οι διώξεις τους από τον Τεπελιζνλή.
5. Η επίσκεψη του Αλή πασά στη Γράμμοστα και η φυγή των Βλάχων στη Μακεδονία.

6. Η συγκέντρωση των Βλάχων τσελγκαδών στην Αδδέλλα (1819) και η εγκατάστασή τους στη Μακεδονία.

7. Η άφιξη στην Κασσάνδρα. Ταξίδι των επικεφαλής στη Θεσσαλονίκη. Επίσκεψη στον διοικητή της πόλεως.

8. Η ζωή στη Χαλκιδική. Η συμμορία του κλέφτη καπετάνιου Καραμήτσου.

9. Αποχώρηση για τα Παρόδια.

10. Πάσχα στην Κασσάνδρα και επιστροφή στα Παρόδια.

11. Το τέλος του Αλή πασά και το σκόρπισμα των Βλάχων της Ηπείρου.

12. Ο ξεσηκωμός του 1821 στη Νάουσα κ.ά.

13. Νέες μετακινήσεις των Βλάχων κτηνοτρόφων.

14. Η οικογένεια του Γέρο Μπαδραλέξη και των άλλων τσελγκαδών.

15. Η εκδίωξη των πταχιάτιων από χριστιανικό μινδύρι.

16. Η απληστία και το τέλος (1821) του κλέφτη Καραμήτσου.

17. Η μαζική εγκατάσταση (1822) των Βλάχων στην περιοχή της Βέροιας-Νάουσας.

18. Ο Γεώργιος Μπαδραλέξης γίνεται αρχιτσέλγκα.

19. Η σποναιή της διακοσόντης ανάμεσα στους κτηνοτρόφους.

20. Το πανεπιστήμιο Αθηνών και ο δασιλής Όθωνας και.

21. Ο Δημήτριος Μπαδραλέξης και ο Αλδανός τσελγκας Αμπάζ αγάς.

Στο δεύτερο μέρος διακρίνονται τα νόμρια στοιχεία για την εγκατάσταση του 1878 στον Κολινδρό και για τη μάχη στους Άγιους Πάντες, της Βέροιας.

Τούτο υποδιαιρείται στις εξής παραγράφους:

1. Οι φοιτητές Πέτρος και Παύλος Μπαδραλέξης προετοιμάζονται στην Αθήνα για εθνικούς αγώνες.

2. Επιστρέφουν στο Σέλι και προπαγανδίζουν για τη «Μεγάλη Ιδέα».

3. Η περιοχή Κολινδρού - Ελευθεροχωρίου.

4. Οι διαμάχες στη Βαλκανική, μεταξύ των Ελλήνων, των Σέρβων και των Βουλγάρων.

5. Οι Βλάχοι κτηνοτρόφοι εκμεταλλεύονται τα δυσκοτόπια των περιοχών της Βέροιας, της Κατερίνης και των Γιαννιτσών.

6. Προετοιμάζεται το κίνημα.

7. Ξεφορτώνεται οπλισμός (στο Ελευθεροχώρι).

8. Αρχίζει η επανάσταση.

9. Τα γεγονότα στο μοναστήρι των Αγίων Πάντων και.

10. Το άτυχο τέλος και η αναχώρηση στην Αθήνα. Η επιστροφή στη σκλαδική Μακεδονία.

III. Σκοπός της επικείμενης δημοσίευσής των αναμνήσεων του Γιώτη Νασούκι δεν θα είναι η κριτική έκδοσή τους, γιατί κάτι τέτοιο θα απαιτούσε να γραφεί ένα μεγαλύτερο εισαγωγικό κείμενο, με το οποίο θα έπρεπε να συμπληρωθούν, να αξιολογηθούν αναλυτικά και να διορθωθούν σχολαστικά τα όσα αναφέρει ο συγγραφέας, όπως και να γίνουν, σε υποσημειωμένους πίνακες, οι απαραίτητες διορθώσεις ή η σμαρφορά των λαθών του χειρογράφου, σκόπη δε και ο έλεγχος της πιστότητας της μεταφράσεως. Άλλωστε, φρόντισα ότι θα επιδίδουνε ή θα ριπαίνονε τελικά τη δημοσίευσή τους και η επιδίωξη πραγματοποίησης της επιθυμίας μου να εκδοθούν αυτές σε αυτοτελές βιβλίο, αφού η προσπάθεια αυτή δεν καρποφόρησε μια ολόκληρη δεκαετία (1967—1983).

Ο συγγραφέας στηρίζεται —όπως σημειώθηκε κειάλας— στην πορτοκλή (στοματική) παράδοση και καταγράφει όσα άκουσε να διηγούνται συμπατριώτες του, οι οποίοι έζησαν τα γεγονότα, τα οποία εξή-

στορεί. Έτσι, οι «αναμνήσεις» του δεν είναι προσωπικές, αποδεικτικά δικές του, αλλά εκείνων, που υπήρξαν πρωταγωνιστές ή κομπάρσοι στα δραματισθέντα ή άμισπων συγγενών και συναγωνιστών - συμπατριωτών τους. Δεν πρέπει όμως να μη σημειώσουμε το γεγονός ότι:

οι αναφερόμενοι ως πρωταγωνιστές των γεγονότων αυτών ήταν συνήθως κοντινοί συγγενείς του Γιώτη Ναούμ. Τούτο παρουσιάζει το πλεονέκτημα της δυνατότητας μεγαλύτερης ακρίβειας (αφού ο συγγραφέας είχε την ευχέρεια να ακούσει τα σχετικά από ευκολοπρόσβατους ανθρώπους της στενής ή της ευρύτερης οικογένειάς του, με τους οποίους συγχρωτιζόταν), αλλά και το ταυτόχρονο και συνακόλουθο μειονέκτημα και τον κίνδυνο της αλλοιώσεως των διαδροματισθέντων από τους συνωληλτές του ή από τον ίδιο, με σκοπό να υπερτονισθεί ή σπουδαϊότητα της ζωής και της δράσεως των συγγενών ή, αντίθετα, για να μειωθεί η σημασία των οποίων, δηλαδή, τυχόν, λαθών τους. Και ως σημειωθεί ότι σημειώνει συχνά το περίεργο φαινόμενο, σε μερικά άστοιχα, η λατρεία προς την υπαρκτή ή ανύπαρκτη δόξα της οικογένειάς τους να είναι θερμότερη από τον θαυμασμό που τρέφουν για την προσωπική τους επιβολή και αξία. Δεν μπορούμε όμως να πούμε ποιά είχαν, τελικά, η αλήθεια στην εξέταση, κρίση και αξιολόγησή τους; Είπα, και οι αναμνήσεις αυτές πρέπει να αξιολογηθούν με καλή πίστη και αντικειμενική διάθεση, χωρίς προκατάληψη, μά και με μεγάλη προσοχή, και με κάποια επιφύλαξη, μια και φαίνεται, πως ο προσαναφερόμενος κώδικος, της οικογενειακής, υπήρχε και στον Γιώτη Ναούμ. Αρκεί να σημειωθεί ότι ο συγγραφέας θεωρεί τον συγγενή του Παύλο Δ. Μπαδραλέξη (Πατρικέλη) ως την κληθήρα

δύναμη και σαν τον πρωταγωνιστή της επαναστάσεως του 1878 των Μακεδόνων στον Κολινδρό, ενώ το σωστό είναι ότι τούτος ήταν απλώς ένας από τους αξιόλογους και περισσότερο πρωτεργάτες και συντελεστές της.

Πάντως, είναι, σπουδαιότε, αξιοσημείωτες οι αναλυτικές περιγραφές και οι πληροφορίες, που δίνει ο Γιώτης Ναούμ για την ποικιλική (αιομένη και οικογενειακή) ζωή, για τις γιοιές, για τις συγγενείς, για τη σύνθεση των ομάδων (εφαλκαριών), για τα ήθη και για τα έθιμα, για την οικονομία και για τις αλληλεπλήξεις και τις συνεχείς μετακινήσεις του ελλαχικού στοιχείου από την Ήπειρο σε πολλές περιφέρειες της Μακεδονίας. Ιδιαίτερη αξία έχουν οι ειδήσεις του συγγραφέα για την κατάσταση των ορεινών και των πεδινών περιοχών, κυρίως της Ηπείρου και της Μακεδονίας, στα χρόνια της επικυριαρχίας (και σ' αυτές) του Αλή πατῆ των Ιωαννίνων, γιατί τούτες στην ολότητα στην έντονα διατηρούμενη, τότε, κοπή ανάγκηση ανθρώπων, που έζησαν και υπέστησαν τα σχετικά προσλήματα, ώστε να καταλήγουν τούτες να είναι σαν πληροφορίες ανθρώπου γνώστη από πρώτο χέρι». Και το σημαντικό είναι ότι οι πιο πάνω πληροφορίες δεν σχετίζονται με τα πολιτιστο-στρατιωτικά γεγονότα αλλά και με τα ήθη - έθιμα, με την ατομική και την οικογενειακή ζωή, με την οικονομία, με την τοπογραφία, με τη ληστεία, με τον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης, με τον κλεφταρισμό, με τη δίκηση, την αυτοδίκηση, τα επαγγέλματα, τις σχολές κ.λ. των ραγιάδων εκείνης της εποχής.

Τέλος, ο Γιώτης Ναούμ προσπαθεί να πλουτίσει τη διήγησή του και με πληροφορίες για τα ιστορικοπολιτικά γεγονότα του ευρύτερου χώρου της καταστροφικής Ο-

θωμανικής Αυτοκρατορίας, ιδιαίτερα στα Βαλκάνια, και του Νεοελλαχικού Κράτους και τούτο για να προλειάσει το έδαφος για τον ακριβέστερο αναγνώστη του κειμένου του, το οποίο στο σημείο αυτό — όπως είναι φυσικό — δεν μπορεί να παρουσιάζει την πρόποσα πληρότητα, πρωτοτυπία και την ακρίβεια για τον ειδικά μελετητή του. Δεν νομίζω, άλλωστε, ότι κάτι τέτοιο ήταν στις επιδιώξεις ή, πιθανό, και στις δυνατότητες του συγγραφέα, ο οποίος επιδίωξε κυρίως να περιγράψει γραπτά όλες πληροφορίες μαζί με για το ελλαχικό στοιχείο και την οικογένειά του, ώστε να δημιουργηθούν και έτσι να διασωθούν τούτες, με το να διαδίδονται από τους αναγνώστες τους χωρίς κόπο και ευχάριστα, γι' αυτό και διακρίνεται το σιγά ανένδοτο και παραδείγματα. Εξάλλου, δεν κρύβει, ο Γ. Ναούμ, τις προθέσεις του τούτες ή τουλάχιστο δεν επιθυμεί (ή, ίσως, και δεν μπορεί) να παρακαμφεί μια απλουστευτική και απλοϊκή, συχνά, κτηρηματική έρεσή του, τούτο όμως είναι δυνατό να θεωρηθεί και προτέρημα, από μια άποψη.

Πάντως, όπως και να έχει το πράγμα, οι αναμνήσεις, όταν (σήμερα, όπως ελπίζω) δημοσιευθούν, θα χρησιμεύσουν οπωσδήποτε στους ειδικούς μελετητές της ιστορίας κ.τ.λ. για να διασταυρώσουν ή για να πλουτίσουν τις πληροφορίες, που έχουν και από άλλες πηγές, ή, ακόμα, για να φωτίσουν καλύτερα ορισμένα γεγονότα και άλλα προδικήματά τους, ενώ για τους άλλους, τους απλούς και ολιγαρκείς αναγνώστες τους, θα είναι ένα ευχάριστο και συχνά ωφέλιμο κείμενο. Το πιστεύω τούτο. Άλλωστε, έτσι θα δικαιωθεί ο συγγραφέας, τους για τον νόμο που έκαμε, όπως και άλλοι οι άλλοι, που συνέδωσαν ποικίλους τρόπους για την αξιοποίηση της προσωπικής του τούτης, όπως προαναφέθηκε...

95

Διακοπές στην παλιά Νάουσα

Ο τίτλος είναι παραπλανητικός ως ένα σημείο, γιατί οι διακοπές που στις μέρες μας είναι της μόδας και σημαίνουν την φυγή από το μόνιμο τόπο κατοικίας — Να φύγουμε απ' το σπίτι μας, έστω για λίγες μέρες, κι ας πάμε όπου να ναι — τότε, στα παλιά χρόνια, πριν από τρείς ή τέσσερις δεκαετίες δηλαδή, όταν η γενιά μου φορούσε κοντά παντελονάκια, αήμαιναν, τουλάχιστο για τη συντριπτική πλειοψηφία, απλώς τη διακοπή των μαθημάτων και την απελευθέρωση των μαθητών από την τυρρανία του σχολείου.

Δεν πρόκειται λοιπόν να διαβάσετε παρακάτω πως περνούσε ένας τουρίστας, παραθεριστής σπουδότερα, στην παλιά Νάουσα, αλλά πώς τις ζούσαν τα παιδιά, και μάλιστα τα παιδιά της γειτονιάς μου της Παπαντίης.

Η πρώτη μέρα των διακοπών, τελευταία του σχολείου, όταν παίρναμε το ενδεικτικό, ήταν γεμάτη από χαρές κι από κλάματα. Όσοι πηδούσαν την τάξη χοροπηδούσαν, κι όσο έμειναν στην ίδια ζάρωνα ή έκλαιγαν για να μην τους χειροτονήσουν στο σπίτι ή έπειτα από τη χειροτονία. Τη δεύτερη μέρα τα πράγματα ηρέμιζαν, ώστε την παραάλλη οϊσμοί και προαχθέντες τρέχαμε απ' τα χαράματα στο Λόγγο, μια μεγάλη αλάνα στην περιοχή της Παπαντίης, τώρα γέμισε κι οϊστή σπίτια, ιδανική για μπάλα, δηλαδή σπούμα, για αρμπάδες στην κατηφοριά για άνοιγμα μικρών ποταμιών και κατασκευή ληνών — το νερό ήταν άφθονο και καθαρό και δόστου τσαλαθου-

τήματα και να καραβάκια, κι όσο έφτανε το μεσημέρι και φούντωνε η ζέστη άναβε ο νεροπάλεμος με τις τσαρλίστρες, οπότε για περισσότερη δροσιά πηγαίναμε δίπλα στους Στουμπάνους, στη θέση, εκεί που χωρζόταν το ποτάμι στα δυό, εκείνο που τραβούσε ίσια για την καρδέλλα του Λόγγου και τ' άλλο που έστριβε ανατολικά για το μύλο του μπαρπα - Κώστα τον Βαϊδενρλή.

Εκεί στη θέση πηγαίναν και οι γυναίκες να καπνίσουν τις κου-

Του Θωμά Γαβριλίδη

ρελούδες και τα ζηλιά. Το νερό ήταν ορμητικό και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που παραμαζεύτηκαν από το ρεύμα προπάντων του ιοταμιού του μύλου. Ευτυχώς όλοι γλύτωναν με μια ψυχρολουσία και την απαραίτητη λαχτάρα. Σ' αυτό, το ποταμάκι δοκιμάζαμε τις ικανότητές μας στο άλμα εις μήκος, θα ήταν ένα μέτρο φαρδύ, και μια του κλέφτη, δυο του κλέφτη, τρείς και μέσα στο ποτάμι ο λεβέντης σου! Το ποτάμι του Λόγγου ήταν λίγο πιο φαρδύ και πιο βαθύ και πιο ορμητικό. Αυτό το αποφεύγαμε, γιατί λίγο πιο κάτω απ' τη θέση περνούσε κάτω απ' το δρόμο και ο κίνδυνος ήταν μεγάλος. Αυτό έγινε η αιτία και τώρα τα νερά χάθηκαν από την επιφάνεια των Στουμπάνων, και πού να κολυμήσουμε πια τις βάρκες μας από πετόνι και καρπούζι...

Όταν άρχιζε να γέρνει ο ήλιος και η μέρα να δροσίζει, φούντωνε το κυνηγητό και το κρυφτό. Με το κρυφτό μας έπαινε το βρά-

δυ και τότε άρχιζαν οι φωνές των μανάδων για ουρμιάζεμα στο σπίτι και τα δικά μας παρακάλα «ακόμα λίγο», και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που δε συμμαζεύονταν αν δεν τους τραβούσαν απ' τ' αφτί.

Ας μη νομίσει όμως κανείς ότι όλες τις διακοπές τις περνούσαμε στη γειτονιά μας. Και να το θέλαμε δε μας άφηναν στην ησυχία μας. Ο ένας μας κυνηγούσε από τη μια μεριά, γιατί ήταν νυχτερινός στο εργοστάσιο και ήθελε να κοιμηθεί κι ο άλλος μας κατάβρεχε με καμιά στάμνα απ' το μπαλκόνι για να τον αφήσουμε ήσυχο. Το κατάβρεγμα ήταν δουλειά κυρίως των γυναικών που κάποτε τους ξέφευγε κι η στάμνα απ' τα χέρια κι αλί στον που τον πετύχαινε... Μας έδιωχναν λοιπόν, κι εμείς πολλές φορές άλλο που δε θέλαμε.

Παίρναμε τους δρόμους και τα καλυντερήνια, που οι πέτρες τους είχαν τ' αχνάρια απ' τις σκληρές πατούσες μας, τα παπούτσια δεν ήταν τότε της μόδας το καλακάιρι, ύπου το σκέπασε η ασφαλτος.

Κι όταν άρχιζαν τα πανηγύρια του καλοκαιριού τι ευθέβεια ήταν εκείνη η δικιά μας! Ούτε απουσίες αν έπαιρναν δεν θα ήμποταν τόσο ταχτικοί.

Απ' τους πρώτους ν' ανεβούμε στον Αηλιά, κι ύστερα να προφτάσουμε στην Αγία Παρασκευή, στον Άγιο Σωτήρη, στην Παναγία και στον Πρόδρομο. Παντού με τα πόδια και πάντα ξυπόλυτοι. Τί ταπεινοφροσύνη! Τί αμορφιά είχαν εκείνα τα ναουσαίικα

πανηγύρια. Πιο πολύ μου άρεσε το πανηγύρι του Αηλιά γιατί είτε απ' την πλαγιά του είτε απ' την αυλή της Αγίας Παρασκευής έβλεπα όλη τη Νάουσα να κάνει παρέλαση. Δυο - δυο, τρείς τρείς κι έπειτα στο μονοπάτι του Αηλιά ένας ένας, γριούλες, μικρά παιδιά, άντρες γυναίκες, κοπελιές και παλικάρια.

Πόσα χιλιόμετρα έτρεχαν το καλοκαίρι τα πόδια μας. Και δεν ήταν όλα για παιχνίδι. Τρέχα στο φούρνο, τρέχα στο μπακάλη, μήγγαινε για ρόκνα για το φούρνο. Είμαστε σαν άγριοι λαγοί.

Και πώς μας τραβούσαν τα χωράφια και οι κοντινές βουνοπλαγιές. Σήμερα πάμε για μούρα την άλλη για προύνα και για καϊ-

σια, την παράλλη για δαμάσκηνα και για ροδάκινα, για σταφύλια, για σύκα για καρύδια, για κυδώνια, για ρόδια... Ευλογημένη γη της Νάουσας, τίποτα δε μας στέρησε. Άλλοτε σα νοικοκυραίοι, στα άγρια, κι άλλοτε σα φίλοι νοικοκυραίων ή σαν αγροπούλια τσιμπολογούσαμε και τσιμπολογούσαμε. Παραπονειμένοι δε μείναμε καμιά φορά από φρούτα. Κι αν καμιά χρονιά μας έλειψαν τα ρόδια και τα κυδώνια, το Βέρμιο, μεγάλη η χάρη του, μας κόρταινε στο τέλος του καλοκαιριού, στο τέλος των διακοπών, με κάστανα. Βέβαια όταν άρχιζαν τα κάστανα, τα μαθήματα είχαν κιόλας ξεκινήσει, όμως για μας το ανέβασμα στο βουνό σήμαινε συνέχεια των διακοπών,

γιαυτό και δε θα ένιωθα ολοκληρωμένη την εικόνα των διακοπών στην παλιά Νάουσα αν δεν έβαζα μέσα και τα κάστανα, το μιάζεμά τους το άρωμά τους, ένα ακόμη άρωμα μέσα στα τόσα που μας μεθούσαν και που χωρίς να το νιώθουμε μας έκαναν να αποζητούμε τη Φύση της, γενέτειράς μας και να μη μπορούμε χωρίς πόνο να ζούμε μακριά της.

Οι διακοπές κρατούσαν για στη Νάουσα εκείνα τα χρόνια ως την μέρα που συνειδητοποιήσαμε ότι τα χωράφια και το Βέρμιο δεν είχαν πια τίποτα να μας ταΐσουν και τα μόνα μέρη όπου μπορούσαμε κάτι να φάμε και να κάνουμε φασαρία ήταν τα οπίτια μας και το σχολίο μας.

(Συνέχεια από την σελ. 95)
μόνο της Βέροιας αλλά και των γύρω χωριών. Ήταν ένα στολίδι της Βέροιας που δυστυχώς κατεδαφίστηκε κατά το 1930. Κάποια όμως πρέπει να αναστηλωθεί κι' αυτό ας γίνει στόχος της Δημοτικής μας Αρχής.

Κάτω από την Ελιά στον κάμπο υπάρχει μια τοποθεσία που λέγεται ΒΑΛΟΥΠΑΤΙΑ. Η εξήγηση της λέξης είναι βουβαλο—παιτούλια. Κατά την λαϊκή παράδοση όταν πέρασε από κει το σκήνωμα του Αγίου Αντωνίου με το βωδάραξο τα βώδια άφησαν σημάδια με τις πατούσες τους πά-

νω σε μια πέτρα.

Η τοποθεσία ΠΕΤΡΑ βρισκόταν πάνω από το γήπεδο του μπασκετ. Εκεί οι παλιοί Βεροιώτες έτρωγαν την Καθαρή Δευτέρα τους νοστιμότατους φασουλνταβίδες με σαμόλαδο και τα παιδιά ύψωναν καρταετούς και περιστέρια. Στο ίδιο μέρος τα πρωινά μαζεύονταν εργάτες για να τους πάρουν τ' αφεντικά για δουλειά στους μπαχτοέδες και στα χωράφια.

Πατριδογνωσία της Βέροιας

Λίγο πριν φτάσουμε στο χωριό Βαρβάρες ψηλά στα νταμάρια της πουρόπετρας ήταν η ΜΟΙΡΑΟΥ. Μια πολύ βαθιά σπηλιά που παρουσίαζε το φυσικό φαινόμενο της ηχώ και αντήχησης.

Όταν φώναζε κανένας εκεί κοντά «Μοίρα» η σπηλιά απαντούσε με μακρόσυρτο ανιήλαλο «Μοιραούού ού» κι' έτσι δημιουργήθηκε η λαϊκή πεποίθηση ότι εκεί στα έγκατα της γης κρυβόταν η μοίρα του κάθε ανθρώπου.

Τώρα που ανοίγουν τα σχολεία

Σε λίγες μέρες ανοίγουν οι πόρτες των Σχολείων και τα προαύλια θα γεμίσουν με μαθητές μικρούς και μεγάλους, που με τις χαρούμενες φωνές τους δίνουν μια ιδιαίτερη, ευχάριστη και ελπιδοφόρα νότια στη σύγχρονη και αγχώδη ζωή μας.

Τα διάφορα προβλήματα στο χώρο της Δημοτικής Εκπαίδευσης του Ιου Γραφείου Δ.Ε. και κύρια τα διδακτηρικά οι Εμπ)κοί μας προσπαθούν να τα λύσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο με τη συνδρομή της πολιτείας και με τη συνεργασία των Σχολ. Εφορειών, των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων της τοπικής αυτοδ)σης και των άλλων φορέων.

Όλες οι προβλεπόμενες θέσεις σε θ)κό προσωπικό στα Δημοτικά Σχολεία και Νηπ)γεία της περιφέρειας έχουν συμπληρωθεί. Τα περισσότερα νέα δι)κά δι)δάκτορες έχουν σταλεί έγκαιρα στην υπηρεσία μας.

Για τη σωστή άσκηση αγωγής και μόρφωση των παιδιών του λαού μας είναι απαραίτητη η πεινή συνεργασία Σχολείου και οικογένειας. Οι δύο αυτά παράγοντες διαδραματίζουν το σπουδαιότερο ρόλο τουλάχιστο στην πρωτοβάθμια Εκπ)ση που είναι τα Δημ. Σχολεία και Νηπ)γεία.

Θα πρέπει τώρα με την έναρξη της κα:νούργιας σχολικής χρονιάς οι γονείς να προετοιμάσουν κατάλληλα τα παιδιά τους, έτσι ώστε, όταν μετά από λίγο έρθουν στο Σχολείο να προσαρμοσθούν, ευκολότερα στο σχολικό περιβάλλον και στη σχολική ζωή και να παρακαλοηθούν άνετα και ευχάριστα τα μαθήματα.

Είναι αλήθεια ότι, στην εποχή μας οι γονείς όλων των τάξεων: α)ποί, μικροαστοί, αγρότες, εργάτες

κ.λ.π. δείχνουν, θα λέγαμε, υπερβολικό ενδιαφέρον για τη μόρφωση των παιδιών τους. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον μαζί με κάποια ανησυχία παρουσιάζουν οι γονείς, που για πρώτη φορά τα παιδιά τους θα φοιτήσουν στην Α' τάξη του Δημοτικού Σχολείου ή Νηπ)γείου.

Κι εδώ στο σημείο αυτό πολλοί γονείς από άγνοια ίσως ή από υπερ-

**Του
Του Χρήστου Π. Μάρα
προϊσταμένου Ιου γρ. Δ.Ε.
Ν. Ημαθίας**

βολικό ενδιαφέρον χωρίς να το θέλουν επιδρούν επιζήμια στην όλη προετοιμασία των παιδιών, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνουν την ομαλή προσαρμογή τους στο Σχολείο.

Χειάζεται λοιπόν μια κάποια προσοχή στο χειρισμό αυτού του ευαίσθητου θέματος της προετοιμασίας των μικρών μαθητών.

Πολλοί είναι οι παράγοντες που επιδρούν ευνοϊκά στην προετοιμασία και σωστή προσαρμογή, αλλά θα αναφέρουμε μόνο 3 σημαντικούς, κατά τη γνώμη μας, που είναι άκως αποφασιστικοί και καθοριστικοί για τη σχολική πορεία των μαθητών.

1. Σωματική και πνευματική υγεία των παιδιών

Για να μπορέσει το παιδί να έχει καλή προσαρμογή στο Σχολείο πρέπει πρώτα να είναι σωματικά γερό. Η αδυναμία στις κινήσεις, ή η εύκολη κόπωση δεν συντελούν στην ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στη μαθητική κοινότητα. Άλλωστε ως μην ξεχνούμε ότι οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν: «σε γερό σώμα κατοικεί γερό μυαλό».

Ακόμη είναι απαραίτητο να εί-

να: από διανοητικής πλευράς το παιδί κανονικό, ομαλό. Ένα παιδί με κάποια πνευματική ανωμαλία δεν μπορεί να επωφεληθεί από το σύστημα εργασιών, δεν αξιοποιεί τις προσφερόμενες γνώσεις, δεν παίρνει μέρος στα διάφορα παιχνίδια κλπ.

Ευτυχώς στην εποχή μας οι περισσότεροι γονείς με τη βοήθεια της παιδαγωγικής επιστήμης δείχνουν αναμφίβολα μεγάλο ενδιαφέρον για την κανονική σωματική και πνευματική ανάπτυξη των παιδιών τους.

2. Συμπεριφορά γονέων

Μία από τις συνηθισμένες τατικές των γονέων σχετικά με το Σχολείο, είναι: να το παρουσιάζουν στα παιδιά σαν μέσο για το δικό τους λυτρωμό.

Ακόμη δυστυχώς συχνά πολλοί γονείς να λένε:

«Ευτυχώς που έφτασες πιά στην ηλικία για το Σχολείο κι έτσι θα ησυχάζουμε» ή «Τώρα που θα πας στο Σχολείο θέλεις δε θέλεις θα στρώσεις» ή «Να ο Δάσκαλος ή η Δασκάλα θα σε κανονίσουν καλά τώρα που θα πας στο Σχολείο». κ. λπ.

Μ' αυτό τον τρόπο γίνεται οπιοσδήποτε μια άσχημη προετοιμασία. Κι' αν ακόμα περιμένουν το Σχολείο σαν απολύτωση, κι αν ελπίζουν με το Σχολείο να «στρώσει» το παιδί τους δεν πρέπει να το φανερώνουν μ' αυτό τον τρόπο γιατί το υποχρεώνουν να σχηματίσει άσχημη ιδέα για καθετί το σχολικό, πριν ακόμα το γνωρίσει. Νομίζουμε ότι πιο σωστό θα ήταν αν ο πατέρας ή η μητέρα μιλούσαν με τον παρακάτω τρόπο «Η μαμά είναι λίγο κουράσιμη. Όσο θα είσαι στο

Σχολείο θα ξεκουρασθεί για να παίξει μαζί σου όταν γυρίσεις».

Το Σχολείο είναι καλό, θα πας εκεί όπου θα δρείς κι' άλλα παιδιά της ηλικίας σου για να παίζεις ή «Πηγαίνοντας στο Σχολείο θα γίνεις μεγάλος σαν το μπαμπά και τη μαμά» ή ακόμα «Να ο Δάσκαλος ή η Δασκάλα που όταν πας στο Σχολείο θα σε αγαπάει και θα σε φιλάει πολλά και χρήσιμα πράγματα» και άλλα.

3. Συμπαράσταση των γονέων.

Παρατηρείται, πολύ συχνά οι γονείς από τις πρώτες μέρες της φοίτησης να ανηρυσσών υπερβολικά, γιατί τα παιδιά τους δεν τα καταφέρνουν στην ανάγνωση, στην αριθμητική, στη γραφή κλπ. και μάλιστα

χάνουν απαράδεκτες συγκρίσεις με άλλα παιδιά συγγενικού ή γειτονικού περιβάλλοντος. Δημιουργούν με τον τρόπο αυτό ένα κλίμα γενικού περιβάλλοντος και άγχους στο οικογενειακό περιβάλλον, μια πραγματική αναστάτωση, που διαχέεται, όπως είναι φυσικό, στα παιδιά και τα πράγματα τότε γίνονται χειρότερα για την επίδοσή τους στα μαθήματα. Ένα φάσμα απογοήτευσης, αίσας κατωτερότητας και απογοήτης προς καθετί το σχολικό κυριαρχεί τις ψυχές των μικρών μαθητών. Για τη σωστή αντιμετώπιση της παραπάνω κατάστασης θα πρέπει οι γονείς να δείχνουν κατανόηση για τα σχολικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στα πρώτα δόγματα της σχολικής ζωής.

να ενθαρρύνουν τις προσπάθειες, να υπαίχονται με υπομονή και να κάνουν ότι μπορούν προκειμένου τα παιδιά τους να αγαπήσουν τα διδάλει και τη μελέτη, χωρίς δέδαινα να τα στερούν χρόνο από το παιχνίδι, και προπαντός να επισκεπτόνται το δάσκαλο για να συντονίζονται οι προσπάθειες.

Ας έχουν λοιπόν υπόψη τους οι γονείς αυτά τα ολίγα, αλλά συσώδη κατά τη γνώμη μας, γιατί μια καλή προσαρμογή του παιδιού στο Σχολείο εξασφαλίζει κατά ένα μεγάλο μέρος σωστή αγωγή και μόρφωση, ενώ απεναντίας μια αψυχολόγητη προετοιμασία είναι δυνατό να ακολουθεί το παιδί σ' όλη τη μαθητική του ζωή μ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις.

Πίνακες ζωγραφικής του Κων. Νέστορα

Καβάφης

Η μέδουσα

Δημόσια Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η λειτουργία της ποινής ως εκπαιδευτικό μέσο

Γ'

1. Παρά τις δυνατότητες επεμβάσεως τρίτων στη δομή και έκφραση της συμπεριφοράς — όπως είδαμε — με διάφορους τρόπους, και τροπή της λειτουργίας προς επιθυμητές κατευθύνσεις με τους γνωστούς μηχανισμούς, ξεκινά την ανάπτυξη αυτού του κεφαλαίου με μία θεμελιώδη αρχή και πρωταρχική πεποίθησή μου: Η διανορθωτική σχέση ανάμεσα σ' εκείνον που ασκεί την αγωγή και σ' εκείνον, στον οποίο εφαρμόζεται, έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία από το περιεχόμενο των αμοιβών και των ποινών που χρησιμοποιούνται καθώς επίσης και από τις υψόλυτες εκπαιδευτικές μεθόδους.

Και τούτο ισχύει για όλα τα πεδία διαμορφώσεως ή αναμορφώσεως της συμπεριφοράς (οικογένεια, σχολείο κ. λ.π.). Είναι συνέπεια του ότι όλες οι προσπάθειες αγωγής του διαπαιδαγωγούμενου ατόμου ρυθμίζονται από τον παιδαγωγό και όλες οι παιδαγωγικές υρχές εφαρμόζονται αφού διυλισθούν από το πλέγμα της προσωπικότητας του παιδαγωγού.

Στοιχεία αγωγής, και μάλιστα καθοριστικής σημασίας συναντούμε πρωταρχικά στην οικογένεια όπου οι γονείς υποδύονται το ρόλο του παιδαγωγού και ευρύτερα στο κοινωνικό περιβάλλον. Μα συστηματικά και μεθοδικά, η αγωγή ασκείται στο σχολείο, σε όλες γενικά τις σχολικές βαθμίδες.

Το σχολείο ως φορέας της οργανωμένης εκπαίδευσης έχει θέσει ανάμεσα στους στόχους του την ανάπτυξη των πνευματικών, διανοητικών, βουλητικών, συναισθηματικών καθώς και σωματικών και ηθικών δυνάμεων του ατόμου, την προετοιμασία αυτού για την ένταξη στο κοινωνικό σύνολο (κοινωνικοποίηση) και τον εφοδιασμό των γνώσεών.

Για την επίτευξη και υλοποίηση των στόχων αυτών χρησιμοποιούνται πολλά και ποικίλα μέσα κατά τη διάρθρωση και εξέλιξη του εκπαιδευτικού έργου. Ανάμεσα σ' αυτά συγκαταλέγεται και η ποινή. Η λειτουργία της ποινής ως εκπαιδευτικό μέσο αμφισβητήθηκε από πολλούς παιδαγωγούς και η ίδια έγινε επίκεντρο συζήτησης ως προς την παιδευτική της αξία από την κλασική αρχαιότητα μέχρι και σήμερα.

Πρώτος ο Αριστοτέλης ισχυρίστηκε

ότι: «οι δίκαιες τιμωρίες και ποινές για την αρετή υπάρχουν, είναι δε αναγκαίες και καλώς υπάρχει η αναγκαιότητά τους» πάντως είναι προτιμότερο ούτε το άτομο ούτε η πολιτεία να χρειάζονται καμία απ' αυτές».

2. Σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης χρησιμοποιείται η ποινή υπό ποικίλες και διαφορετικές όψεις. Ανά-

Του Ι.Α. Τζιώρα Δασκάλου φοιτητή Νομικής

λογα με τη σκοπιμότητα οι ποινές διακρίνονται σε σκόπιμες και φυσικές.

α. Σκόπιμες είναι οι ποινές που επιβάλλονται υπό του παιδαγωγού συντηρείται και αναφέρονται άλλες μεν στο σώμα και άλλες στο πνεύμα και δη το φρόνημα. Στις σκόπιμες ποινές συγκαταλέγονται οι σωματικές ποινές, οι ποινές εργασίας, οι ποινές στέρησης, οι ποινές ελευθερίας, οι ποινές τιμής, η αποβολή εκ του σχολείου.

Δεν θέλω να πιστεύω πως υπάρχει σήμερα σχολείο στην ελληνική επικράτεια όπου «αυθεντά» η εράδως.

Κατά τη γνώμη κορυφαίων παιδαγωγών, η χρήση σωματικής ποινής όχι μόνο δεν είναι σκόπιμη αλλά και επιβλαβής. Είναι αυτή που εναντιώνει και πεισμώνει το παιδί. Σε ηλικία μάλιστα που το παιδί αρχίζει να σκληραγωγείται, όχι μόνο δεν παιδαγωγεί η ποινή αλλά αντίθετα συντελεί στο να υπερηφανεύεται το παιδί ότι υπέμεινε χωρίς πόνο. Ενέχει επίσης η σωματική ποινή τον κίνδυνο να συντηρίσει στο σωματικό πόνο το άτομο και να πάθει «ανοσία» στις σωματικές ποινές

Ο KERSCHENSTEINER τόνισε ότι: «η εφαρμογή σωματικών ποινών είναι δυνατή κατά την περίοδο μηχανικών αντιδράσεων του μικρού παιδιού αλλά δεν πρέπει να εκτείνεται πέραν του τετάρτου έτους της παιδικής ηλικίας».

Θα μπορούσε να θεωρηθεί το άσχατο μέσο παιδαγωγικής δράσεως στις πρώτες μόνο παιδικές ηλικίες το οποίο θα έπρεπε να εφαρμόζεται σε ειδικές και σπάνιες περιπτώσεις. Σε καμιά δε περίπτωση πέραν από το πρώτο στάδιο της παιδικής ηλικίας. Και τούτο διότι κατά την πρώτη παιδική ηλικία των

μηχανικών αντιδράσεων δύναται να χρησιμοποιηθεί μερικές φορές ως τρόπος αρνητικής ισχυροποίησης συνδυάζοντας έναν ανεπιθύμητο τρόπο συμπεριφοράς. Κατά τα επόμενα στάδια, αρχίζει το παιδί να διαχωρίζει τη σχέση συνάφειας μεταξύ σωματικής τιμής και τρέτων συμπεριφοράς οπότε να μην παραξενευτούμε αν κάποτε ακούσουμε: «Μα γιατί με δέρνετε αφού κανέναν δεν έδερνα».

Πάντως ο DIESTERWEC συγκλίνοντας τις απόψεις των παιδαγωγών για τη χρήση των σωματικών ποινών στη σχολική αγωγή λέγει: «Αλλοίμονο στο σχολείο που βασιλεύει η εράδως. Αλλ' αλλοίμονο επίσης και σ' εκείνο το σχολείο στο οποίο ουδέποτε και σε καμιά περίπτωση επιτρέπεται να είναι αυτή το έσχατο καταφύγιο».

Οι ποινές εργασίας δεν έχουν παιδαγωγικά και ψυχολογικά ερείσματα διότι η εργασία δε θεωρείται ποινή αλλά τιμή. Τι να επιβάλλουμε στο παιδί να κάνει κάποια εργασία π.χ. να πατίσει τον κήπο ή να αντιγράψει μερικές σελίδες κειμένου ή να αποστηθίσει ένα ποίημα σαν ποινή κακής συμπεριφοράς απ' ενός μεν πιθανόν να μην κάνει σωστά την εργασία οπότε θα νομίσει ότι έφυγε της τιμωρίας ξεγελώντας τον παιδαγωγό, απ' άλλου δε ίσως εκλάβει την εργασία ως ικανοποίηση.

Οι ποινές στέρησης αποβλέπουν στη στέρηση ορισμένων αντικειμένων που προκαλούν ευχαρίστηση, ή στον αποκλεισμό συμμετοχής σε παιχνίδια και άλλες εκδηλώσεις της κοινωνικής ομάδας, σαν αποτέλεσμα μίας κακής συμπεριφοράς.

Οι ποινές ελευθερίας (περιορισμός στο σπίτι, κλείδωμα στο δωμάτιο ή πεσκοτεινό χώρο κ.λ.π.) δεν έχουν κανένα παιδαγωγικό και ψυχολογικό υπόβαθρο και τείνουν να ελπίσονται από το εκπαιδευτικό έργο. Παρατηρήθηκε ότι η απομόνωση παιδιών σε σκοτεινούς χώρους δημιουργήσαν πυρήνα φοβίας και επέτρεψε στην αμαρζουσα παιδική φαντασία να δημιουργήσει ανύπαρκτες και φοβικές σκηνές.

Οι ποινές τιμής αποβλέπουν κυρίως στη διέγερση του συναισθήματος της τιμής του παιδιού. Είναι βέβαιο πως το παιδί αποδίδει μεγάλη σημασία στο συναισθηματικό της τιμής και στην προσβολή του. Οι ποινές τιμής παίρνουν

συνήθως μορφές παραίνεσης, συμβουλής, παρατήρησης, μορφής, επίπληξης κ.λ.π., κατ' ιδίαν ή ενώπιον άλλων. Οι κατ' ιδίαν ποιινές θεωρούνται μεγαλύτερης παιδαγωγικής αξίας, διότι επιδρούν θετικώς επί της αγωγής του παιδιού με το ήρεμο, το σοβαρό, το θετικό, ψύχραιμο της επιβολής τους. Αντίθετα η ενώπιον άλλων επιτίμηση σπνρείται θετικής παιδαγωγικής αξίας διότι τραυματίζει ισχυρά τη φιλοτιμία, την τιμή και μειώνει την υπόληψη του παιδιού. Ο RUDOLF DREIKURS παρουσιάζει το παιδί να ζητά τις παραινέσεις απ' τη μητέρα του ως εξής: «Μη μου κάνεις παραιτηρήσεις μπροστά στον κόσμο αν μπορείς. Θα προσέξω περισσότερο αυτά που θα μου πεις, εν μόνον μιλήσεις ήρεμα μια στιγμή που θα είμαστε οι δυο μας».

Η αποβολή του μαθητή εκ του σχολείου αποτελεί το έσχατο μέσο ποιινής της δικαιοδοσίας του σχολείου. Επιδόλλεται σε παιδιά κατ' κανόνα εφηδικής ηλικίας και είναι εκδήλωση της οργανωμένης κοινότητας του σχολείου, ανεπιθύμητης παρουσίας του μαθητή στο σχολείο εξ αιτίας κακής συμπεριφοράς. Η χρήση του μέτρου αποτελεί πασακινδυνευμένο γχείρημα καθ' ότι διαταράσσει σοβαρά τις σχέσεις μαθητή — σχολείου. Δημιουργείται η εντύπωση στο μαθητή ότι το σχολείο δεν τον «θέλει» πλέον κοντά του, τον «αποωθεί» αντί να τον περιβάλλει με ζεστασιά, κατανόηση και συγγνώμη. Μετά απ' αυτό το συναισθηματικό πάγωμα των σχέσεων σχολείου — μαθητή, χάνουμε το μαθητή, ποτέ δεν «εξανταυρίζε» πίσω. Είναι προτιμότερη η αποφυγή του μέτρου αυτού παρά μόνο σ ακραίες και σπάνιες περιπτώσεις αντί για καθυστερητό φαινόμενο.

Οι σκόπιμες ποιινές, στο σύνολό τους υπήρξαν επίκεντρο συζητήσεων μεταξύ των παιδαγωγών σ' ότι αφορά την επίδραση επί της συμπεριφοράς του παιδιού.

Άλλοι μεν υποστηρίζουν ότι οι σκόπιμες ποιινές με όλες τις μορφές τους επιδρούν ουσιαστικά και θετικά επί του παιδικού κατευθύνοντας τη συμπεριφορά του και καθιστώντας το πειθαρχικό.

Άλλοι πάλι θεωρούν τα αποτελέσματα των σκαπίμων ποιινών αμφίδολης παιδαγωγικής αξίας για τη μόρφωση

του παιδιού και τη διάπλαση ελεύθερης προσωπικότητας.

Η συχνή χρήση της ποιινής, οδηγεί στην επικίνδυνη συνήθεια που μεταβάλλει το παιδί αδιάφορο έναντι των ποιινών, ώστε να δέχεται αυτές με τόση απάθεια, όπως η γή δέχεται και απορροφά το νερό της βροχής. Πολλές φορές δε, δεν αφήνουν αδιάφορο και ασυγκίνητο το παιδί, αλλά το ερεθίζουν και διαγείρουν σ' αυτό πρωτόγονα ένστικτα, τα οποία δημιουργούν σκληρότητα και το εξοπλίζουν με όλα τα μέσα προς ενεργό άμυνα ή και επίθεση κατ' του παιδαγωγού.

Ο φόβος της επικείμενης ποιινής αναγκάζει το παιδί να μη συμπεριφέρεται με ευθύτητα, τιμιότητα και αξιοπρέπεια αλλά με σκαπιμότητα η οποία καταστρέφει την εμπιστοσύνη και γενικά το συνειδητό ψέμα, το οποίο είναι γνώρισμα μιάς σκληρής αγωγής. Αν τύχει δε το παιδί να είναι συναισθηματικώς γίπος τότε καθίσταται δειλό, άβουλο και του δημιουργείται αγωνία και άγχος, συναισθήματα που διαποτίζουν όλο τον το είναι και το καταδιώκουν σ' όλη τη ζωή του, ακόμη και στον ύπνο δια των ονείρων.

Ο SCHLEIERMACHER θεωρεί ότι οι σκόπιμες ποιινές είναι αντιπαιδαγωγικές καθ' ότι διακόπτουν ή διαταράσσουν κάθε ψυχική επαφή μεταξύ του παιδαγωγού και του παιδαγωγούμενου. Απέδειξε δε ότι η επιβολή των σκαπίμων ποιινών εκφράζει:

α) Την άνεση του παιδαγωγού (δασκάλου και γονιού) να δίνει εύκολες λύσεις στα εκάστοτε αναφυόμενα παιδαγωγικά προβλήματα αντί να αναζητά την εξεύρεση βαθύτερων αιτιών των πειραπισμάτων και τη λήψη καταλλήλων μέτρων. β) Την αμηχανία του παιδαγωγού καθ' όσον δίνουν διέξοδο και άμεση απάντηση σε ορισμένους κακούς τρόπους συμπεριφοράς για τους οποίους δε γνωρίζουν ποιά μέτρα πρέπει να λάβουν για την ορθή αντιμετώπιση. γ) Την έλλειψη αυτοκυριαρχίας από τον παιδαγωγό ο οποίος αδυνατεί να συγκρατήσει τον εαυτό του και επιβάλλει ποιινή χωρίς επίγνωση των συνεπειών της.

Γενικά τα πορίσματα των ερευνών ενισχύουν την άποψη ότι οι σκόπιμες ποιινές πρέπει να καταργηθούν ή τουλάχιστον να περιοριστούν στο ελάχιστο

παραχωρώντας τη θέση τους στις φυσικές ποιινές.

β. Φυσικές ποιινές είναι αυτές οι οποίες δεν επιβάλλονται υπό του παιδαγωγού συνειδητά και σκόπιμα, αλλά επακολουθούν μόνες τους σαν φυσικές και κανονικές αντιδράσεις σε ορισμένες πράξεις του παιδιού. Το παιδί λ.χ. που έσπασε με υπαιτιότητά του το τζάμι του παραθύρου που είναι κίπλα στο θρανίο του σε μια παγερή μέρα, αφού υποστεί το κρύο, όπως παρατηρεί ο ROUSSEAU, όχι μόνο αποκτά πείρα των συνεπειών της πράξης του αλλά και διδάσκεται να αποφεύγει στο εξής παρόμοιες μορφές αντιδράσεων.

Η αξία των φυσικών ποιινών από παιδαγωγική άποψη είναι πολύ μεγάλη γιατί σ' αυτές το παιδί αναγνωρίζει τη φυσική αναγκαιότητα συμπεριφοράς — αποτελέσματος έναντι της οποίας είναι ανίσχυρο. Αναζητά ευθύνες στον ίδιο του τον εαυτό και αυτοτιμωρείται. Επιλέον διατηρείται, η σχέση παιδαγωγού — παιδαγωγούμενου αδιατάρακτη καθ' όσον το παιδί δε θεωρεί τον παιδαγωγό υπεύθυνο για τις φυσικές συνέπειες των πράξεών του, παραμένοντας άτρωτη η υπόληψη του παιδαγωγού.

Όπως συμβαίνει σε κάθε άποψη, υπάρχουν και εδώ οι πολέμοι που αντιπαραθέτουν τις γνώμες τους κατ' των φυσικών ποιινών.

Όσοσο από τη βαθύτερη μελέτη όλων των απόψεων μπορεί κάποιος να συμπεράνει ότι οι φυσικές τιμωρίες έχουν θετική παιδαγωγική επίδραση όταν χρησιμοποιούνται με μέτρο και όταν επιβάλλονται με ορθοφροσύνη. Η παράλογη και χωρίς όρια χρήση δεν είναι δυνατή και επιτρεπτή όπως στις περιπτώσεις λ.χ. της χρησιμοποίησης υπό του παιδιού άπλου που συνεπάγεται ατύχημα ή της απώλειας του σχολικού βιβλίου που συνεπάγεται αποχή από το μάθημα.

Θα ήταν ευχής έργο η αποφυγή ή η πρόληψη εκδήλωσης κακών τρόπων συμπεριφοράς. Γνωστή η αρχή «προτιμότερο να προλαβαίνεις παρά να θεραπεύεις». Να όμως που η αγωγή, και ιδίως στα πρώτα στάδια που είναι και καθοριστικά, δεν ασκείται ορθόδοξα απ' όλους και αναγκάζομαστε πολλές φορές να βρεθούμε στη θέση να «επι-

νορθώσουμε».

3. Ας δούμε μέσα από μια εργασία — έρευνα του ομοτίμου καθηγητή της Α.Β.Σ. Θεογνίου κ. Ιω. Ξηροτύρη πριν από αρκετά χρόνια σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τη θέση του μαθητή έναντι της ποινής σε μια σφυγμομέτρηση της γνώμης του μαθητή για πως θέλει το δάσκαλό του.

Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του «ιδανικού δασκάλου» ένα ποσοστό 60% των μαθητών ασχολείται με την τιμωρία ως εκπαιδευτικό μέσο. Αυτές οι γνώμες των μαθητών μας καθοδηγούν και μας υποδεικνύουν τρόπους ενάσκησης της αγωγής.

Σαν πρώτο όρο κάθε είδους τιμωρίας θέτουν «ότι πρέπει να είναι δίκαιες» και πρέπει «να δίνουν στο μαθητή να καταλάβει ότι έκανε κακή πράξη και ότι αξίζει εκουμένως της τιμωρίας» 15 αγόρι. Ηλικία μαθητή και φύλο.

Ο δάσκαλος όταν τιμωρεί, πρέπει απαραιτήτως να διατηρεί όλη του την ψυχραιμία και τη σοβαρότητα. Πρέπει να έχει υπ' όψη του ότι εκτελεί μια σπουδαία απόφαση και δεν πρέπει να κάνει κατάχρηση «για ψύλλου πήδημα και για κάθε μικροπραγματάκι» 15 αγ. «Όταν εξαντλείται στα παραμικρότερα, τότε η τιμωρία χάνει τη σημασία της και το νόημά της». Αυτοκυριαρχία, τακτική και εξυπνάδα είναι απαραίτητα για τον ορθό τρόπο της τιμωρίας. Οι μαθητές ακόμη ζητούν από το δάσκαλό τους «να έχει τη δύναμη να ψυχολογεί το μαθητή και ανάλογα να τιμωρεί, όχι όπως του κατέβει, παρά σύμφωνα με την ιδιοσυγκρασία του μαθητή» 16 αγ.

Διακρίνουν πως «διαφορετικά θα πρέπει να τιμωρηθεί ένας μεγάλος της ανώτερης τάξης από ένα μικρό της πρώτης» 17 αγ. Ζητούν ο δάσκαλός τους να έχει υπομονή και κάποια δεξιότητα «στο να ανακαλύπτει και να βρίσκει τον πραγματικά ένοχο όχι όποιον πιάσει κείνη τη στιγμή. Αυτό λέγεται αδικία, και δεν υπάρχει χειρότερο από το να σε τιμωρούν χωρίς να φταις» 14 αγ. Απαιτούν από το δάσκαλο, όταν βρίσκεται στην ανάγκη να τιμωρήσει, «να αισθάνεται κάποια λύπη γι αυτό κι όχι να χαίρεται» 15 κορίτσι.

Περισσότερο από την ποινή και την τιμωρία επιδρά πολλές φορές ευεργετικά στον ψυχικό κόσμο του παιδιού η συχώρηση. Οι μαθητές και οι μαθήτριες βρίσκουν πως έχει αποτελέσματα και την εύχονται. «Όταν ο δάσκαλος έβριζε να συγχωρεί, τότε σφαλώς κερδίζει το μαθητή» 17 κορ.

Αγάρια και κορίτσια κρίνοντας τα είδη της τιμωρίας θεωρούν ότι «ο πειθαρχημένος και με κύρος δάσκαλος, και με μια του ακόμη ματιά μπορεί να επιδωθή και να τιμωρήσει» 17 κορ.

Οι παρατηρήσεις είναι επίσης κι αυτές ένα μέσο τιμωρίας. Τα παιδιά τις αναγνωρίζουν κι αυτές, «αλλά περισσότερο κατορθώνει ο δάσκαλος όταν τους ρίχνει στο φιλότιμο» 17 αγ. Οι παρατηρήσεις που γίνονται «αυτός για τα κορίτσια είναι κάτι το τραγικό. Μας ρεζιλεύουν μπροστά σ' όλους τους συμμαθητές μας» 17 κορ.

Για τη σωματική ποινή εκφράζονται κυρίως με αποτροπή ιδιαίτερα οι μαθητές των ανωτέρων τάξεων και γενικά τα κορίτσια. Μόνο ένας τόνισε «τις μερικές φορές μερικά παιδιά που έχουν τόσο επιδωθή στο σπίτι, ώστε έχουν γίνει τύρρανοι. Κάνουν ό,τι θέλουν. Αυτή τους την ασυδοσία θέλουν να την επιδώσουν και στο σχολείο» αντιμιλούν στον καθηγητή με ξεδιαντροπιά και αναιδεια χωρίς, όρια, φαίνεται σα να τον επιπλήττουν, και τότε επιδωλώνται, δύο - τρία γερά χαστούκια για το συμφέρον της τάξεως και της πειθαρχίας του σχολείου» 19 αγ.

Για την ειρωνεία, τη σάτιρα και το σαρκασμό, εκφράζονται όλα τα παιδιά με αποτροπή. Είναι μέσα που ερεθίζουν τον έφηβο μαρτυρικά. Η ελαφρή χρησιμοποίησή τους και με τακτική, ενεργεί πολλές φορές επικοδομητικά αλλιώς όμως είναι σαν το δόκιο μαχαίρι στα χέρια του μικρού παιδιού. Το θεωρούν σαν το πιο τρομερό μέσο γιατί «χίλιες φορές καλύτερα να μας επιδώσουν οποιαδήποτε τιμωρία και οποιαδήποτε παρατήρηση και επίπληξη μας κάνουν οι καθηγητές, μόνο να μη μας ειρωνεύονται, έτσι και για μια μόνη φορά» 13 κορ. «Η ειρωνεία γέννησε πολλές φορές μέσα στην ψυχή μας τέτοια στυγνά στήματα μίσους,

που θέλαμε τον ειρώνα δάσκαλο να τον θυγάμε έξω κακήν κακώς» 19 κορ. «Σας δειθαλώνω ότι αισθανόμαστε το πιο δυνατό μίσος γι' αυτούς που μας ειρωνεύονται» 16 αγ. «Αν ήξεραν πόσο ταπεινοί φαίνονται όταν μας ειρωνεύονται, δεν θα το έκαναν ποτέ τους» 18 κορ.

4. α. Είναι αλήθεια πως το σχολείο χρειάζεται ανθρώπους με υπομονή, ιδιόμορτα θα καταφεύγουμε με τον πρώτο ερεθισμό στο βολικότερο μέσο τιμωρίας.

Οπωσδήποτε η διατήρηση της πειθαρχίας αποτελεί μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αποτελεί το θεμέλιο της κοινωνικής ζωής. Οσάκις τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται δεν θα πρέπει να προαποφασίζονται μονομερώς από τον παιδαγωγό αλλά να ζητείται κάποτε και η γνώμη των παιδιών εφ' όσον φυσικά είναι σε ηλικία που αρχίζει να λειτουργεί η κριτική ικανότητα. Έτσι η θέσπιση μέτρων για τους τυχόν παραβαίνοντες τους κανονισμούς της σχολικής κοινότητας θα είχε ως αποτέλεσμα να επισύρει την κριτική παιδιών — παιδαγωγού από κοινού. Είναι μεγάλο πράγμα για τον παιδαγωγό να έχει συμμάχους και συνεργάτες του τα παιδιά.

Κάποτε στην τάξη μου υπήρχαν δύο - τρεις όριστοι μαθητές, που από συνήθεια και μόνο, διέκοπταν συνεχώς το μάθημα χωρίς να ζητήσουν το λόγο, παρεμβαίνοντας για να εκφράσουν τις γνώμες τους ή για να συμπληρώσουν κάτι. Αυτό φυσικά ήταν ένα πρόβλημα που δυσχέραινε το εκπαιδευτικό έργο και το αναγκάζει και αυτοί οι ίδιοι. Σε μια καλόπιστη συζήτηση όλης της τάξης παρουσία μου, σχετικά με την επίλυση αυτού του προβλήματος, οι ίδιοι αναγνωρίζοντας την αδυναμία τους, την απέδωσαν καθαρά σε κακή συνήθεια και όχι σε θηλημένη ενέργεια. Έμεινα δε εκπληκτος όταν αυτοί οι ίδιοι πρότειναν να θυγαίνουν μόνοι τους έξω από την αίθουσα για ένα δίλεπτο. Ήμουν δέχσιος ότι δεν το ζήτησαν για να παίρνουν αέρα καθ' όσον έχουν «παθολογικό έρωτα» για το μάθημα. Η πρώτη διέλευση — σε την ονομάσουμε, αν και ούτε κατά διάνοια μοιάζει — αποβολή, ήταν και η τελευταία τους. Δεν χρεια-

στηνε επανάληψη εφαρμογής του μέτρου. Τώρα — μετά από μερικούς μήνες — τη θυμούνται κάπου - κάπου και με ένα ικανοποιητικό χαμόγελο ευγνωμονούν το μέτρο και την απόφαση που αυτοί οι ίδιοι πήραν.

Η αυτοεκτίμηση — πρέπει κάποτε να το αντιληφθούμε όλοι μας — είναι η πιό έντονη μορφή ελέγχου.

β. Η κατάργηση της δεσποτικής αγωγής είναι επιτακτική ανάγκη. Η Παιδαγωγική του 20ου αιώνα στηρίζεται στην αγάπη, στην αντιαυταρχικότητα, στο διάλογο, στην αυτενέργεια, τη συνεργασία και το σεβασμό της παιδικής ηλικίας.

Γονείς και δάσκαλοι δεν μπορούν πια να κρατούν το ρόλο της «εξουσίας». Εξουσία σημαίνει κυριαρχία ήτοι επιβολή του ατόμου στο άτομο. Τέτοια επιβολή δεν μπορεί να υπάρξει ανάμεσα σε ίσους ανθρώπους. Η κυριαρχία, η βία, η δύναμη πρέπει ν' αντικατασταθούν με τεχνικές επιρροής που προϋποθέτουν την ισοτιμία. Όταν τα παιδιά ζούν σε θέση υφισταμένου και κατωτέρου, παρακολουθούν και περιμένουν τον καιρό που θα γίνουν προ-

νομιούχοι ενήλικες για να ενεργήσουν με τη σειρά τους από θέση ανωτέρου.

Κάποτε ένα κοριτσάκι απαντώντας σε ερώτηση για το μελλοντικό του επάγγελμα απάντησε: «θέλω να γίνω τσάκλα για να επιβάλλομαι στα παιδιά».

Σήμερα ολόκληρη η κοινωνική μας δομή έχει αλλάξει. Τα παιδιά απολαμβάνουν μια ίση κοινωνική θέση με τους ενήλικες. Η δύναμη που είχαμε πάνω τους έχει εξαφανιστεί και αυτό το γνωρίζουν τα παιδιά όσο κι εμείς το ξέρουμε ή όχι. Δε μας αναγνωρίζουν πιά σαν ανώτερη δύναμη. Τα σημερινά παιδιά είναι έτοιμα να δεχτούν οσοδήποτε τιμωρίες για να «επιβεβαιώσουν» τα δικαιώματά τους.

Η τιμωρία ή η αυταρχική ιδέα «υπάκουσέ με γιατί αλλιώς...» χρειάζεται ν' αντικατασταθεί από ένα αίσθημα αλληλοσεβασμού και συνεργασίας. Τα παιδιά δεν βρίσκονται πια σε θέση κατώτερη από τους μεγάλους, τους λείπει όμως η εξάσκηση και η πείρα. Χρειάζονται τη δική μας ηγεσία. Ένας καλός ηγέτης εμπνέει και παρατρύνει αυτούς που τον ακολουθούν στην ενέρ-

γεια που απαιτεί η κάθε περίπτωση. Η συναισθηματική σύνδεση παιδαγωγού — παιδιού (όπως αναπτύχθηκε στο κεφάλαιο της ισχυροποίησης) συντελεί στην αγκίστρωση της συμπεριφοράς του παιδιού στο πρότυπο του παιδαγωγού και η καθοδήγηση της πρώτης σε επιθυμητούς τρόπους. Τα παιδιά χρειάζονται τη δική μας καθοδήγηση.

Ψάχνουν να βρουν έμπιστους ανθρώπους που επάνω τους θα στηρίξουν τα ιδανικά τους.

Η χρήση της τιμωρίας βοηθά μονάχα το παιδί ν' αναπτύξει μεγαλύτερη αντίσταση και προκλητικότητα.

Όταν το τιμωρούμε κάνουμε ακριβώς ότι μας ζητά: πέφτουμε στην παγίδα του. Το πρόβλημα βρίσκεται στο γεγονός πως σαν όλους τους ανθρώπους, δεν είμαστε τέλει. Μπορεί μια φορά, μέσα στις πολλές, να ενεργήσουμε σαν άνθρωποι κι όχι σαν παιδαγωγοί. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να χαμογελάσουμε για την αδυναμία μας και να συνεχίσουμε τις προσπάθειές μας για δημιουργικότερους τρόπους αγωγής...

Νέα Στράντζα (Νέα Ροδακινέα)

Βρίσκεται: τέσσερα χιλιόμετρα βορειοανατολικά από την Νάουσα, σε μία περιοχή ημι-ορεινή που εκτείνεται: από τους πρόποδες της μόνης του Τιμίου Προδρόμου προς τον κάμπο. Τα χωριά που βρίσκονται: γύρω είναι: τα σημερινά Λευκάδια, το Γιανναχωράι και η Μελίνα.

Οι πρώτοι κάτοικοι της Νέας Στράντζας ήρθαν από την Στράτζα της Ανατολικής Θράκης. Η Στράντζα χτισμένη στους πρόποδες του ομώνυμου βουνού, λίγα χιλιόμετρα

ΝΕΑ ΡΟΔΑΚΙΝΕΑ (ΣΤΡΑΝΖΑ)

**Του
Γερ. Στ. Φουντούλη**

βορειοδυτικά της Κωνσταντινούπολης, κατοικούσαν από Έλληνες. Ο πληθυσμός έφτανε τους επτά χιλιάδες κατοίκους. Τώρα συνεχίζει να υπάρχει, ίσως με άλλο όνομα, και κατοικείται από Τούρκους.

Το 1914 λόγω των συχνών επιδρομών των Βουλγάρων στα κατεχόμενα από Τούρκους χωριά, οι Τούκοι δόθηκαν την ευκαιρία να διώξουν τους Έλληνες κατοίκους από πολλές περιοχές με την δικαιολογία ότι αυτοί βοηθούσαν τους Βουλγάρους επιδρομείς. Έτσι αφού δεν τους άφησαν να πάρουνε τίποτε από τα υπάρχοντά τους, τους επιβίβασαν σε Αγγλογαλλικά πλοία και τους φέρανε στα λιμάνια της Καβάλας και της Θεσσαλονίκης. Ύστερα από περιπλανήσεις πολλών ετών και προσωρινές διαμονές σε αρκετά μέρη της Ελλάδας, εγκαταστάθηκαν οι περισσότεροι στην Καβάλα, την Δράμα, την Χαλκίδα και τα Γιαννιτσά. Αρκετοί πρόσφυγες που επρόκειτο να

Ο Αλέκος Χωνός (Δήμαρχος) με κατοίκους της Νέας Στράντζας

εγκατασταθούν στα Γιαννιτσά, λόγω της Ελνοσσίας που μάστιζε εκείνο το μέρος φύγανε με κατεύθυνση την Νάουσα. Σ' αυτούς έγινε πρόταση από τις Κρατικές Υπηρεσίες να εγκατασταθούν στον τόπο που βρίσκεται σήμερα ο Σιδηροδρομικός Σταθμός Νάουσας. Αυτοί ο-

μως θελήσανε κάποια ορεινή περιοχή που να ταιριάζει: περισσότερα με τις ασχολίες και τα επαγγέλματα που ασκούσαν στην πρώτη τους πατρίδα, δηλαδή βοσκότοπους για την κτηνοτροφία, δασοσκεπείς και θημινώδεις εκτάσεις για την εξασφάλιση της πρώτης ύλης για

την παραγωγή του κάρβουνο. Ο τόπος που δόθηκε ως ανταλλάξιμος ε' αυτούς ήταν κυρίως θακούφικα της μόνης του Προδρόμου.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες των γεωλιτών το έτος 1925 πρέπει να θεωρηθεί σαν χρονολογία που εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι κάτοικοι και κτίστηκαν τα πρώτα σπίτια. Στα πρώτα χρόνια, αρκετοί πρόσφυγες χρησιμοποιήσαν για λίγο καιρό κάποιες Τουρκικές αυχώνες. Τα πρώτα σπίτια (35) τριανταπέντε συνολικά ανεγέρθηκαν στον χώρο που κρίθηκε κατάλληλος και ήταν όλα πληθυντικά και ισόγεια. Κάποιο σπίτι στην αρχή χρησιμοποιήθηκε ως σχολείο. Αργότερα, γύρω στο 1927 κτίστηκε το Δημοτικό Σχολείο. Αυτό κρίθηκε αργότερα το 1965 ως ακατάλληλο.

Η πρώτη εκκλησία του χωριού (Κων)νου και Ελένης κτίστηκε από τους ίδιους τους κατοίκους. Το έτος 1963 μια νέα εκκλησία μεγαλύτερη και επιληπτικότερη, των Αγίων Μυροφόρων Γυναίκων έρχεται να αντικαταστήσει την παλαιά.

Με την εγκατάστασή τους οι κάτοικοι δημιούργησαν στο χωριό νέα καμίνια στα πρότυπα αυτών που άφηναν στην παλαιά πατρίδα. Αρκείτο κάρβουνο αγοράζε ο Λαναράς ο οποίος το χρησιμοποιούσε για τις ανάγκες του του εργασιαίου. Εκτός από την εμπορία του κάρβουνου ασχολήθηκαν εντατικά και με την κτηνοτροφία η οποία προσφερόταν άλλωστε από τους βοσκότοπους της περιοχής. Παράλληλα οι κάτοικοι ασχολήθηκαν και με την καλλιέργεια των εστιών. Αργότερα ασχολήθηκαν και με την δεντροκαλλιέργεια, αφού προηγουμένως

Τρεις από τους κυριότερους ιδρυτές του χωριού Γεώργι. Φουντούλης, Ιωάν. Ζέκος, Σταμάτης Χασολονίδης.

ως έγινε η διανομή του κλήρου στους κατοίκους το 1935. Αφού μοιράστηκαν τα πιο γόνιμα χέρσα χωράφια, κατάπιν συμφωνίας άφησαν ένα κοινό βοσκότοπο για τις ανάγκες τους με την προσωπική αργότερα να μοιραστεί στους απογόνους.

Σήμερα στο χωριό δεν κατοικούν πια. Όλοι μετοίκησαν στην Νάουσα. Ο κύριος λόγος ήταν η έλλειψη Σχολείου. Το έτος 1967 ο αριθμός των μαθητών δεν επαρκούσε για να δικαιούται το χωριό δάσκαλο. Επίσης το κτίριο ήταν ακατάλληλο. Συγκοινωνία με την Νάουσα ουσιαστικά δεν υπήρχε και τα παιδιά δεν εξυπηρετούνταν. Μόνο ένας ιερέας δεν υπήρχε. Δεν υπήρχε ηλεκτρικό ρεύμα, ιατρός. Οι εξυπηρετήσεις για την προμήθεια διαφόρων αγαθών, τα πάντα γινό-

τανε από την Νάουσα. Έτσι έγινε αναγκαστική πλέον η εγκατάστασή τους στη Νάουσα.

Τώρα πραγματοποιείται μια φορά τον χρόνο συγκέντρωση όλων των Στραντζωτών, κατά την ημέρα του γιορτασμού των τριών Μυροφόρων Γυναίκων. Στην συγκέντρωση αυτή έρχονται συγγενείς και φίλοι από τα Γιαννιτσά και άλλα μέρη.

Το πολύ κατάλληλο μικροκλίμα της Στραντζας, το υγιεινό νερό δημιουργούν τις προϋποθέσεις παραθεριστικού κέντρου. Ήδη γίνονται διάφορα έργα με προσωπική εργασία στο χωριό, τα οποία του δίνουν μια άλλη όψη και διευκολύνουν τους εκδρομείς και τους παραθεριστές. Οι Στραντζιώτες δίνουν τελεταία, ζωή στο χωριό κυρίως κατά τους θερινούς μήνες.

Τα παλιά χρόνια η Νιάουστα έπαιρνε νερό απ' της Χώρας το νερό με γκιρίζι από το αρχαιο υδραγωγείο.

Το 1804 ο στρατός του Αλή Πασά χάλασε το υδραγωγείο για να αναγκάσει τους Ναουσαίους να παραδοθούν.

Το υδραγωγείο αυτό το ξανάφανε με δικά του έξοδα μετά το 1804 ο Χατζη - Τσιάμης όπως λέει η ιστορία.

Τώρα το νερό της χώρας δεν έρχεται στην πόλη για ύδρευση αλλά ποτίζει τα χτήματα μέχρι τις μουτσιάρες.

Τότε στην τρίτη πολιορκία του Αλή Πασά, στις αρχές του Γενάρη του 1804, ήταν ένας υδραυλικός που λέγονταν Μύρτης από τη Λαζαρούπολη της Δίρβας (;) που δούλεψε για πολλά χρόνια στη Νιάουστα και γνώριζε την πηγή από το ποτάμι, όπως γράφει η ιστορία. Από αυτήν την πηγή έπαιρνε η Νιάουστα νερό για ύδρευση.

Στα 1804 δούλεψε στα ανάκτορα του Αλή πασά στα Γιάννενα και όταν άκουσε ότι ο στρατός του Αλή δεν μπορούσε να μπει στην πόλη, για να δείξει εξυπνάδα και προθυμία είπε στον Αλή ότι θα μπει στην Νιάουστα μόνο αν κόψει το πόσιμο νερό από τους Ναουσαίους και ότι αυτός γνώριζε την πηγή και τον τρόπο να στείλει το νερό αλλού.

Ο Αλή Πασάς συμφώνησε μαζί του και τον έστειλε στη Νιάουστα με άλλους βοηθούς για να χαλάσει το νερό. Αυτός, όπως γράφει η ιστορία έκτισε τοίχο στην κοίτη του ποταμού που βρίσκεται λίγα λεπτά της ώρας ανατολικά από τις πηγές κοντά στο ξύλινο γεφύρι. (Εδώ εννοεί το ποτάμι τον Αγιανικόλα) και με αυτό τον τοίχο οι Αρβανιτάδες γύρισαν το νερό προς το Σιασιάκι.

Τότι υι τώρα

Οι βρύσες και οι βρυσάδες της Νιάουστας

Αυτό το νερό δεν πρέπει να είναι του Αγιανικόλα αλλά το νερό της Χώρας που όπως λέχτηκε πάρα πάνω ξανάκανε ο Χατζη - Τσιάμης.

Το νερό τ' Αγιανικόλα δεν μπορούσε νάρθει στο Σιασιάκι, γιατί μετά το κόψιμο του νερού της Χώρας ο Ζαφειράκης που ήθελε χαμπάρι από τα σχέδια αυ-

Του Νίκου Σπάρτη

τά του εχθρού φώναζε τον καλό βρυσά του υδραγωγείου Μπαλιούκα (όπως γράφει η ιστορία) και άνοιξε στα γρήγορα μια γαλαρία αρκετά φαρδιά κοντά στους Ζιουμπάνους λίγο πιο πέρα από το σπίτι του τον Πύργο του και μέσα σε τέσσερις μέρες το νερό από την αράμπισα έτρεξε στη Νάουσα και γέμισε πάλι η πόλη με πόσιμο νερό. Μάλιστα είπαν ότι από τη γαλαρία αυτή πέρασε ο Ζαφειράκης καβάλα στο αλογό του. Άρα για να υπάρχει νερό στην αράμπισα θα πεί ότι δεν κόπηκε με τοίχο από τον Μύρτη για να πέσει στο Σιασιάκι που βρίσκεται τόσο μακριά.

Φαίνεται τώρα ότι αυτή η γαλαρία βρέθηκε προχτές κοντά στην Υπαπαντή.

Τότε οι Νιαουσπινοί έπιναν νερό από την αράμπισα αυτοί που κάθονταν στα Μπατάνια και τον Αγία Σωτήρα και από το Σιασιάκι που έφερνε το νερό από τους Μύλους αυτοί που κάθονταν στ' Αλώνια.

Νερό όλα τα Μπατάνια και οι άλλες γειτονιές όταν χαλούσε το

υδραγωγείο, ακόμα και στις μέρες μας, έπαιρναν από την «Τσιουρεσούρου» που βρίσκονταν στα Μπατάνια δίπλα στο σπίτι του Ράιου και του Μαλιάσα. Το νερό αυτό έτρεχε ανάμεσα από πέτρες από το μεγάλο ποτάμι που βρίσκονταν ακριβώς επάνω από τη βρυσούλα αυτή. Το νερό αυτό κινούσε το μύλο του Ράιου, του Μαλιάσα, το σουσαμόμυλο του Μάκη, το μπατάνι και τη ντρισιέλλα του Καρτωικά κονιά στο γιοφύρι και το μπατάνι και τη ντρισιέλλα του Λούκα απέγανη.

Τώρα στη θέση της Τσιουρεσιούρας έγινε προσιά με κάγκελα τσιμέντινα και παγκάκια κοντά στην αράμπισα εκεί.

Μετά το 1907—1908 έγινε και το γκιρίζι (το υδραγωγείο) από τις πηγές του Αγίου Νικολάου για την πόλη γιατί της Χώρας το νερό δεν έφτανε και σε πολλά σημεία ξεσύρθηκε το γκιρίζι απ' τα ποτάμια και τις βροχές.

Από το υδραγωγείο εκείνο πήραν νερά όλα τα πλουσιότερα σπίτια της Νιάουστας και αρτές γειτονιές.

Το γκιρίζι έγινε με πλάκες σιφωμένες κάτω στα πλευρά και πάνω. Πλάκες ίσιες πελεκητές, όπου χρειάζονταν, και καλά τακτοποιημένες για να αφήνουν εσωτερικά χώρο 30—40 εκατοστών τετράγωνο για το νερό. Οι πλάκες προσαρμόζονταν και στερεώνονταν στο χώμα κυρίως και οι κεραμιδάδες τους έκλειναν με κουρασάνι, μια λάσπη που σκλήρυνε

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Νέροισ

σαν πέτρα και γινόταν από μίγμα ασβέστη και ψιλής άμμου.

Το 1908 έγιναν οι περισσότερες πέτρες θρύσες στις αυλές με το καλντερίμι των σπιτιών μας. Ήταν κτιστές με καλοπελεκημένες πουρρόπετρες και κουραράνι. Το νερό χύνονταν από σιόγι μπρούντζινο καλογουαλισμένο πάντα με μπράσσο για τα μπρούντζινα. Το νερό δε σταματούσε καθόλου και μας νανούριζε γλυκά τα βράδια ενώ πάγωνε τα καρπούζια, τα πεπόνια και τα φραγιά που περισσεύαν το καλοκαίρι. Αυτό ήταν το ψηγείο μας.

Το νερό μέσα στην πόλι χωρίς δεξαμενή παρά μόνο με γκαλβανές μοιράζονταν στην πόλι με κούγκια φαρδιά και στενώπιρα για κάθε μια θρύση.

Τώρα υπάρχουν σωλήνες σιδήρινοι γαλβανομένοι και πλαστικοί για τις αποχετεύσεις.

Τότι τα πήλινα κιούγκια γινόνταν από ψητό κοκκινόχλωμο με μήκος πενήντα εκατοστά και φάρδος δέκα-δωδεκα εξωτερικό και 7—8 εσωτερικό καμωμένα έτσι ώστε να μπαίνει το ένα μέσα στο άλλο. Για να τοποθετηθούν σκοβόταν λάκκος 50—60 εκατοστά βάθος. Το ένα με το άλλο ενώνονταν με «λιόκι». Το λιόκι ήταν μια αλοκή που όταν σέγγωνε δεν περνούσε καθόλου νερό και σκλήρυνε περισσότερο από το τσιμέντο. Τα κούγκια έσπαζαν αλλού χωρίς να σπάνουν στην ένωση. Το λιόκι γινόταν από σκόνη ασβέστη κοκκινισμένη με άλλη τόση ποσότητα σιάχτης κοκκινισμένης με λίγες τρίχες από κανάβι. Ζυμώνονταν με λάδι πολύ καλά και γινόταν ένας πηλός εύπλαστος. Με αυτόν άλειφαν καλά τις ενώσεις από τα κιούγκια, το σιόγι της θρύσης και την τρύπα που χύνονταν το νερό από το κιούγκι για να πάει στο σιόγι της θρύσης. Δεν υπήρ-

χαν σιριφιτάργια καθόλου.

Τώρα υπάρχουν ένα σωρό βά-νες σε πολλά σχέδια και μεγέθη.

Τα γκιρίτζια αυτά γέμιζαν με ρίζες από διάφορα δένδρα που ήταν κοντά τους και κάθε δύο-τρία χρόνια έπρεπε να καθαρίζονταν γιατί δεν χωρούσε το νερό.

Όταν έβρεχε έμπαιναν από διάφορες τρίπες και τα νερά της βροχής απ' το δρόμο οπότε θόλωνε το νερό. Κάποτε ερχόνταν και σκουπίδια και κανέναν μπάκακος.

Το γκιρίτζι τ' αγανικόλα ερχόταν από τον παλιό δρόμο της Μπλάνας όπως έρχονται τώρα οι σωλήνες.

Το γκιρίτζι από της Χώρας το νερό ερχόταν από το δρόμο της Κλεισούρας και της Χώρας.

Παλιοί βρυσάδες της Νιάου-στας από το 1900 ήταν ο παππούς μου Χατζηναστάσης και ο Τσούμπανος. Αυτοί δούλεψαν μόνο με κούγκια. Τα εργαλεία που είχαν ήταν το «ταράκι» ένα μικρό κασμαδάκι για ένα χέρι που μπορούσε να σκάψει πρόχειρα μικρές τρύπες και να σκάψει γύρω από τους πηλοσωλήνες. Ο κασμάς ο μεγάλος με πλατύ σκοπικό και κοφτερό στην άλλη μεργιά, ο γαλλικός κασμάς με μύτη για τκληρότερα χώματα και πέτρες και το φκιάρι όπως και τα κιούγκια.

Χρησιμοποιούσαν και το νεροζύγι, το αλφάδι δηλαδή, για να δίδουν στα κιούγκια μια μικρή κλίση για να τρέχει το νερό και για να μετρούν και τις υψομετρικές διαφορές. Αυτό γινάταν με ένα σπάγγο δέκα μέτρων νερό που τον κρατούσαν δύο άτομα και στη μέση του κρεμούσαν το αλφάδι το οποίο έπρεπε να οριζωντωθεί τελείως. Για το σκοπό

αυτό ένας τρίτος άνθρωπος καθόταν στη μέση και έλεγε στον ένα από τους δυό, τον ίδιο πάντα, να σηκώσει ή να κατεβάσει το σχοινί κοντά σε ένα αριθμημένο σε πόντους πάσαλο ίσιο. Ο άλλος άνθρωπος κρατούσε ένα πάσσαλο κι αυτός που στην κορυφή του ήταν δεμένο το σχοινί. Αυτός που κρατούσε τον αριθμημένο πάσσαλο όταν ο σπάγγος ήταν πάνω από το μηδέν πρόσθετε τους πόντους και όταν ήταν κάτω από το μηδέν αφαιρούσε και έτσι στο τέλος της διαδρομής βρίσκονταν αν υπάρχει κλίση (ακαντί) ή όχι και πόση ήταν η υψομετρική διαφορά σε πόντους.

Για να τρέχει και να μη βουλώνει το νερό, τα γκιρίτζια έπρεπε να έχουν κάποια κλίση, γιατί ήταν ανοιχτά και δεν είχαν πίεση σύμφωνα με το νόμο των συγκοινωνούντων δοχείων όπως γίνονται σήμερα τα υδραγωγεία που μπορούν και ανεβάζουν το νερό σε τρία και τέσσερα πατώματα.

Τώρα το νερό φτάνει και σε οχτώ και πάρα πάνω πατώματα με ειδικά πιεστικά μοτοράκια.

Οι θρύσες τότε γινόταν στις αυλές χαμηλές και το νερό ανέβαινε το πολύ ένα μέτρο για να τρέξει στη θρύση και αυτό επειδή ερχόταν από ψηλότερα μέσα στις πήλινες σωλήνες.

Με το νεροζύγι οι βρυσδες ζυγιάζαν κι έβγαζαν νερό σε κτήματα για πότισμα. Χάραζαν το μέρος για να περάσει αγώγι για πότισμα. Έτσι ανοίχτηκαν πολλά αγώγια από το λάκκο της Κωτίχας, τα Τρία Πλατάνια και αλλού όπως στη Σμιξη, τη Γάσπρα, το Μισόδενδρο, τα Ισθόργια.

Με το νεροζύγι ανοίχτηκε από τον παππού μου η γαλαρία για το εργοστάσιο Εστία ή Γκούν-

ια. Και το νερό βγήκε χωρίς άλλα εργαλεία ακριβώς στη Σκούταρη πάνω για να κινήσει το εργοστάσιο.

Άλλες βρύσες ξακουστές και με καλό νερό στη Νιάουστα ήταν η βρύση του Μουσταφά στα Βορειοδυτικά και η βρύση του Σπηλιού στα Νοτιοανατολικά που σκεπάστηκε με μπάζα και χάθηκε το νερό της. Αυτές οι βρύσες είχαν δική τους πηγή δίπλα τους.

Μέσα στην πόλη ήταν ή υπάρχουν ακόμη και παίρνουν νερό από το υδραγωγείο η βρύση της Κούλας. Στο Κιόσκι οι βρύσες Σπάρτη, Κανταριτζή, Σπητιάνου και οι βρύσες της Παναγιάς, του Αγιαγιώρη, η βρύση στο Φόρο, στον Αγιασωτήρη, στα Καμένα στ' Αλώνια, στην Αγία Παρασκευή, στη Μέσα Παπαντή, στο Τζαμί, της Παναγιουπούλας η εκκλησία παλιά είχε πηγάδι. Βρύσες παλιές υπήρχαν και υπάρχουν ακόμη σε ορισμένα σπίτια όπως οι βρύσες Κοκκινέων, Γκουνταίων, Τσιτσισιών, Πλαττουκαίων, Μπιλασιών και άλλων πολλών σπιτιών που έγιναν από το νερό του Αγνανικόλα στα 1907 ως το 1918 κτιστές με πουράπες και παραδοσιακές.

Τώρα οι περισσότερες χάλασαν και στέρεψαν.

Βρύσες στα γύρω μέρη της Ναούσης που υπάρχουν ακόμη, οι περισσότερες είναι στο Σιασιάκι, τα Τρία Πλατάνια, στου Σιαράγκου, στον έξω Πρόδρομο, πίο πάνω στα Ιταλικά στη γέφυρα, στην Κεντάφνα, στο Σταυρό, στο Ντραζιλίθο, στην εκκλησιά του Ντραζιλόβου, στο Παλκοχώρι, ορισσότερα στην Προυνιά, στουν Αγιαταξιάρχη, στη Γιουβάνα, στην έξω Παπαντή. Προς το Σέλι η βρύση του έξω Αγιασωτή-

ρη, η Γραμμένη Βρύση που λέγεται έτσι για το καλό νερό το γραμμένο που έχει, πιο πάνω η Βρουμόβρυση, η βρύση στα Νήσια, στα Βριόνια τ' Αλκότηζια, και οι βρύσες του Σελιού.

Στα κάτω μέρη της Ναούσης η Βρύση Τοιύμη στο Γύμνοβο, η

Βρύση μου μαλαματένια πως κρατάς κρυγίο νερό πως κρατώ και γω ο καημένος της αγάπης τον καημό. Καναν κιρόν αγγέλιζα τώρα αγγιλίζουν άλλοι στη βρύση πόπινα νιρό τώρα του πίνουν άλλοι. Σαν πας Μαλάμου για νιρό κι' εγώ στη βρύση καρτερώ. Ένα νερό κυρά Βαγγελιό, ένα νερό κρύο νερό... Από βουνό γκρεμίζεται σε περιβολάκι μπαίνει. Έσκυφα για να πιώ νιρό κρύγιου νιρό από τη βρύση καταδικιά με ρίξανε πως φίλησα τη Ντόμνα. (από το παλιό τραγούδι της Ντόμνας).

Μετά τον Χατζηπάρτη και Τσούμανη θρυσάς ήταν ο Γιώργης ο Ρούσσος στις βρύσες με τα κιούγκια και λίγο αργότερα μαντεμένιες σωλήνες μαύρες με πίσσα πασαλειμμένες μπήκαν το 1928 με εργελάβο ένα Θεσσαλονικιό και Δήμαρχο τον Τζων Πεδικόρη. Την εκτέλεση ανέλαβαν ο Δημητράκης και Γιώργος Χρυσόχου Σιδεράδες τότε.

Τώρα το νερό του Αγίου Νικολάου έρχεται σε σωλήνες φαρδιές στη Δεξαμενή και χλωριώνεται.

Το παλιό Γκιρίζι έγινε πριν το 1900 κι έπαιρνε νερό από τη δέση της Μπλάνας κοντά στο Νησάκι του Βαλιαδώρου. Αυτό το νερό μπήκε σε μαντεμένιες σωλήνες το 1928 από το γκιρίζι και κάτω, λίγο πάνω από το Κεραμοποιείο το παλιό.

Μετά έγινε η υδραμότευση με τσιμέντο κοντά στις πηγές. Οι κεντρικές σωλήνες ήταν φαρδιές 5—6 ίντσες και έξι μέτρα μήκος. Έμπαινε η μια σε υπο-

Βρύση στο Φυτώριο, στη Βεργώτικη και άλλες αρκετές πηγές και ιζήματα που δροσίζουν για πολλά πολλά χρόνια τους κατοίκους μας.

Σχετικά με τη βρύση οι πρόγονοί μας ιραγουδούσαν ή έλεγαν σε παροιμίες

δοχή της άλλης και κολούσαν με χυτό μολύβι. που λιώνονταν σε ένα καζάνι και χύνονταν με μια κουτάλα στη σύνδεση σε καλούπι πηλού.

Τότε το νερό δεν είχε δεξαμενή και για να φτάσει στο πρώτο πάτωμα πάνω σε ορισμένα σπίτια της αγοράς όπως του Σεφερτζή και άλλων, κλείστηκε σε σωλήνα από το τζαμί.

Πρώτος θρυσάς στο υδραγωγείο αυτό ήταν ο Αρίντηζας.

Το νερό της Χώρας έτρεχε τότε αλλά έδιδε νερό σε λίγα σπίτια στο Βόρειο τμήμα της πόλης.

Πολλοί στην πάνω πόλη βοίλωναν το νερό του υδραγωγείου για να ποτίσουν τους μπαξέδες τους και στερούσαν το νερό από πολλούς κάτω στην πόλη.

Από τότε καταργήθηκαν οι πιλοσωλήνες, τα κιούγκια δηλαδή και στη θέση τους μπήκαν σιδερένιες σωλήνες με σιφφιάργια (βάνες). Τα κιούγκια έμειναν θαμμένα ή χάλασαν.

Η ΝΥΧΤΑ

Όταν νυχτώνει ένα σύννεφο
άσπρα χέρια
με τυλίγουν

Η οπτασία σου χορεύει
μαζί με χιλιάδες άλλες
στην πόρτα του σπιτιού μου.

Κοιτώ στο αντικρινό παράθυρο.

Η Μυρτάνη φόρεσε και πάλι τα γιορτινά της
Σέρνει τα βήματά της στον καθρέφτη.
Στέκει βουβά και

η μορφή της αγχοφέγγει στο φεγγαρόφωτο
ενώ το άσπρο δαντελωτό φουστάνι
στέκει παράκαιρα στο γερασμένο της κορμί.
Μια προσπάθεια να συγκρατήσει τη ζωή
τη ζωή που χάνεται.

Τα φώτα άρχισαν να σβήνουν ένα - ένα.

Τα παντζούρια κλείνουν και
οι πολυκατοικίες έρχονται πάνω μου
ολόένα και πιο πάνω μου.

Πάει καιρός από τότε
Οι νύχτες όμως εξακολουθούν να είναι
το ίδιο κρύες.

Ο χρόνος άλλαξε τη μορφή μου
Εγώ όμως εξακολουθώ να νιώθω τον ίδιο
Φόβο τις νύχτες.

Κοιτώ το αντικρινό παράθυρο

Η Μυρτάνη δεν υπάρχει πιά

Μόνο ο καθρέφτης και το δαντελωτό άσπρο φου-
στάνι

ξεχασμένο ταν κρεμάστρα
και τίποτε άλλο απ' αυτήν.

Τα φώτα άρχισαν να σβύνουν και απόψε
ένα - ένα, ένα - ένα

Οι κουρτίνες τραβιούνται στα παράθυρα
τα παντζούρια κλείνουν και οι πολυκατοικίες
έρχονται πάνω μου
ολόένα και πιο πάνω μου.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ

Αγάπες των γιασεμιών
μια ζωή στη πρώτη της 'Α-
νοιξη

έρωτας
γέννηση

Αχνό ξημέρωμα
με αλληλουχία μιας μορφής
και της λέξης

έτσι πλάθε-
ται η ΖΩΗ

Μια μέρα σβύστηκε, ξεχασμέ-
νη απ, όλους
και η ετοιμόγεννη Λητώ, α-
κόμα προσμένει.

καρτερών-
τας

Η ώρα ετούτη ίσως νάναι έ-
να ξεκίνημα
στην άβυσσο πουλημένο
Και ο κύκλος της ζωής η
ολόένα μικραίνει.

Και το
Αδιέξοδο.

Της Γεωργίας Δήρα

ΕΞΟΜΟΙΩΣΗ

Καθώς τα μονοπάτια αυτά διαβαίνω
τα από χρόνια απάτητα
σκόνες σηκώνοντας πυκνές
ξεσκεπάζοντας διάφανο ένα παρελθόν
σε χρόνια δύσκολα

Μορφές ανύπαρκτες σαν σε καθρέπτη
γεννημένες

τη ζωή του κατευθύνουν

Κάτω από το μυστήριο σκέπασμα του ύπνου

Αυτή η βαθιά ρωγμή που άνοιξε

στο μυαλό

είναι το παρελθόν

Οι μέρες που έρχονται χρωματισμένες από χέρι
πρόξιο

επιδεινώνουν την κατάσταση

επιταχύνουν την διαδικασία προς την εξομώ-
ση...

ΠΟΣΟ ΠΑΡΑΞΕΝΑ

Πόσο παράξενα γίνεσαι δικιά μου
σαν αγκαλιάζω το κορμί σου
εκατομμύρια χρόνια τώρα
αυτές οι υδάτινες υπάρξεις μας...
Πόσο παράξενα γίνεσαι δικιά μου.

ΖΩΗ

Σαν ζωντανεύουνε στο νού μου
παλιές

για πάντα χαμένες φωνές

παλιές

για πάντα χαμένες εικόνες

όλο και πιο πολύ πλησιάζω την Αλήθεια σου.

(κομμάτια από την ανέκδοτη συλλογή
(Ποιητικό Σύμπλοκο) Βασ. Αλεξίου)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερόιας

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»: Μια πόλη από ευεργέτες

Για τις δωρεές του Γρηγορίου Τρόμπακα και γενικότερα για την προσφορά του προς την Νάουσα θα μιλήσουμε άλλη φορά σε ειδικό άρθρο. Σήμερα θα περιορισθούμε στο αναφερόμενο Δάσος δωρεά κι' αυτή του Γρηγ. Τρόμπακα.

Ο Γρ. Τρόμπακας όταν ήρθε από την Αμερική που ήταν μετανάστης αγάρασε στις 22 Δεκεμβρίου 1958 τα 4)5 του Δάσους Κανέλη και το χάρισε στον Δήμο της Νάουσας. Το υπόλοιπο 1)5 έχει το Δημόσιο. Αρχικά το δάσος αυτό ήταν εκτάσεως 90.000 στρεμ. Μετά όμως από απολλοτριώσεις που έγιναν το 1927 για τους πρόσφυγες, και το 1956 για τους ακτήμονες κτηνοτρόφους, έμεινε στην κατοχή της ιδιοκτητριάς έκταση 46.000 στρεμ. το οποίο και αγοράστηκε από τον ευεργέτη αντί 3.607.000 δρχ. Το συμβόλαιο από μέρος του Δήμου υπόγραψε ο Δήμαρχος κ. Αλεξ. Χωνός και από μέρος της πωλητριάς Λέσλι Κίνγκστον ο πληρεξούσιος της Χρησ. Αντ. Χρηστίδης, στον οποίο και η πωλήτρια δώρησε περί τα 350 στρ. Συμβολαιογράφος ήταν ο Νικολ. Πεχλιβάνος και μάρτυρες οι Γρηγ. Κολτσάκης και Δημ. Χ' Δημητρίου.

Το δάσος που ξεκινά από το Σέλι και φθάνει ως τα όρια του Νομού Πέλλης, σιάθηκε σημαντική πηγή πλούτου τόσο για το Δήμο όσο και για πολλούς δημότες οι οποίοι κατά την περίοδο της ανεργίας 1958—1964 ζούσαν τις σκογένειές τους ξυλεύοντάς το, νόμιμα ή και λαθραία. Ο Γρ. Τρόμπακας στη συνέχεια έκτισε και ένα σπιτάκι στην περιοχή του Σταυρού κοντά στην πηγή.

Ο Δήμος μας τιμώντας τον ευεργέτη έδωσε στο αναφερόμενο

30. Το δάσος Τρόμπακα

Το σπιτάκι του Τρόμπακα στο Σταυρό

δάσος το όνομά του. Σήμερα ο Δήμος εκμεταλλεύεται το δάσος ουστηματικά και σωστά, αξιοποι-

Του Τάκη Μπαΐτον

ώντας την ξυλεία του. Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι στο δάσος αναπτύχθηκε και αναπτύσσε-

ται ο ορεινός τουρισμός, Τρία — Πέντε Πηγάδια κτλ.

Σήμερα πολλοί Ναουσαίοι συνεχίζοντας τα ξεφαντώματα των παλιών κατοίκων, βρίσκουν σ' αυτό κατάλληλους χώρους για γλέντια και κατασκηνώσεις καθώς επίσης και άφθονο κυνήγι, ιδίως αγριογούρουνο.

31. Το Δημοτικό Στάδιο

Βρίσκεται στη Ν Α πλευρά της Νάουσας και είναι δωρεά του συμπολίτη μας Αντώνη Κωνσταντινίδη. Το έργο ξεκίνησε το 1932 και τέλειωσε το 1938. Στην αποπεράτωση του έργου συνέβαλε

αποφασιστικά και ο Δήμος, γιατί η δωρεά δεν ήταν δυνατόν να καλύψει την δαπάνη του έργου. Τα χωράφια που βρισκόταν εκεί αγοράστηκαν 15 με 20 δραχμές το μέτρο, υψηλή τιμή για την τό-

Το Δημοτικό Γυμναστήριο

τε εποχή.

Την ίδια χρονική περίοδο αγοράστηκαν και τα οικοπέδα του σημερινού κλειστού γυμναστηρίου. Ο τότε Δήμαρχος Φιλώτας Κόκακινος έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αποπεράτωση του έργου. Πρέπει να ληφθεί ότι το έργο αυτό αποτελεί κόσμημα για την πόλη και θεωρείται ακόμα και σήμερα από τα καλύτερα της χώρας. Έτσι ικανοποιήθηκε και η επιθυμία του ευεργέτη Αντώνη Κωνσταντινίδη.

Ο Αντώνης Κωνσταντινίδης, ήταν γιός του Κων(νου) Κολτσάκη που γεννήθηκε σ' ένα σοκά-

κι στα Μπατάνια το 1855. Αρκότες έμεινε ορφανός και ζεται εκκληρά για να ζήσει σπουδάσει. Τελειώνει το Λ. στο Εδέσσης και με την βοήθεια του αδελφού του Γιώργου ήταν συγγραφέας, φοιτά στο Λυτεχνείο, όπου διακρίνεται αριστεύει. Αργότερα διορίζεται νομομηχανικός και υπηρετεί στην Αρτα Εύβοια και Πρέβεζα. Τότε σκεπτότανε την Τουρκοκρατούμενη Νάουσα, που δεν μπορούσε να επιστρέψει γιατί τον είχαν επικηρύξει οι Τούρκοι. Στη Νάουσα έρχεται να βοηθήσει στην απελευθέρωση από το

Σημ. Νιάουσας: Για λόγους ασφαλείας στη Τουρκοκρατούμενη τότε γιός του Κων. Κολτσάκη χρησιμοποίησε το επώνυμο Κωνσταντινίδης.

Μήπως χάσαμε το νόημα του έρωτα;

Β'

Άλλο είναι χαρά κι άλλο απόλαυση

Άλλο είναι απόλαυση κι άλλο είναι χαρά. Απόλαυση με την τρέχουσα σημασία είναι η ικανοποίηση μιας επιθυμίας. Μια τέτοια απόλαυση μπορεί να είναι η τιμητικότητα, σεξουαλική ευχαρίστηση από την ανακούφιση των διολογικών αδένων των δυο φύλων ή το να τρώγει κανένας «μέχρι σκαριού» ή η ευφορία που φέρνει το πιστό ή τα ναρκωτικά ή η ικανοποίηση κάποιου πάθους κλπ. Δηλαδή η ικανοποίηση μιας επιθυμίας που δεν απαιτεί δραστηριότητα με την έννοια της ζωντάνιας, όπως απαιτεί η χαρά.

Σε όποια έξαρση κι αν φτάσει, σε όποια αποκορύφωση κι αν καταλήξει η ικανοποίηση της απόλαυσης με κανένα λόγο δεν οδηγεί στη χαρά. Γι' αυτό ακριβώς, η απουσία της χαράς από την απόλαυση δημιουργεί την επιτακτική ανάγκη στον απολαυστή να αναζητεί άλλο και πάλι πολλές απολαύσεις. Η χαρά δεν είναι «η κορύφωση μιας εμπειρίας» που αναπτύσσεται και τελειώνει ξαφνικά, παρά είναι μια συναισθηματική κατάσταση που συνοδεύει την παραγωγική έκφραση των συστατικών ανθρώπινων χαρακτηριστικών. Η χαρά δεν είναι μία στιγμιαία εκστατική φωτιά, παρά είναι μία λάμψη που συνοδεύει την ύπαρξη. Η απόλαυση, ύστερα από τη δήθεν κορύφωσή της οδηγεί στη λύπη γιατί η συγκίνηση μπορεί να έχει διωθεί. Αλλά το εσωτερικό έμεινε κενό. Οι εσωτερικές δυνάμεις δεν ανασπύχθηκαν, επειδή απουσιάζει η αγάπη, τίποτε δεν άλλαξε μέσα στον άνθρωπο, γι' αυτό και ύ-

στερα από την απόλαυση ακολουθεί μία κάπως κατάθλιψη. Η παροιμία «POST COITUM ANIMAL TRISTE EST» δηλαδή «μετά τη συνουσία το ζώο είναι λυπημένο» εκφράζει το ίδιο φαινόμενο στον άνθρωπο αναφορικά με το σεξ χωρίς αγάπη, που είναι θάνατα μια

Του Ιωάννη Ν. Σηροτύρη ομοτίμου καθηγητού Κοινωνιολογίας Α.Β.Σ.Θ.

«κορύφωση εμπειρίας» — πράγμα συγκινητικό και ευχάριστο — αλλά που αναπόφευκτα ακολουθείται, όταν τελειώνει, από απογοήτευση. Η χαρά στο σεξ υπάρχει, μόνον, όταν συνυπάρχει η συναισθηματική μαζί με τη σωματική εξοικείωση. (Την παράγραφο τη δανείστηκα από τον Έριχ Φρόμ (Να έχεις ή να είσαι; 1978 σ. 151 κ.ε.).

Σήμερα μέσα στις διοργανωτικές κοινωνίες μας, κοινωνίες της ευμάρειας, κατακόλυψης και της απληστίας, πρέπει να ξέρομε πως το να ζει κανένας, σημαίνει να ικανοποιεί τυφλά τις ορέξεις του: υπερβολικό φαγητό, χαλάρωτες σεξουαλικές επιθυμίες και πολλές άλλες ορέξεις και διαστροφές και λοιπές άλλες χαμηλές επιθυμίες. Η σεξουαλική λειτουργία πρέπει να εξασκείται κατά φυσιολογικό τρόπο όχι απλώς να αυτοϊκανοποιείται, παρά να συμβάλλει συνενωμένη με τις άλλες οργανικές ή συναισθηματικές λειτουργίες στην ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου. Ο έρωτας, δηλαδή η αγάπη, ξεπερνά την επιθυμία, είναι και είναι σωστό, όσο και η πυρκαϊά ξεπερνά τη φωτιά του σπέρματος. Κάτι που το σύγχρονο

πνεύμα της λεγόμενης «απελευθέρωσης» δεν μπορεί καν να το συλλάβει: κάτω από την έντονη τάση απλώς για απόλαυση, αυτή που απαρμόλυνε κάθε ευγενικό και υψηλό αίτημα. Ο έρωτας καταφέρνει, ώστε ένα όν να αποσιώνεται για πάντα σε ένα άλλο. Συμφυλάται με τρόπο κατ'άλυτο το ζευγάρι του αρσενικού με το θηλυκό συμπληρώνει την έλωση σωματικών με την έλωση ψυχών.

Βιώματα και αξίες που προσδιορίζουν την έννοια του έρωτα παραμερίσθηκαν

Ο έρωτας είναι ένα από τα συγκινησιακά συμπλέγματα του ανθρώπου. Με άλλα λόγια στην έννοια έρωτας μπορούμε να συμπεριλάβουμε όλες τις συγκινησιακές έλξεις μεταξύ δυο ατόμων αντιθέτου φύλου από την συμπάθεια ως τη βαθύτερη αφοσίωση με ή με χωρίς φανερή σεξουαλική επιθυμία. Πάντως ο έρωτας σαν συγκίνηση υπόκειται πολύ στην υποκειμενικότητά μας. Σήμερα η έννοια του έρωτα με το παραπάνω νόημα είπαμε, πως θεωρείται κάτι το ξεπερασμένο και χωρίς αξία. Βιώματα ή αξίες που προσδιόριζαν αυτήν την έννοια παραμερίσθηκαν ή έχουν εξαλλαγεί σε στοιχεία της σεξουαλικής έλξης, δηλαδή του «σεξ - απήλη». Το ημερόνο πνεύμα του διοργανωτικού άλλαξε τις σχέσεις των δύο φύλων, αλλά αλλάζει και τις αξίες. Το νόημα που άρχισε να δίνεται στο «σεξ - απήλη» είναι δείγμα της αλλαγής. Το «σεξ - απήλη» γεννιά την επιθυμία. Η γυναίκα με «σεξ - απήλη», θέλει να προκαλέσει την επιθυμία κι ακόμη μερικές φορές χωρίς να συναιδητοποιεί αυτή

την τάση της. Η επιθυμία να προκαλεί δεχεται μια δίψα για ικανοποίηση, που ποτέ δε σβήνει. Μάλλον αναζητά την απόλαυση νέων κατακτήσεων σεξουαλικής ικανοποίησης, παρά την ικανοποίησή μιας σταθερής μονογαμικής συντροφιάς. Η ομορφιά πιά ως αξία παραμερίζεται και μεταλλάσσεται σε βασικό στοιχείο του σεξ - απήχ της σεξουαλικής έλξης, όπως και η ενδυμασία, οι κινήσεις του σώματος, η κομψότητα, η γαλαντομία κλπ. όλα στην υπηρεσία της σεξουαλικής έλξης και απόλαυσης χωρίς πιά ψυχρότητα. Έτσι όπως αναφέραμε «η απειλευθερωμένη» σημερινή γυναίκα δεν έχει ανάγκη από ψυχρότητα, παρά πρέπει να είναι «σεξ» ή να έχει «σεξ» με το νόημα πάντως του τελευταίου μωντέλου του αυτοκινήτου ή του τελευταίου μωντέλου συσκευής τηλεόρασης κλπ. να το χρησιμοποιεί όπως αυτά.

Η αγάπη σήμερα, δηλαδή ο Έρωτας περνά μεγάλη κρίση. Γι' αυτό και ο σημερινός άνθρωπος της καταναλωτικής κοινωνίας γλιστρά προς τη σεξουαλικότητα με το νόημα, που, όπως αυτή την αντιλαμβανόμαστε σήμερα πιστοποιεί την ανικανότητά μας για αγάπη ή κάτι το χειρότερο, μας λέγει: ο Φρόνι, προσδοκία της αγάπης. Στις δημοκρατικές κοινωνίες μας έχει γίνει πιά αδύνατο να ζούμε χωρίς συναισθήματα. Ωστόσο δεν υπάρχει χαμιά αιφριδολία, πως κάθε σκέψη καθώς και κάθε δημιουργικότητα συνδέεται αδιάσπαστα με το συναισθημα.

Πάντως η αγάπη είναι πραγματοποιήσιμη μόνον, αν δυο άτομα επικοινωνούν το ένα μετά το άλλο από το Κέντρο της ύπαρξής τους. Μόνο σ' αυτό το σημείο βρίσκεται και το θεμέλιο της αγάπης. Σήμερα όμως χαρακτηριστικό σημάδι του σύγχρονου ανθρώπου είναι η μεγά-

λη του τάση προς την αισθησιακή απόλαυση. Παντού αναζητά την απόλαυση αυτή που διαφέρει ουσιαστικά από τη χαρά. Τρέχει πίσω της λαχανιασμένος για να ικανοποιήσει τις αισθήσεις του, τον αισθησιασμό του, χρησιμοποιώντας όλα τα εξωτερικά μέσα, έτσι ώστε να φτωχάινει ή να χάνει ανούσιο αυτό που λέμε αγάπη. Η κοινωνία της «αφθονίας» και της ευημερίας έφερε στο προσκήνιο πιά κατά έντονο τρόπο τη φιληδονία. Έτσι ο άνθρωπος των ημερών μας και πιά πολύ ο νέος παραδίδεται σ' αυτήν, μπορεί να πει κανένας σύψυχα, ώστε να δημιουργείται και να αιωρείται μια έντονη αιμόθυρα υπερανάπτυγμένου ερωτισμού, που πνίγει αυτό το πολύσπαστο φαινόμενο που λέμε αγάπη, που κατακλύζει το σώμα, το νού και την ψυχή.

Σήμερα ο νέος και η νέα δεν ερωτεύονται παρά «κάνουν Έρωτα».

Σήμερα ο νέος δεν ερωτεύεται, παρά απλώς κάνει έρωτα που σημαίνει συνουσία και οργασμό και τίποτε άλλο. Παραγνωρίζεται ουσιαστικά η ανάγκη της αγάπης που συνοδεύει τον άντρα και τη γυναίκα σ' όλη τη ζωή τους. Ερωτική ζωή χωρίς την αγάπη, χωρίς συναισθήματα, χωρίς την αμοibaία των ψυχών επικοινωνία, δεν ενώνει ποτέ δυο άτομα διαφόρου φύλου. Ωστόσο η σύγχρονη αντίληψη για το σεξ και τον Έρωτα, με το νόημα που ανάφερα παραπάνω μπορεί να οδηγήσει σε αλλοτρίωση τα δυο φύλα, δηλαδή να φτάσουν ως την ταπείνωση του εαυτού τους. Σήμερα η όλη περιήγηση αιμόθυρά μας διδάσκει την καπέλα και τη νέα κυρία κατά τον πιά παραστατικό τρόπο με τα πιά ζωντανά μέσα όπως

π.χ. την τηλεόραση, τα πορνό - έντυπα, τον κινηματογράφο, τη μόδα πως να είναι σεξουαλικά προκλητικές, πως να είναι «εύκολες» και πως «να απολαμδάνουν» το σεξ. Η ευκολία με την οποία σήμερα απολαμβάνουμε εξ αιτίας της ευημερίας κατά άνατο πιά τρόπο τόσα πολλά πράγματα ωθεί στην εύκολη ανοχή της πρόσκαιρης ηδονής κι όχι στον Έρωτα, δηλαδή στην Ερωτική σχέση που απαιτεί δόσιμο και αφοσίωση, προσπάθεια κι ακόμη και πόνο, αυτοπειθαρχία και αυτοσυγκράτηση, αυτοσεδάση και κάποια υπεργένεια. Η περιρρέουσα την κοινωνία μας αιμόθυρα καλλιεργεί συνειδητά κι ασυνείδητα από πολύ ενωρίς στο κορίτσι τον αισθησιασμό και μόνον, την τάση προς «το παραδιδέσθαι». Η γύρω μας αιμόθυρα του έντονου ερωτισμού πνίγει από πολύ ενωρίς το ανάδεμα στο νέο κορίτσι του ερωτικού συναισθήματος που είναι το πιο σπασμένο ψυχική απείτηση και λιγότερο αισθησιακή. Έτσι αφανίζεται το ψυχρό και έρχεται το προσκήνιο το αισθησιακό. Μια κατάσταση που εμποδίζει το νέο κορίτσι σε όλη του πια τη ζωή να αντικρύσει το φως της εσωτερικότητας της ψυχρότητας στη συνάντησή με το άλλο φύλο. Στην εποχή της εφηβικής ηλικίας του κοριτσιού ξυπνούν όλες οι συναισθηματικές καταστάσεις του, αυτές που τις καταπνίγουμε σήμερα στις πηγές τους με το χοντροκομμένο αισθησιασμό μας. Το δεκαετήχρονο πιά γεύεται το σεξ «κάνει έρωτα» και μάλιστα σε μορφή πολυμεξίας, γιατί αλλιώς κινδυνεύει να θεωρηθεί ασυγχρόνιστο και οπισθοδρομικό. Καμαρώνει πια την προσδοκότητα του, την «απελευθερωσή» του λογιάζεται σαν εξελιγμένη και πρωτοποριακή κλπ. Αυτός ο πρώ-

ήτος ερωτισμός καταπνίγει τα πάντα και εγκαυμονεί μεγάλους κινδύνους. Έτσι δεν κάνουμε τίποτε άλλο, παρά να ανατρέφουμε ανικανοποίητους ανθρώπους που δεν θα μπορούν να επωμίζονται με επιτυχία την ευθύνη της ζωής. Φοδούμα: πως με την ατιμόσφαιρα στο σεξουαλικό πεδίο που περιρρέει την κοινωνία μας, ίσως να μη μπορέσουν να ζήσουν το δοθόν της ψυχής μυστήριου που φτάνει ως την αγιότητα, αυτό που εννοούμε ως αγάπη και Έρωτα.

Εκείνο που παρατηρεί κανένας σήμερα είναι: πως το νέο κορίτσι από τις αρχές της εφηβικής ηλικίας του, κάτω από το κλίμα της απάλασης και της τάχατες «απελευθέρωσης» της γυναίκας, μέσα στην έντονη ατιμόσφαιρα της φιληδονίας που αναπνέει, χάνει την αξιοσθηνή ν' αποκρούσει την τάση των άλλων να διεσθύνουν μέσα στη σφαίρα του εγώ του. Αφανίζεται από πολύ ενωρίς μια αόρατη άμυνα γύρω από το εγώ του να μη διχεται, να μη πετά τον εαυτό του... να μη σκορπά τις θαυμάσιες αξίες της γυναικείας φύσεως, που έχουν ανάγκη να μεγαλώσουν και να ωριμάσουν στην ησυχία τους μέσα στο δόθος της ψυχής του, για να καρποφορήσουν κατά τον πιο όμορφο τρόπο, όταν έρθει ο καιρός.

Σήμερα αφανίζεται πιά η αιδώς, ένας διαταγμός που προφύλαγε την κοπέλα της εφηβικής ηλικίας από την αδιάκριτη διεσθύνση μέσα στην πιο οικική σφαίρα του εγώ της. Μέσα στο έντονο κλίμα του ερωτισμού, που ανέχεται ή καλλιεργεί η κοινωνία μας, χωρίς φρένο, αφανίζεται: μέρα με την μέρα αυτή η φυσική αυτοάμυνα του κοριτσιού και προχωρεί πιά αυτό απ' αυτήν την τυφλή ακόμη ηλικία και παραδίδεται προς το χειρότερο αισθησια-

σμό με ολεθριότητα επίπρωτη στον ψυχισμό του. Έτσι δημιουργείται: σιγά - σιγά ο ανικανοποίητος κινδύος και: ψυχικά κενός τύπος της γυναίκας. Τύπος που δεν θα μπορεί να επωμισθεί αύριο τις ευθύνες της ζωής.

Ανωριμότητα και (Ελευθερος Έρωτας).

Τα κορίτσια της ηλικίας μεταξύ δώδεκα και δεκαπέντε χρόνων στις Αγγλοσαξωνικές χώρες τα αποκαλούν «μπάκ - φίσχ». Η ονομασία αυτή έχει την αρχή της στους Αγγλους ψαράδες, οι οποίοι, όταν πιάναν μικρά ψάρια, ψάρια που δεν ήταν ακόμα γεμάτα, τάρχιζαν πίσω, πάλι στη θάλασσα. Το «μπάκ» ημάνει: πίσω και το «φίσχ» σημαίνει: ψάρι, ώστε μπάκ - φίσχ θα πεί ψάρι: πολύ νέο που δεν είναι ώριμο να το πιάσει κανένας. Σήμερα στην Αγγλία τα κορίτσια αυτής της ηλικίας τα ονομάζουν «FLAPPER» που σημαίνει: κάτι το χαλαρό ακέμη, κάτι που αιωρείται και κινείται, σαν το εκκρεμές, κάτι που λικνίζεται και ταλαντεύεται, κάτι που δεν ξέρει που ανήκει, στις μεγάλες ή στις μικρές και την κατάσταση αυτή μας την περιγράφει στην έκθεσή της μιά μαθήτριά: «Η καρδιά μου», γράφει, «κάτω από τη μαθητική ποδιά, χτυπά ακατάστατα, άτακτα, βίαια. Το δλέμμα μου γυρνά μιά πίσω μιά εμπρός, χωρίς να ξέρω που να σταθώ, χωρίς να στέκω: κοιτάω, όλο και αιωρούμαι, όλο και δρισκεύω: στο εμπρός και στο πίσω, όλο και ταλαντεύομαι». Νά, σ' αυτή την κατάσταση σύγχυσης δρίσκοντα: τα κορίτσια των 13—15 χρόνων. Σε μιά κατάσταση έκδηλης ανωριμότητας. Το πνεύμα της εποχής μας, το πνεύμα του «ελεύθερου έρωτα», με το νόημα της «σεξουαλικής απελευθέρωσης»

της και της προοδευτικότητας, της «συγχρονισμένης» και της «εξελιγμένης» τα ωθεί στην πρώιμη ηδονή με το νόημα μάλιστα της πολυμεξίας, χωρίς να μπορούν οι θιγόμενες της θεωρίας αυτού του είδους της «απελευθερωμένης» να μαντέψουν ή να αισθανθούν τη δραματική τραγικότητα που χάνει ανάμεσα στις επαγγελίες αυτής της ελευθερίας και στη γυναικεία φύση και ψυχή. Η ευτυχία όμως της γυναικας καθώς και του περιβάλλοντός της, εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την εσωτερική αρμονία, από την εσωτερική συμφωνία, από την αυτομαξία, την ηρεμία και τη σταθερότητα των συναισθημάτων της. Όλα όμως αυτά, όταν το πολύ νέο κορίτσι των δεκατριών και δεκαπέντε χρόνων ωθείται προς τον αισθησιασμό και: μάλιστα με το νόημα που αναφέραμε παραπάνω δεν κάνουν, την εμφάνισή τους καθόλου στην μέτετα ζωή της γυναίκας. Ο σεξουαλισμός έχει καταντήρει μιά μηχανική υπόθεση χωρίς έρωτα, χωρίς αγάπη. Η διατυμπανιζόμενη «σεξουαλική απελευθέρωση» της γυναίκας αγνοεί πως η σεξουαλική ζωή είναι: μια μόνιμη έκφραση της αγάπης και της στοργής που αισθάνεται: ο ένας για τον άλλον.

«Η σεξουαλική απελευθέρωση» ως σύμβολο τάχατες πρωτοποριακής και εξελιγμένης

Το σύνθημα «σεξουαλική απελευθέρωση» παρασύρει τόσο πολύ την ανήλικη νεολαία ώστε κατά τυφλό πιά τρόπο να την οδηγεί προς τα άκρα με κίνδυνο να κλονίζεται: διαρρή η ψυχική ισορροπία. Η λεγόμενη «σεξουαλική απελευθέρωση» διασπνίζει: πολλά κορίτσια της εφηβικής ηλικίας. «Δεν μπορώ πιά να παρουσιάζω: στις άλλες συμμο-

θήτρες μου» τόνισε εκνευρισμένα στη μάννα της μιιά δεκαεξάχρονη ιαθήτρια, «χωρίς ολοκληρωμένη σεξουαλική εμπειρία. Με κοροϊδεύουν όλες αυτές πως είμαι ακόμη παρθένα. Θα δω κάποιον κι' εγώ οποιονδήποτε να με ξεπαρθενέψει για να μπορώ να σταθώ μπροστά τους». Το να φαντάζεται μια κοπέλα δεκαπέντε και δεκαέξι χρόνων πως είναι γελοίο να μην έχει ολοκληρωμένη σεξουαλική σχέση, δηλαδή να θαυμάζεται που είναι ακόμη παρθένα και την περιγελούν οι συνομήλικές της πως δεν είναι μόνερα, εξελιγμένη και απελευθερωμένη και να θέλει ή να αναγκάζεται να πραγματοποιήσει οπωσδήποτε μια πράξη που δε βρίσκει πλήρη την έκφρασή της, παρά μόνον στην αληθινό έρωτα και στην ωριμότητά της αυτό είναι επικίνδυνο. Η πρόωγη σεξουαλική εμπειρία μπορεί να επηρεάσει — και μάλιστα με το παραπάνω νόημα, που γίνεται — ολοκληρωτή τη ζωή του κοριτσιού, σωματικά και ψυχικά. Είναι εκπληκτικό πόσο έχουν επηρεασθεί τα πολύ νέα κορίτσια της εφηβικής ηλικίας από το σύνθημα της «σεξουαλικής απελευθέρωσης» σαν σύμβολο πιά, της εξελιγμένης, της πρωτοποριακής, της ελευθερωμένης, της προοδευτικής κλπ.

Σε ένα Λύκειο, μου έλεγε μια μαθήτρια στην τάξη της κάνα μισή στατιστική, το πόσες είναι ακόμη καθυστερημένες, δηλαδή πόσες είναι ακόμη παρθένες. Και δρέθηκε

αυτή την κατάσταση μόνο ένα ασήμαντο ποσοστό. Τη στατιστική και την έρευνα την έκαναν οι ίδιες οι μαθήτρες της πρώτης του Λυκείου. Μια κοπέλα που διακριτικά τη ρώτηα για το θέμα μας μου είπε «πως στα δεκαέξι χρόνια μου απόκτησα την πρώτη σεξουαλική εμπειρία, η οποία μου ήταν ένας θλιβερός ψυχικός τραυματισμός, και δεν ξέρω ως πότε θα με ακολουθεί». Και πρόσθεσε: «φροδύμουν μήπως φανώ χμαθής, ασυγχρόνιστη, της εποχής της γαργιάς μου. Είναι πολλές αυτές που δοκίμασαν τα ίδια αισθήματα κάποιες απογοητευμένες όπως κι' εγώ. Φτάνει όμως που κερδίσαμε να νομιζόμαστε από τα αγόρια ως εξελιγμένες και «ελευθερωμένες». Αυτό ίσως να τα συμφέρει. Πάντως όπως μου λένε κι' άλλες φίλες μου και συμμαθήτρες μου, όταν συζητούσαμε τέτοιου είδους προβλήματα εκείνο που δε βρίσκουν στις σχέσεις τους με τ' αγόρια είναι η τρυφερότητα, παρά αυτά, προσέχουν τον οργανισμό τους και τίποτε άλλο». «Εκείνο που με πληγώνει: πολύ», μου είπε μια δεκαεφτάχρονη μαθήτρια, «είναι που οι παρτεναίρ μου στο σεξ με βλέπουν μόνον σαν κορίτσι και τίποτε άλλο».

Κίνδυνοι της πρόωρης σεξουαλικής εμπειρίας

Οι κίνδυνοι της πρόωρης σεξουαλικής εμπειρίας είναι φυσικά πολλοί. Εκείνων που αναφέρουν μερικές είναι ο κίνδυνος της εγκυμοσύνης

και της αμβλυσής. «Υστερα από την αμβλυσή αισθάνθηκα», μου είπε μια δεκαεφτάχρονη, «ένα θλιβερό κενό και μια μοναξιά, θλιβερότατη. Μήνες έκανα να συνέλθω». Δεν είναι φυσικά δύσκολο να καταλάβουμε τι σημαίνει από κάθε άποψη αμβλυσή για ένα ανώριμο κόριτσι. Μπορεί να προκαληθούν όαριές ψυχικές διαταραχές, έξω από τον κίνδυνο της επέμβασης, διαταραχές που να καταστρέφουν την εσωτερική ηρεμία και τρυμονία της κοπέλας. Μια άλλη νέα κοπέλα δεκαοχτάχρονη μου είπε πάλι, στη δεληματοληπτική μου έρευνα, «πως εκείνο που παρατήρησα ύστερα από το παρτενισμό του ταμπού του υμένα, είναι πως έγινα πολύ αισθησιακή και καθόλου εκλεκτική. Νομίζω πως κι' αυτό είναι κάτι που ίσως αυτοί κι' αυτές που μιλούσαν, προπαγανδίζουν και μας ωθούν στην «σεξουαλική απελευθέρωση» να το αγνοούν». Μια άλλη πάλι της εφηβικής ηλικίας κοπέλα στη συζήτησή μας επάκου στο πρόβλημα της «σεξουαλικής απελευθέρωσης» και τον τρόπο που την ανέχετα: η κοινωνία μου είπε τούτο: «στην εποχή σας η κοινωνία σας δεν ανεχόταν με κανένα λόγο — όπως μου λέει η μητέρα μου — τις σεξουαλικές σχέσεις προ του γάμου. Σήμερα όμως η κοινωνία μας ανέχετα το δεύτερο και θεωρεί ξεπερασμένο το πρώτο. Εσείς τί λέτε γι' αυτό».

Συνεχίζεται

Η Ελληνίδα γυναίκα στο πέρασμά της

από την Ιστορία

Ξεκινώντας από τη μυθολογία βλέπουμε τον Δία που πήρε από το φλεγόμενο σώμα της Σεμέλης το εξαιμνήτικο έμβρυο του Διόνυσου, το έραψε στα νεφρά του κρατώντας το, εκεί, μέχρι να συμπληρωθούν οι εννέα μήνες και γέννησε μετά, τον νέο Θεό. Επίσης η γέννηση της Θεάς Αθηνάς από το κεφάλι του Δία, αποδεικνύουν ότι ο άνδρας μισούσε την γυναίκα - μητέρα, την μητρική ευτυχία και γαλήνη. Η ασφάλεια και η αγάπη των παιδιών προς την μητέρα ήταν πράγματα πολύ ανώτερα για το αρσενικό. Ο άνδρας - αφέντης δεν μπορούσε να κερδίσει την εμπιστοσύνη των παιδιών και ούτε λόγος να γίνεται για αγάπη. Η γυναίκα ήταν αναμφισβήτητα ανώτερη του με μιά μοναδική δύναμη πάνω στην ανθρωπότητα.

Με την εξέλιξη του ανθρώπου από τα πθηκωτά, η γυναίκα εμφανίζεται λιγότερο άμορφη από το αρσενικό, μικρότερη και αδύναμη σωματικά. Υπήρξε το προνόμιο της εκλογής του αρσενικού, ελεύθερα, σαν σύντροφος, κι' εκείνος, δεν μπορούσε ν' αρνηθεί. Αν μετά στο πρώτο χρόνο ζευγαρώματος δεν γεννιόταν παιδί ο σύντροφος διωχνόταν. Αυτό υπήρξε το πρωτοκοινωνικό στάδιο της πρωτόγονης ανθρώπινης ζωής που εξελίσσεται και δίδει την θέση της στο επόμενο στάδιο της μητριαρχικής οικογένειας.

Η γυναίκα στην αρχαία Ελλάδα ονομαζόταν επίκληρος δηλαδή μιά κληρονόμος που δεν είχε δικαίωμα κατοχής της κληρονομιάς της. Η κληρονομιά μεταβιβόταν στα αδέρφια της ή στα παιδιά της. Η γυναίκα περιοριζε-

ται στο ιδιωτικό χώρο του σπιτιού με ακτίνα δράσης από την κρεβατοκάμαρα μέχρι το σαλόνι και μέχρι το περιβόλι. Ο γάμος μεταξὺ άνδρα - γυναίκας έχει μονογαμική μορφή. Έτσι ο πλούσιος συγκεντρώνεται στα χέρια ενός άντρα που αναλαμβάνει την

Της Δέσποινας Αθανασούλη Τεχ. Γεωπονίας

οικονομική πλευρά της οικογένειας και την πολιτική στην κοινωνία. Η γυναίκα παραιοριζμένη από την συμμετοχή στην κοινωνική παραγωγή έγινε η πρώτη υπηρέτρια. Ο άντρας γίνεται ο βιοπαλαιστής ο τροφοδότης της οικογένειας κι' αυτό του δίνει μια κυριαρχική θέση. Έτσι μέσα στην οικογένεια ο άντρας είναι ο αστός και η γυναίκα το προλεταριάτο. Η ανατροπή της μητριαρχίας υπήρξε η κοσμοσοφική ήττα του γυναικείου φύλου.

Στην ρωμαϊκή εποχή ο όρος οικογένεια φαμίλια (FAMILIA) σημαίνει το σύνολο των δούλων που ανήκουν σ' ένα άνθρωπο — αρχηγό — που είχε κάτω από την εξουσία του γυναίκες, παιδιά και ένα αριθμό δούλων με δικαίωμα ζωής και θανάτου για όλους.

Στην εποχή Ομηρου οι αχαιωλωτισμένες νέες γυναίκες προοριζόταν για την οαρκική απόλαυση των νικητών. Την Ελληνίδα

γυναίκα της ηρωικής εποχής την εκτιμούν περισσότερο σαν μητέρα των νομίμων παιδιών της, σαν οικονομό και προϋπαμένη στις δούλες. Οι νεαρές άμορφες σκλάβες ανήκουν ψυχή και σώμα στον άνδρα - αφέντη. Η μονογαμία ισχύει μόνο για την γυναίκα και όχι για τον άντρα. Ο γυναικωνίτης ήταν ένα ξεχωριστό διαμέρισμα στο πάνω πάτωμα ή στο πίσω μέρος του σπιτιού και εκεί παγαίνουν οι γυναίκες όταν έρχονταν άντρες επισκέπτες. Οι γυναίκες δεν βγαίνανε έξω χωρίς να τις συνοδεύει μιά δούλη. Η έκδοση της γυναίκας για χρήματα ήταν πρώτη θρησκευτική πράξη που γινόταν στο ναό της θεάς του Έρωτα και τα λεφτά πήγαιναν στο θησαυροφυλάκιο του ναού.

Οι ιερεδούλες ήταν οι πρώτες πάρνες. Ο γάμος καθορίζεται από την ταξική θέση των συμβαλλομένων. Είναι ένας γάμος συναλλαγής και η γυναίκα δεν ξεχωρίζει από την συνηθισμένη παλλακίδα γιατί δεν το νοικιάζει το κορίτσι της με το κομμάτι μιάς πουλά μιά και καλή στην σκλαβιά.

Ο πρώτος καταμερισμός της εργασίας είναι ο καταμερισμός ανάμεσα στον άντρα και την γυναίκα για την παραγωγή παιδιών και η πρώτη ταξική καταπίεση, η καταπίεση του γυναικείου φύλου από το αντρικό.

Η Γαλλική Επανάσταση, όπως όλες οι μεγάλες κοινωνικές κρίσεις έφερε την γυναίκα μπροστά, σαν ισοτιμία συναγωνιστή τον άντρα στην ιστορική πάλη για την ελευθερία και κάπου - κάπου σκουγόταν μιά φωνή υπέρ των γυναικών.

ναϊκών. Ο Μαρί Ζαν Κοντορσέ ήταν ένας από τους πρώτους που ύψωσαν την φωνή τους ενάντια στην αυτοδιακηρυζόμενη ανωτερότητα του άντρα και ενάντια στην αντροκεντρική φιλοσοφία της ανθρωπότητας.

Ο πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος ανατρέπει τις παραδοσιακές απόψεις πάνω στην θηλυκότητα. Οι γυναίκες άρχισαν να εμφανίζονται σε επαγγέλματα ή σ' άλλες δραστηριότητες που μέχρι τότε θεωρούνταν αντρικό προνόμιο. Έτσι πήραν την δουλειά οδηγού λεωφορείου, ταξί κλπ. Επίσης το κάπνισμα που ήταν μέχρι τότε αντρικό προνόμιο αρχίζει να εμφανίζεται και στις γυναίκες. Τα τελευταία χρόνια η εξωτερική εμφάνιση της γυναίκας αλλάζει ριζικά. Τα αγοραστικά κοντοκομμένα μαλλιά, το αυθάδικο αδύνατο αγοροκόρτσι, με το επίπλεδο στήθος, έγινε συχνό φαινόμενο.

Η πό επαναστατική αλλαγή υπήρξε η εξασφάλιση της γυναικείας ψήφου.

Η αγνότητα, η αθώα σεμνοτυφία, η ρομαντική παθητικότητα δέχθηκε ένα ισχυρό χτύπημα με την εισαγωγή των γυναικών στα δασκαστικά επαγγέλματα, στην θέση του ενόρκου και στην πολιτική.

Το 1914 και τα πρώτα χρόνια

του 20 η ψυχαναλυτική φιλοσοφία αποκαλύπτει ότι οι διαφορές μεταξύ άντρα - γυναίκας είναι μόνο ανατομικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων. Τα επόμενα χρόνια άρχισαν να συζητιούνται με μεγάλη συχνότητα και ένταση οι διαφορές ανάμεσα στα φύλα.

Μετά το 1821 οι Ελληνίδες γυναίκες παρά την ηρωική συμμετοχή τους στον αγώνα στάθηκαν στην παραδοσιακή τους θέση σπιτι - νοικοκυριό - παιδιά. Η πρώτη Ελληνίδα φεμινίστρια ήταν η Καλλιρόη Παρρέν που το 1879 οργάνωσε την «Ένωση Ελληνίδων» και το 1911 το «Λύκειο Ελληνίδων». Από το 1888 εξέδιδε την «Εφημερίδα των Κυριών» που καλούσε τις γυναίκες να ξεφύγουν από την παθητικότητά τους και να ενδιαφερθούν για τα κοινά. Η μόρφωση αποτελούσε ντροπή για τις γυναίκες. Τα πολιτικά κόμματα αρνούνταν κάθε γυναικείο δικαίωμα τρωσκοκρατημένα από τις διαστάσεις που έπαιρνε διεθνώς το γυναικείο κίνημα.

Το 1920 ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος για τα δικαιώματα της γυναίκας. Το 1952 οι γυναίκες Ελληνίδες απέκτησαν το δικαίωμα της ψήφου. Το 1956 εκλέγονται δύο γυναίκες βουλευτίνες, ενώ νέες

γυναικείες οργανώσεις ιδρύονται όπως Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων, Σύνδεσμος Ελληνίδων Νομικών, Πανελλαδική Ένωση Γυναικών.

Οι γυναίκες έχουν κατακτήσει τεράστιες διευκολύνσεις, όπως παιδικούς σταθμούς, νόμιμες εκπρώσεις, τυπικά ίσους μισθούς και ίσες ευκαιρίες μόρφωσης και δουλειάς, πουθενά όμως δεν έχει σπάσει το ταμπού της γυναικείας φύσης. Οι τύχες της ανθρωπότητας καθορίζονται πάντα από το αντροκρατούμενο κατεστημένο. Οι γυναίκες ψάχνουν το πρόσωπό τους που χάθηκε αιώνες πριν, πάνω στην γέννησή του και στην γέννηση του ανθρώπινου πολιτισμού. Η σημερινή γυναίκα πολεμά τους θεσμούς τις κοινωνικές διακρίσεις, τις καθημερινές σχέσεις στην οικογένεια και με τον ίδιο της τον εαυτό. Η δουλειά οδηγεί τις γυναίκες, στην χειραφέτηση, της δίνουν την δυνατότητα να αναπτύξει τις δημιουργικές της δυνάμεις. Να πάψει να λέγεται από κόρη του... γυναίκα του... αλλά να έχει την δική της προσωπικότητα. Έτσι ο 20ος αιώνας θα περάσει στην ιστορία σαν «ο αιώνας των γυναικών».

Ας αρχίσουμε λοιπόν, να φτιάχνουμε την ιστορία των γυναικών, την δική μας ιστορία.

Ενοφθαλμισμός με τεμάχιο ξύλου

(CHIP BUDDING)

Οι απώλειες από υποτυχίες που παρατηρούνται κατά τον εμβολιασμό δενδρυλλίων στα φυτώρια είναι ένας από τους σπουδαιότερους παράγοντες που συμβάλλει αποφασιστικά στην οικονομική παραγωγή δενδρυλλίων, διότι την εποχή του εμβολιασμού έχουν γίνει όλα τα έξοδα για την αγορά υποκειμένων, την προετοιμασία της γης, το φύτευμα των μοσχευμάτων, την σπορά σπόρων και τους ψεκαρισμούς.

Ο παραδοσιακός τρόπος ενοφθαλμισμού με Τ συχνά έχει αυξημένα ποσοστά αποτυχίας οφθαλμών σε διάφορα είδη δένδρων, διότι η μέθοδος αυτή του εμβολιασμού δεν συμβάλλει στην άμεση και άμεση επαφή (σχ. 9) με αποτέλεσμα τη συγκόλληση εμβολίου — υποκειμένου να είναι αργή και ασταθής.

Μια μέθοδος εμβολιασμού που ξεπερνά αυτά τα προβλήματα είναι ο ενοφθαλμισμός με τεμάχιο ξύλου (CHIP BUDDING). Η μέθοδος αυτή πιστεύεται ότι έχει την καταγωγή της στην περιοχή φυτωρίων ANGIO της Ιαπωνίας (J STANLEY 1981) και έχει καθιερωθεί από μίση της σαν η κύρια μέθοδος εμβολιασμού στις περισσότερες προηγμένες χώρες. Με τη μέθοδο αυτή το κλάδο του εμβολίου και υποκειμένου τοποθετούνται απέναντι το ένα με το άλλο (σχ. 8) και (τα κλάδια εμβολίου - υποκειμένου) ενώνονται γρήγορα τις εβδομάδες που ακολουθούν τον εμβολιασμό, με αποτέλεσμα όλα τα μέρη να παράγουν ξυλεία και σταθερή ανάπτυξη με πολλούς πλάγιους βλαστούς.

Συμπληρωματικά οφέλη από τον ενοφθαλμισμό με τεμάχιο ξύλου (C.B.) είναι: 1) η χαμηλότερη επίπτωση στο χάσιμο ματιών και χαμηλότερο ποσοστό εμφάνισης καρμικών

Εκ. 1 Ενοφθαλμισμός με τεμάχιο ξύλου (S.B.) σε ροδακινιά ποικ. E. CREST GF 677 που εμβολιάσθηκε την 17.4.84 (Ι.Φ.Δ.) 45 μέρες μετά τον εμβολιασμό

των στο σημείο ενώσεως εμβολίου — υποκειμένου από NECTRIA GALLIGENA διότι με τον ενοφθαλμισμό με τεμάχιο ξύλου (C.B.) τα σπόρια που είναι στον εμβολιοφόρο

κτενίζονται στο φύλλο του χειμώνα. 6) Είναι γρηγορότερη μέθοδος συγκρίτικά με τον ενοφθαλμισμό με Τ διότι υπάρχουν λιγότερες κινήσεις του χειριού.

Ο ενοφθαλμισμός με τεμάχιο ξύλου (C.B.) μπορεί να εφαρμοσθεί για τα περισσότερα σποροφόρα και καλλοπιστικά φυτά, γίνεται κατά την διάρκεια Ιουλίου — Αγούστου και χωρίς τον Σεπτέμβριο, αρκεί να ακολουθήσει μία ικανοποιητική μέθοδος ανάπτυξης για να σχηματισθεί κάλος πριν απομακρυνθεί το δέσιμο. Γενικά ο εμβολιασμός αυτός μπορεί να γίνει οποιοδήποτε εποχή του έτους αρκεί να είναι διαθέσιμος ώριμος εμβολιοφόρος βλαστός και οι θερμοκρασίες να είναι αρκετά υψηλές (τουλάχιστον 10°C) για να γίνει η συγκόλληση γρήγορα.

Εφόδια

Όπως με τον ενοφθαλμισμό με Τ χρειάζεται ένα πολύ κοφτερό μαχαίρι: εμβολιασμού, ένα άλλο μαχαίρι ή ψαλάδι για την κοπή των εμβολιοφόρων βλαστών, ταινία εμ-

Του Κ. Τσιπουρίδη γεωπόνου

όλαςτά δεν μολύνουν το κάτω μέρος του φλοιού του υποκειμένου όπως στην περίπτωση του ενοφθαλμισμού με Τ. 2) Η αποτυχία οφθαλμών που εμβολιάστηκαν με ενοφθαλμισμό με τεμάχιο ξύλου (C.B.) είναι μικρότερη απ' ό,τι με ενοφθαλμισμό με Τ διότι στη δεύτερη περίπτωση πολλές φορές η καταβολή του οφθαλμού μένει στο κλάδο του εμβολιοφόρου βλαστού και κατά τον εμβολιασμό αποκολλάται μόνο ο φλοιός με τον οφθαλμό. 3) Επιτρέπεται την επιμύκηση της περιόδου εμβολιασμού. 4) Οι ενώσεις εμβολίου — υποκειμένου είναι πιο στερεές και αντιστέκονται καλύτερα στον άνεμο. 5) Παρατηρείται μία ιδιαίτερη ανθε-

βλαστημού πλάτους 2,5 εκ. ή ράφια, ένας καθαρός κουβάς, ετικέτες, μολύβι κ.λπ.

Εμβολιοφόροι βλαστοί

Οι εμβολιοφόροι βλαστοί πρέπει να είναι υγιείς και να ανταποκρίνονται στον αληθινό τύπο. Τα φύλλα απομακρύνονται κόβοντας το μίσχο κοντά (σχ. 1) ώστε ο μίσχος να μη πιέζει τον σφθαίμο όταν εφαρμόζεται το δέσιμο του εμβολίου. Το ανώγειο άκρο του βλαστού απομακρύνεται και ο έτοιμος για εμβολολήψια βλαστός αποθηκεύεται σε σκιερό μέρος μέσα σε υγρό κουβά.

Εικ. 2. Ενοφθαλμιαμός με τεμάχιο βλαστο⁷ (C.B.) ντομάτα/πάνω σε πατάτα που εμβολιάσθηκε την 10.5.84 (Ι.Φ.Δ.) 22 μέρες μετά το νεμβολισμό

Υποκείμενα

Στα μέσα του καλοκαιριού, απομακρύνονται όλοι οι βλαστοί και τα φύλλα από τη βάση του υποκειμένου σε ένα ύψος 30—40 εκ.

Ο εμβολιαστής στέκεται πάνω ή στο πλευρό του υποκειμένου, διαλέγει ένα κομμάτι του μαλακού κορμού και κάνει το πρώτο κόψιμο σε βάθος 3—4 MM περίπου και γωνία 20°—45°, έτσι ώστε να γίνει ένα μικρότερο χεϊλός (σχ. 2). Αποσύρει τότε το μαχαίρι και στη συνέχεια αρχίζει μία άλλη κοπή, 2,75—3 εκ. πάνω από την πρώτη (σχ. 2) και κόβει προς τα κάτω ώσπου να συναντήσει την πρώτη κοπή. Όταν συναντήσει την πρώτη κοπή απομακρύνει το τεμάχιο ξύλου που κόπηκε. Η κομμένη επιφάνεια του υποκειμένου πρέπει να έχει σχήμα σαν ανεστραμμένο U και όχι σχήμα σαν A (σχ. 3).

Κοπή του οφθαλμού με τεμάχιο ξύλου (C.B.)

Επιλέγεται ένας εμβολιοφόρος βλαστός που να έχει περίπου όμοια διάμετρο με το υποκείμενο έτσι ώστε να είναι ευκολότερο να συμπίπτουν οι κοπές και γίνεται ακριβώς όμοια κοπή στον εμβολιοφόρο βλαστό όπως και στο υποκείμενο (σχ.

5). Αναστρώνεται το εμβόλιο μεταξύ αντίχειρα και λεπίδας του μαχαίριου, μεταφέρεται στο αριστερό χέρι και τοποθετείται στο υποκείμενο, έτσι αντικαθίσταται το τεμάχιο ξύλου που απομακρύνθηκε από το υποκείμενο. Εάν το γλωσσίδι που σχηματίστηκε στον κορμό του υποκειμένου έβγαλε από κοπή με ικανοποιητική οξεία γωνία και το εμβόλιο τοποθετήθηκε σταθερά σε αυτό, αφήνεται σ' αυτή τη θέση ώσπου να δεθεί (είναι πιθανό για ένα πολύ επιδέξιο άτομο να τοποθετηθεί το εμβόλιο κατ' ευθείαν από τη λεπίδα του μαχαίριου). Ο σκοπός είναι να συμπέσει το χεϊλίδιο του υποκειμένου και του εμβολίου όπως σε όλες τις μεθόδους εμβολιασμού.

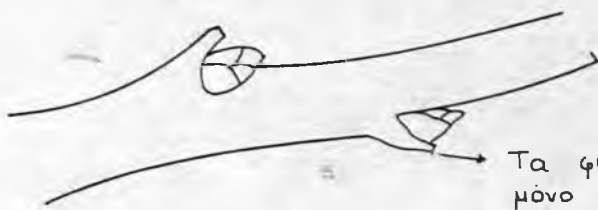
Γι αυτό στα μεγάλα χονδρόφυλλα υποκείμενα, η κοπή πρέπει να είναι σχετικά ριχύτερη και στους αδύνατους εμβολιοφόρους βλαστούς σχετικά θαρύτερη. Όταν ένα αδύνατο εμβόλιο τοποθετηθεί σε ένα χονδρόφυλλο υποκείμενο ένα όριο της φλούδας πρέπει να είναι ορατό γύρω από την άκρη της κοπής του υποκειμένου (σχ. 6) εκτός από το κάτω χεϊλός. Αυτό σιγουρεύει ότι

το χεϊλίδιο του εμβολίου και υποκειμένου είναι το ένα απέναντι από το άλλο.

Δέσιμο

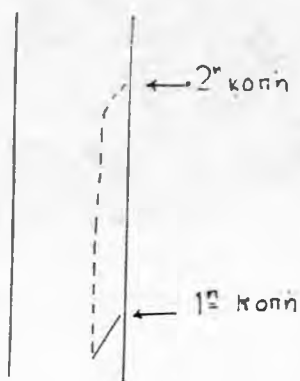
Επειδή με αυτόν τον τρόπο εμβολιασμού το εμβόλιο είναι περισσότερο εκτεθειμένο σε σχέση με τον ενοφθαλμισμό με T, το δέσιμο πρέπει να γίνει πολύ προσεκτικά και για ένα γρήγορο εμβολιαστή ίσως να χρειασθούν δύο δέτες. Για καλύτερη επιτυχία το δέσιμο πρέπει να γίνει αμέσως μετά την τοποθέτηση του εμβολίου με ταινία πολυαιθυλενίου πλάτους 2,5 εκ. (ή ράφια). Το μήκος της ταινίας (ή ράφιας) που θα δέσουμε το εμβόλιο εξαρτάται από το πάχος του υποκειμένου. Συνήθως ένα κομμάτι ταινίας μήκους 15—22,5 εκ. κόβεται από το ρολό και μπορεί εύκολα να φέρεται σε μία ζώνη με άγγιστρα γύρω από τη μέση.

Για το δέσιμο του εμβολίου τεντώνεται ελαφρά το άκρο της ταινίας και τοποθετείται πάνω στο χαμηλό χεϊλός της κοπής του υποκειμένου και προεκτείνεται κάτω από αυτήν, παγιώνεται το άκρο της ταινίας περνώντας την γύρω από

Τα φύλλα απομακρύνονται και μένουν μόνο μικρά τμήματα του μίσχου

Σχ. 1

Σχ. 2

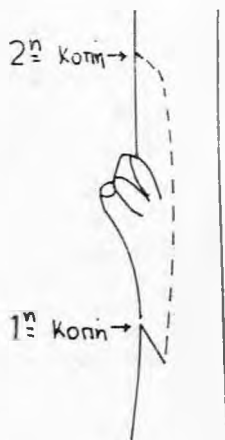
Σωστό

Σχ. 3

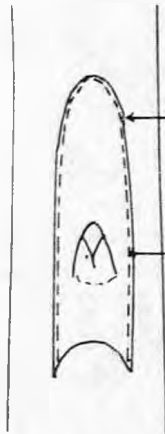

Λάθος

Σχ. 4

Σχ. 5

Σχ. 6

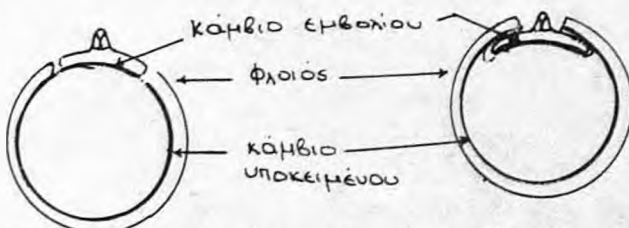
Άκρη της κοπής του υποκειμένου

Άκρη της κοπής του εμβολίου

Σημεία που πρέπει να πιέσουμε περισσότερο

Σχ. 7

Σχ. 8 Ενοφθαλμισμός με τεμάχιο ξύλου (CHIP BUDDING)

Σχ. 9 Ενοφθαλμισμός με T

Σχ. 10

τον μαλακό κορμό, στη συνέχεια το εμβόλιο καλύπτεται με περιστροφές της ταινίας γύρω από το εμβόλιο και καταλήγει σε μια μισοθηλειά στο πάνω μέρος του εμβολίου, όταν η περιοχή της πάνω κοπής έχει τελείως καλυφθεί.

Μικροί οφθαλμοί πρέπει να καπνίζονται με ελαφρά περάσματα της ταινίας. Μεγάλοι εξέχοντες οφθαλμοί δεν πρέπει να καλύπτονται, αλλά να δένονται όσο το δυνατόν σφιχτά στο πάνω και κάτω τμήμα του εμβολίου (σχ. 7). Το δένσιμο δεν πρέπει να γίνει σφιχτά πάνω στον οφθαλμό σε καμιά περίπτωση.

Λύσιμο

Μετά από 20—35 μέρες (σε καλοντικές συνθήκες ή λίγο περισσότερες προς το φθινόπωρο) το δένσιμο πρέπει να απομακρυνθεί, τραβώντας την άκρη της θηλειάς (κάτω μέρος) και κόβοντας δια μέσου της μισοθηλειάς καθώς σχηματίζεται η ταινία από τον κορμό. Εάν υπάρχει μικρή αποτυχία κατά τον εμβολιασμό τα αποτυχημένα μπορεί να ξαναεμβολιαστούν μέχρι περίπου τα μέσα Σεπτεμβρίου ή τον Απρίλιο της επόμενης χρονιάς. Στην τελευταία περίπτωση οι εμβολιοφόροι δαστοί διατηρούνται στο φυγείο (ή απ' ευθείας από τα δαστοάνοιτα δένδρα ύστερα από επιλογή των οφθαλμών και για περιορισμένο χρονικό διάστημα).

Τον χειμώνα ή νωρίς την άνοιξη, κόβεται το υποκαθήμενο πάνω αλά κοπή στο εμβόλιο (σχ. 10) χωρίς βέβαια να κατατραφεί ο οφθαλμός που θα αναπτυχθεί την επόμενη χρονιά. (Προσοχή όμως η κοπή πρέπει να γίνεται με πολύ κοφτερό φαλκί). Εάν ο εμβολιασμός γίνει νωρίς ο οφθαλμός μπορεί να αναπτυχθεί πριν το τέλος της καλλιεργητικής περιόδου.

Συζήτηση - Συμπεράσματα

Από στοιχεία που προκύπτουν α-

πό την ξάνη β.β.λογιστική και την μικρή εμπειρία που υπάρχει στην Ελλάδα, προκύπτει ότι η μέθοδος εμβολιασμού με τμήχιο ξύλου (CHIP BUDDING) υπερτερεί της μεθόδου εμβολιασμού με T για αυτό θα ήταν σκόπιμο να διαδοθεί περισσότερο. Ήδη άρχισε να εφαρμόζεται από το Ινστιτούτο Φυλλοδόλων Δένδρων με πολύ καλή επιτυχία στα δενδρώδη ενκ. 1 αλλά ακόμη και στα ποώδη - κονδυλώδη ενκ. 2. Επίσης την μέθοδο αυτή άρχισαν να εφαρμόζουν δοκιμαστικά προοδευτικοί φυτωρ. σύχοι και παραγωγοί.

Βέβαια είναι πιθανό στην αρχή (όπως με κάθε νέα μέθοδο) να υπάρχουν ορισμένες δυσκολίες, οι οποίες σύντομα θα ξεπεραστούν όταν οι εμβολιαστές εξοικιωθούν με τη νέα αυτή μέθοδο εμβολιασμού, η οποία δίνει δεινότερα χαμηλότερου κόστους παραγωγής και καλύτερης ποιότητας και υγείας.

Βιβλιογραφία

1. Αγαθός Ν. (1975) Σύγχρονη Δενδροκομία σελίς 62 - 64
2. BRICKELL C (1983) EDITOR THE ROYAL HORTICULTURAL SOCIETY'S ENCYCLOPEDIA OF PRACTICAL GARDENING P. 87 - 89.
3. E.M.R.S. REPORT 1982 P. 67
4. E.M.R.S. MP 130.
5. GARNER, R.J. (1979) GRATER'S HAND BOOK P. 67.
6. BARTMAN, H.T. (1983) PLANT PROPAGATION P. 465 - 466.
7. Ντινόπουλος Ο. 1982 «ΤΟ CHIP BUDDING» Νιάουστα τεύχος 19 1982.
8. Ραπτόπουλος Θ. 1962 Γενική Δενδροκομία.
9. STANLEY J. TOOGOOD A (1981) THE MODERN NURSE-RY MAN.
10. SKENE D.S. SHEPHERD H.R. HOWARD B.H. (1983) CHARACTERISTIC ANATOMY OF UNION FORMATION IN T — AND CHIP — BUDDING FRUIT AND ORNAMENTAL TREE, JOYRNAL OF H. SCIENCE (1983) 58 295 - 299.

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ

— Οι στήλες της ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστέλλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα πρέπει να είναι σύντομες με 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής αραιογραμμένες και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται!

Το άζωτο είναι ένα από τα κυριότερα συστατικά των φυτών διότι λαμβάνει μέρος στην σχηματισμό των πρωτεϊνών και άλλων οργανικών ουσιών.

Το άζωτο προσοφάμενο υπό μορφή νιτρική ή αμμωνιακή μεταφέρεται στα φύλλα όπου γίνεται και ο σχηματισμός των αμινοξέων και λοιπών αζωτούχων συμπλόκων. Μερικές αζωτούχες ενώσεις είναι πολύ ευκίνητες, υδρολυόμενες δε μεταφέρονται στις κορυφές των βλαστών ή όπου το δέντρο έχει ανάγκη. Η ευκινησία αυτή του αζώτου εξηγεί γιατί τα χαρακτηριστικά της έλλειψης αυτού παρατηρούνται πρώτα στα παλαιότερα μέρη των δέντρων.

Η πρώτη δλάστηση της Άνοιξης οφείλεται σε αποθηκευμένο μέσα στους ιστούς άζωτο. Τα φύλλα που είναι το εργοστάσιο της σύνθεσης των διαφόρων ουσιών δεν έχουν αρχίσει να λειτουργούν. Επομένως η θρεπτική κατάσταση των δέντρων κατά το τέλος της βλαστηκής περιόδου (Αύγουστο — Οκτώβριο) επιδρά αποφασιστικά στο εσωστό ξεκίνημα της δλάστησης την προσεχή Άνοιξη.

Μερικά είδη οπωροφόρων για να αναπτυχθούν καλά, απαιτούν μεγαλύτερες ποσότητες αφομοιώσιμου αζώτου από άλλα. Παράδειγμα: Οι ροδακινιές απαιτούν τα μέγιστα εδαφικά αποθέματα αζώτου, ενώ οι μηλιές τα ελάχιστα για την δημιουργία καλής δλάστησης. Προκειμένου για τις μηλιές, ένα υγρό έδαφος είναι σε θέση να προμηθεύσει, όλη την αναγκαούσα ποσότητα αζώτου στα δέντρα.

Όταν τα αποθέματα του εδάφους σε άζωτο είναι επαρκή για την δημιουργία ικανοποιητικής δλάστησης, η προσθήκη και άλλης ποσό-

ΤΟ ΑΖΩΤΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ

(Έλλειψη και περίσσεια αζώτου)

τητας αζώτου μπορεί να αυξηθεί την δλάστηση χωρίς να αυξηθεί και την παραγωγή του καρπού.

Για να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή παραγωγή απαιτείται αφθονία αζώτου κατά την έναρξη της περιόδου βλαστήσεως, οπότε έχουμε καλή καρποδέση και ανάπτυξη μεγάλης επιφάνειας φυλλώματος. Έχει αποδειχθεί ότι η ποιότητα και το χρώμα των καρπών βελτιώνεται.

Οι καρποί ωριμέων ειδών σπινών είναι της μπλεζ και της ροζ και κυνιάς χρωματίζονται εντονότερα όταν δέχονται σημαντική ποσότητα ηλιακού φωτός. Δέντρα με άφθονο άζωτο στην διάθεσή τους σχηματίζουν περισσότερους και μακρύτερους βλαστούς ως και μεγαλύτερα φύλλα, έτσι δε οι καρποί τσιάζονται περισσότερο από τους καρπούς δέντρων στα οποία η δλάστηση ονχαίνεται από την έλλειψη αζώτου.

Του γεωπόνου Οδυσσέα Ντινόπουλου

ιδίως τις θερμές και υγρές περιοχές όταν το απόθεμα του αζώτου μειώνεται σε μεγάλο βαθμό πριν από την έναρξη ωρίμανσης των καρπών. Η κατάσταση αυτή προκύπτει όταν το άζωτο χορηγείται αργά τον χειμώνα ή ενωρίς την Άνοιξη και όταν ο οπωρώνας φέρνει χλωροτόπια (αγριόχορτα) ένα μήνα και περισσότερο πριν την συγκομιδή.

Εάν τα δέντρα σκιάζονται κατά τρόπο ώστε η φωτοσύνθεση να μειώνεται σε μεγάλο βαθμό, ή εάν η ηλιοφάνεια στην περιοχή του οπωρώνα είναι πολύ περιορισμένη σε σύγκριση προς άλλες περιοχές, τότε η άφθονη προσθήκη αζώτου μπορεί να μειώσει σε τέτοιο βαθμό τα αποθέματα των υδατανθράκων λόγω παραγωγής ξύλου, ώστε το αποτέλεσμα να είναι ο σχηματισμός λιγότερων ανθοφόρων οφθαλμών.

Τροφοπενία αζώτου

Η καχεκτική δλάστηση της σπινής η ανάπτυξη αναπέλλεται εκωρίς το θέρος, καθώς και η πρώιμη φυλλόπτωση δυνατόν να σημαίνουν τροφοπενία αζώτου αν και τα παραπάνω συμπτώματα παρατηρούνται και όταν το άζωτο είναι άφθονο αλλά το έδαφος είναι αβαθές και αδυνατεί να εφοδιάσει στα δέντρα το νερό που το χρειάζονται.

Ένα σχεδόν αψαλές σύμπτωμα τροφοπενίας αζώτου είναι το ανοιχτό πράσινο ή κίτρινοπράσινο χρώμα των φυλλών κατά τις αρχές ή τα μέσα του θέρους, πριν δηλαδή έρθει το φθινόπωρο που ως γνωστόν επιδρά στην αλλαγή του χρώματος των φυλλών. Γενικώς τα φύλλα είναι μικρά και ωχρά, εκφύονται αργά την Άνοιξη και πέφτουν ενωρίς το Φθινόπωρο.

Σε περιπτώσεις όμως που παρατηρείται μικρή έλλειψη αζώτου πα

μεγάλη ανθοφορία και καρποφορία. Όταν η έλλειψη είναι μεγάλη έχουμε στα οπωροφόρα αλκαλοποίηση και πτώση των νεαρών καρπών.

Σε ορισμένα είδη οι κλαδίκοι αποπτών κατά τον χειμώνα έντονο ρόδινο ή ανοχτό κόκκινο χρώμα ό- ταν τα δέντρα πάσχουν από τροφο- πενία αζώτου, πορφυρό ή σκοτεινό ιεφρό όταν τα δέντρα παίρνουν ά- ρηστο αζώτο. Τα συμπτώματα αυ- τή δεν είναι τόσο ασφαλή όσο το

χρώμα των φύλλων.

Δέντρα που έχουν στην διαθέσι- τους πολύ λίγο άζωτο δεν σχημα- τίζουν συνήθως ανθοφόρους σφαι- μούς ή σχηματίζουν λέγους, έστιν κ' αν φέρουν πολύ λίγους καρ- πούς. Τα δέντρα που υποφέρουν α- πό έλλειψη αζώτου παράγουν καρ- πούς μικρούς σκληρούς και με ζω- ηρούς χροοκασσιμένους. Συγκρατούν- ται καλύτερα στο δέντρο και δα- ιτηρούνται καλύτερα στις αποθήκες.

Περίοδος

Με την πε- ριόδο ζω- λα είναι ζω- λακό. Το δε την ακραία ρίς χρώμα κ- τά την ωρίμα- μιλίες παρ- προς το φου- τόψα (δα- Δες Νότυοι- χή για την Τέλος 24ον

Η αιματόψειρα (Βαμβακάδα της

ERIOSOMA LANIGERUM

Η αιματόψειρα ανήκει κ' αυ- τή στις αφίδες. Έχει μήκος 2—4 χιλιοστά. Χρώμα καφετί προς το σκούρο γκρι. Κατάγεται από την Βόρεια Αμερική. Στην Ευρώπη

MUS AMERICANA (αρχικός ξε- νιστής) και στην Μηλιά (δευτε- ρεύων ξενιστής). Τον Μάρτιο - Απρίλιο βρίσκεται στον πρώτο ξε- νιστή. Μετά ως το Φθινόπωρο στην μηλιά και στην συνέχεια ε- πανέρχεται στον πρώτο ξενιστή. Στην Ευρώπη ο πολλαπλασιο- σμός είναι πιο απλός. Περιορίζε- ται ο' ένα είδος δέντρου, κυρίως στην Μηλιά.

τομοκιδώνων

Η αιμα- τους νεαροί χιόνες, τον ρίζες. Προ- ιρα. Επιηρε-

αιματόψειρα.

έκανε την εμφάνισή της, τέλη του 17ου αιώνα.

Η αιματόψειρα στην Αμερική παρουσιάζει διαφορετικό τρόπο ζωής και συμπεριφοράς συγκρι- τικά με την αιματόψειρα της Ευ- ρώπης. Στην Αμερική η εξέλιξή της και ο πολλαπλασιασμός της πραγματοποιείται σε δύο είδη δέντρων (ξενιστές). Στο UI-

Η αιματόψειρα ξεχωρίζει από τα άλλα είδη αφίδας. Παρουσιάζει μία ιδιαιτερότητα. Έχει ένα προνόμιο. Από το σώμα της εκ- κρίνει πολυάριθμα άσπρα νημά- τια κηρώδη. Πολλαπλασιάζεται με καταπληκτική ταχύτητα και δημιουργεί πολυάριθμες πυκνές αποικίες οι οποίες διακρίνονται από μακριά. Βλέπει κανείς πο- λυάριθμες τούφες άσπρες που δίνουν την όψη του μπαμπακιού. Απ' εδώ πήρε και το όνομα «βαμ- βακάδα της Μηλιάς». Οι αναφε- ρόμενες τούφες σκεπάζουν τις α- ποικίες και κατά κάποιο τρόπο δρουν προστατευτικά, σαν «πα- ραπέτασμα» και έτσι περιορίζουν την οποιολεστικότητα των εν-

αιματόψειρα

πτυξή τους- μουργεί έ- νέπεια να- ρά η κυκλο- δέντρου. Ε- ται οι προ- νάπτυξη δι-

KAT

Η καταπ- αντιμετωπι-

τώντας όλα τα μέσα
έχει σήμερα η Γεωπονι-
τήμη. Δεν πρέπει να ξε-
επίσης και τα εξής:

ν ικανότητα που έχει η
είρα να πολλαπλασιάζε-
μεογεννητικώς

εμφανίζει 12—14 γενε-
ως

) ότι κάθε θηλυκιά μπο-
γεννήσει πάνω από εκα-
ες.

σα καταπολέμησης υπά-
νε τρεις κατηγορίες: 1)
λογική καταπολέμηση 2)
σημιοποίηση ανθεκτικών υ-
ων και 3) την χημική
έμηση.

ορίστερος εχθρός της αι-
ας είναι το Αφελίνους
(APHELINUS MALI

Οι πρώτες πιθήσεις του
εμφανίζονται το 2ον δε-
μερο του Απριλίου. Εμ-
7—8 γενεές ετησίως που-
αι η μία την άλλη ως
ώβριο. Αποκαλύπτεται ο
πολύ δραστήριο έντομο
θέρος. Την Άνοιξη και
όπωρο όμως έχει περιο-
δραστηριότητα. Υπάρ-
ι άλλοι εχθροί της αιμα-
ς όπως είναι οι COCCI-
S (κοξινέλες), SYR-
σύρφες), CHRYSOPE-
πες) κλπ.

ξυτερικό αφήνουν μερι-
ρα απέκαστα μόνο και
να αναπτυχθούν τα ω-
έντομα.

λα τα υποκείμενα της
ι σειρές MERTON'S IM-
(Μερτόν Ιμούν) και
NG - MERTON (Μάλιν
) παρουσιάζουν μεγαλύ-
νθεκτικότητα (MI 793,
5, MM 111 κλπ.).

η δουλειά μας είναι να
ουμε και να απολυμάνου-
πληγές και εν συνεχεία
προστατέψουμε από προ-
σθενειών. Χρησιμοποιεί

κονείς πυκνή διάλυση θειικού
χαλκού (6%) ή άλλη χαλκούχο
αλοιφή.

Κατά την χειμερινή περίοδο
χρησιμοποιούμε χειμερινούς πολ-
τούς. Την Άνοιξη, μόλις εμφε-
νισθούν οι πρώτες αποικίες, ε-
πεμβαίνουμε εγκαίρως χρησιμο-
ποιώντας κάποιο εντομοκτόνο Α-
ζινφώς, Θειοντάν, Φοσιτρίν, Πα-
ράθειο. Κιθάλ κ.ά. Όπως αντι-

λαμβάνεται ο αναγνώστης, ιδιαι-
τερη σπουδαιότητα παρουσιάζουν
οι ανοιξιότικες επεμβάσεις, πρω-
τού αυξηθούν επικίνδυνα οι αι-
ματόψειρες. Άλλωστε την πε-
ρίοδο αυτή οι «μπαμπάκινες» του-
φες» είναι λίγες και δεν προστα-
τεύουν τις αποικίες του εντόμου
επαρκώς. Επομένως και η απο-
τελεσματικότητα του εντομοκτό-
νου είναι σίγουρη.

Ομάδα Ντελίτσιους (DELICIOUS ROUGE)

Τύπος Στάνταρ - Τύπος Σπούρ

Η Ντελίτσιους κατάγεται από
την Αμερική. Είναι η σπουδαιό-
τερη ποικιλία στις Η.Π.Α. και
στη χώρα μας. Στις ΗΠΑ αντι-
προσωπεύει το 37% της συνολι-
κής παραγωγής (1979). Στη χώ-
ρα μας γύρω στα 75%. Αυτή προ-
ήλθε από ένα σπορόφυτο δεν-
δρυλλίου που βρέθηκε στην ΙΟ-
WA το 1881 και του οποίου η διά-
δοση άρχισε το 1895.

Η Ντελίτσιους περιλαμβάνει
πολλούς «Κλώνους» (MY-
TANTS) (μουτάνι) μεταλλαγές.
Οι «κλώνοι» αυτοί ανάλογα με
τον τρόπο ανάπτυξης και καρπο-
φορίας κατατάσσονται σε δύο τύ-
πους, στον τύπο Στάνταρ (STAN-
DARD) και στον τύπο σπούρ
(SPYR).

α) Τύπος Στάνταρντ

STARKING Στάρκιν
IMPERIAL Ιμπεριάλ
RICHARD Ρίτσαρεντ
EARLY RED ONE Έρλυ ρεντ
όνε

TOPRED Τοπ Ρεντ.
κλπ.

β) Τύπος Σπούρ

STARKRIMSON Στάρκριμσον

RED CHIEF Ρεντ Τσιφ
OREGON SPUR Ορεγκον σπούρ
κλπ.

Οι κλώνοι του τύπου «σπούρ»
(SPUR) παρουσιάζουν μικρότε-
ρη ανάπτυξη περίπου το 1/2 προς
1/3 του τύπου «Στάνταρ». Οι ε-
τήσιοι βλαστοί είναι μικρότεροι
και η ζώνη καρποφορίας βρίσκεται
κοντά στους βραχίονες και
δεν μετατοπίζεται προς την νέ-
α βλάστηση, προς τα άκρα, όπως
συμβαίνει χαρακτηριστικά με άλ-
λους κλώνους, και ποικιλίες λό-
γου χάρη ΓΚΟΑΝΤΕΝ ΝΤΕΛΙ-
ΤΣΙΟΥΣ και ΓΚΡΑΝΝΗ ΣΜΙΘ.
Οι κλώνοι σπούρ μπαίνουν ενω-
ρίτερα στην καρποφορία. Τα
«Ντελίτσιους στάνταρ» καρπι-
ζουν σε κλαδίσκους ηλικίας 2—3
ετών και μπαίνουν αργότερα στην
καρποφορία.

Ως το 6ον έτος η παραγωγή ε-
νός δέντρου τύπου «Σπούρ» (π.χ.
Στάρκριμσον) αθροιστικώς είναι
μεγαλύτερη από δέντρο του τύ-
που «Στάνταρ» (π.χ. Στάρκιν,
Ιμπεριάλ κλπ.). Από το 7ον έ-
τος όμως και μετά η παραγωγή
ενός δέντρου τύπου Στάνταρ α-
θροζόμενη υπερτερεί του τύπου
Σπούρ. Εντοβτοίς η παραγωγή α-

νά στρέμμα του τύπου Σπουρ είναι μεγαλύτερη από τον τύπο Σιάντιαρ διότι φυτεύονται περισσότερα δέντρα. Ξ

Τα «σπουρ Ντελίτσιους» ανθίζουν μερικές μέρες πριν από την «Γκόλντεν Ντελίτσιους» ενώ τα «Σιάντιαρ Ντελίτσιους» ταυτόχρονα.

Όσον αφορά την ωρίμανση, γενικώς τα Ντελίτσιους (DELICIOUS ROUGE) ωριμάζουν μία εβδομάδα μετά την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Επίσης πρέπει να τονισθεί ότι γενικώς τα «σπουρ Ντελίτσιους» ωριμάζουν συγχρόνως με τα «Σιάντιαρ Ντελίτσιους» ή μερικές μέρες αργότερα. Ο κόκκινος χρωματισμός της επιδερμίδας ενός καρπού κάποιου «κλώνου» δεν είναι τεκμήριο (απόδειξη) πρωιμότητας του κλώνου. Το τεστ ωριμότητας που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα στο Ινστιτούτο Φυλλοδόλων Δένδρων (αρχές Σεπτεμβρίου) δεν έδειξε σε καμία περίπτωση ότι τα «σπουρ Ντελίτσιους» έχουν κάποια πρωιμότητα έναντι του τύπου Σιάντιαρ. Αν συμβεί να υπάρχει κάποια πρωιμότητα αυτή είναι υπέρ των «Ντελίτσιους Σιάντιαρ». Η σύγκριση, όπως είναι φυσικό, γίνεται υπό τις ίδιες πάντοτε εδαφοκλιματικές συνθήκες, σε ίδιο υποκείμενο και σε δέντρα της αυτής ηλικίας.

Τα Ντελίτσιους «Σιάντιαρ» έχουν περισσότερα σάκχαρα και αξία από τα αντίστοιχα Ντελίτσιους «Σπουρ» γι αυτό υπερτερούν γευστικώς.

Τα «σπουρ» καρποφορούν πολύ, γι' αυτό απαιτείται αραίωση (Δες άρθρο Γιαν. Ευθυμιάδη «Αραίωση μήλων με χημικά μέσα» περιοδικό «Νιάουστα» Γ' τόμος τεύχ. 120 1983. Επίσης άρθρα του Οδ. Νυνόπουλου, Αθηνάς Μάϊνου, Ηλίας Σαζακλίδη σε προηγούμενα τεύχη).

Η Ντελίτσιους είναι μια ποικιλία που δημιουργεί εύκολα καινούργιους κλώνους (MUTANTS) μουτάνι. Σε μηλοπαράγωγικές περιοχές είναι συνηθισμένο φαινόμενο να βλέπει κανείς από δέντρα Σιάρκιν να βλαστάνουν διάφοροι «κλώνοι» μεταλλαγές που παράγουν καρπούς διαφορετικού σχήματος, με επιδερμίδα περισσότερο ή λιγότερη κόκκινη. Για την ιστορία αναφέρουμε, χωρίς να μπορούμε σε πολλές λεπτομέρειες, ότι η Σιάρκιν Ντελίτσιους που εισημάνθηκε το 1921, έδωσε την Σιάρκριν στον 1952. Από την Σιάρκριν προήλθε η Ρεντ Τοιφ (1967).

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι η αναζήτηση και επιλογή νέων «κλώνων» στους υπάρχοντες μηλώνες του τόπου μας. Υπάρχουν οπωσδήποτε άτομα (δέντρα) που παρουσιάζουν ορισμένα βασικά πλεονεκτήματα. (Παραγωγικότητα, χρωματισμός καρπού, σχήμα, συνεκτικότητα του καρπού).

Για τους κλώνους «Σιάντιαρ» ενδείκνυται η χρησιμοποίηση των υποκειμένων M9 και M26 (γόνιμα και ημιγόνιμα εδάφη). Για τους κλώνους Σπουρ ενδείκνυται η χρησιμοποίηση των υποκειμένων MM106 και MM111 (γόνιμα και ημιγόνιμα εδάφη αντίστοιχα).

Μερικές νέες αξιόλογες ποικιλίες της μηλιάς

Υπάρχουν πάρα πολλές νέες αξιόλογες ποικιλίες Μηλιάς. Για μερικές απ' αυτές γίνεται παρακάτω λόγος.

1. Τζέρσεϊμακ (JERSEYMAC) Αμερικάνικη ποικιλία. Διπλοειδής (34 χρωμ.). Δέντρο ημιορθόκλαδο. Παραγωγικό. Καρπός κανονικού μεγέθους. Ωριμάζει μέσα Ιουλίου. Ανάλογα με την περιοχή και την χρονιά το κόκκινο επίχρωμα σκεπάζει την επιδερμίδα του καρπού από 1/4 έως 3/4 της επιφανείας του. Η συντήρηση στα Ψυγεία είναι περιορισμένη. Δεν υπερβαίνει τον μήνα σε 20°C. Παρουσιάζει ευαισθησία στο Φαλκμιάδι και στο οίδιο. Επίσης είναι ευαίσθητη και σε ορισμένα φάρμακα όπως είναι το Χοσταθείο.

2. Χρωμαστοί κλώνοι της Τζονάθαν (JONATHAN). Διπλοειδής ποικιλία. Μνημονεύουμε την Μπλάκζον (BLAKJON) και την Τζόνε (JONNE) που προήλθε α-

πό την Μπλάκζον. Οι δύο αναφερόμενοι κλώνοι παράγουν καρπούς κατακόκκινους. Το επίχρωμα σκεπάζει όλη την επιφάνεια. Συγκομιδή τον Αύγουστο. Το άλλο χαρακτηριστικό όμοιο με την Τζονάθαν.

3. Έρλυ Μπλέϊζ (EARLY BLAZE). Καταγωγή άγνωστη. Διπλοειδής ποικιλία. Ωριμάζει αρχές Αυγούστου. Δέντρο πολύ παραγωγικό. Ο καρπός έχει μέγεθος μέτριο ως κανονικό. Το κόκκινο επίχρωμα καλύπτει όλη την επιφάνεια του καρπού. Καρπός χυμώδης αρωματικός κάπως, υπόξιτος, εύγευστος.

4. Οζάρ Γκόλντ. (OZARK GOLD). Διπλοειδής ποικιλία (34 χρωμ.). Λέγεται και πρώιμη Γκόλντεν. Πρόκειται για διασταύρωση της Γκόλντεν Ντελίτσιους με άλλες ποικιλίες. Δημιουργήθηκε στην Αμερική. Ο καρπός ωριμάζει ένα περίπου μήνα πριν από την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Η ε-

η δερμίδα του καρπού είναι κίτρινη φωτεινή και κυμώδης. Ο καρπός είναι κυμώδης με πολύ καλές γευστικές οργανοληπτικές ιδιότητες. Η εν λόγω ποικιλία ήταν μπαίνει στην Αγορά μπορεί να ανταγωνιστεί με επιτυχία τους αγουροκομένους πράσινους καρπούς της Γκόλντεν Ντελίτσιους.

5. Τζόναγκολντ (JONAGOLD) Τριπλοειδής (51 χρωμ.). Αμερικάνικη ποικιλία. Προήλθε από διασταύρωση των ποικιλιών GOLDEN DELICIOUS X JONATHAN (Γκόλντεν Ντελίτσιους X Τζονάθαν). Δέντρο πολύ παραγωγικό. Οι καρποί έχουν κανονικό μέγεθος. Μέσο βάρος καρπού 250—280 γρ. Η επιδερμίδα καλύπτεται από ένα ελκυστικό κόκκινο επίχρωμα το οποίο στις μεν πεδινές περιοχές μπορεί να φθάσει ως το 1/2 της επιφάνειας του καρπού (Μακροχώρι Βέροιας) στις δε ημιορεινές ή ορεινές μπορεί να καλύψει το μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειας ή ολόκληρη.

Ο καρπός έχει εξαιρετικές γευστικές ιδιότητες. Πολύ κυμώδης, αρωματώδης, τραγανός και λίγο υποξείνος. Τρώγεται με ιδιαίτερη ευχαρίστηση. Συγκομίζεται την ίδια περίοδο με την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Διατηρείται στο ψυγείο ως τον Απρίλιο (Δες Νιάουστα, Τεύχος 20 1982, σελ. 144).

6. Κλώνοι της Γκόλντεν (GOLDEN DELICIOUS). Αναφέρουμε α) τους κλώνους SMOOTHIE (Σμούθ), LUSGOLDEN (Λυσογκόλντεν) και την GOLDEN B' (Γκόλντεν Β') που είναι ανθεκτικές στην εμφάνιση της ακουριάς επί της επιδερμίδας του καρπού και β) τους κλώνους Σπυρ (SPURS) όπως είναι ο κλώνος GOLDEN AUVIL SPUR (Γκόλντεν Οβίλ Σπυρ), ο κλώνος YELLOW SPUR (Γί'λλοσου-

απούρ) κλπ.

7. Μουτσού (MUTSU), Ιαπωνική ποικιλία (τριπλοειδής, 51 χρωμ.). Προήλθε από διασταύρωση των ποικιλιών GOLDEN DELICIOUS X INDO (Γκόλντεν Ντελίτσιους X Ίντο). Ο καρπός της Μουτσού είναι πολύ μεγάλος αγκώδης. Μέσο βάρος καρπού 300—350 γραμ. Ομοιάζει με το σχήμα της Γκόλντεν Ντελίτσιους. Διαφέρει όμως στο μέγεθος. Ο καρπός έχει ωραία εμφάνιση. Η επιδερμίδα είναι σιλική υποπράσινη χωρίς επίχρωμα. Η σάρκα είναι τραγανή υποξείνη κυμώδης και αλίγο αρωματική. Γενικώς οι καρποί διακρίνονται για τις πολύ καλές γευστικές ιδιότητες, τις οποίες διατηρούν επί πολλούς μήνες. Συγκομίζεται μια εβδομάδα μετά την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Διατηρείται στο κοινό ψυγείο ως τέλη Μαΐου.

Η Μουτσού συγκομίζεται με την Γκόλντεν Ντελίτσιους υπερέχει στα εξής χαρακτηριστικά γνωρίσματα: α) Δεν παρουσιάζει ευαισθησία στις ακουριές. β) Είναι πιο παραγωγική από την Γκόλντεν Ντελίτσιους και γ) Συντηρείται περισσότερο καιρό στο ψυ-

γείο.

Η Μουτσού είναι πολύ ζωνρό δέντρο. Μπολιασμένη σε σπαρόφυτο αργεί να μπαίει στην καρποφορία. Αντίθετα μπαίνει ενωρίς στην καρποφορία όταν μπολιαστεί επί νάνων υποκομένων M9 και M26 (γόνιμα εδάφη) ή επί ημι-νάνων M7 και MM106 (ημιγόνιμα εδάφη) (Δες «Νιάουστα» Τεύχος 20—21 1982, σελ. 144).

8. Γκραννη Σμιθ (GRANNY SMITH) Αυστραλέζικη ποικιλία. Δέντρο ζωνρό. Καρπός με πράσινη επιδερμίδα. Ποικιλία όψιμη. Ωριμάζει 40—50 μέρες μετά την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Στα πεδινά (περιοχή Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων) αρχές Νοεμβρίου. Οι καρποί είναι πολύ κυμώδεις τραγανοί. Έχουν πολύ καλές γευστικές οργανοληπτικές ιδιότητες. Διατηρούνται στο κοινό ψυγείο ως τέλη Μαΐου. Είναι ευαίσθητη στο επιφανειακό έγκαυμα SCALD (Σκάλνι). Την πάθηση αυτή εμφανίζουν γενικά άσσοι καρποί έχουν συγκομισθεί άγουροι και παρέμειναν αρκετό χρόνο στο ψυγείο (Δες σχετικό άρθρο «Νιάουστα» Τεύχος 23, 1983, σελ. 83—84).

Το επιφανειακό έγκαυμα των μήλων

Είναι μία από τις συνηθισμένες παθήσεις των μήλων. Όταν τα μήλα εξάγονται από τους ψυκτικούς θαλάμους εμφανίζουν εκταταγμένες καστανές κηλίδες επί της φλούδας. Οι καρποί μερικών ποικιλιών (Γκραννη Σμιθ κλπ.) είναι πιο ευπαθείς στην αναφερόμενη πάθηση. Επίσης οι καρποί που συγκομίζονται άγουροι (πράσινοι) είναι περισσότερο ευπαθείς απ' εκείνους που συγκομι-

σθηκαν ώριμοι. Η πάθηση εκδηλώνεται κυρίως στην άχρωμη (πράσινη) ή ανεπαρκώς χρωματισμένη πλευρά της επιφάνειας του καρπού, και λιγότερο ή καθόλου στην χρωματισμένη.

Στην θερμοκρασία συντηρήσεως στους —10°C έως 0°C εμφανίζουν λιγότερο εγκαύματα επί του καρπού παρά στις μεγαλύτερες θερμοκρασίες. Επίσης λιγότερα (Συνέχεια στη σελ. 129)

ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΗ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΟΥ 1954

Μέσα σε μια αιμόσυνη συγκίνηση, γιορτάσαμε τα τριάντα χρόνια από την αποφοίτησή μας. Γυρίσαμε τριάντα ολόκληρα χρόνια πίσω, σταματήσαμε το χρόνο για μ'α μέρα, ξευλίζοντας τις αναμνήσεις μας.

Τα μάτια ολονών μας, δακρυοπιμένα και δειλά ριζούσαν σιωπηλά: «άραγε θα με γνωρίσουν»; Διότι από ανέμελες και ξένοιαστες πα δούλες, μερικές γίναμε

Του Μιχ. Καπετανόπουλου

γιαγιάδες πιά, και τα αηδούστακα τότε παιδιά ήταν τώρα με γκρίζα και λιγοστά μαλλιά.

Ο γύρω κόσμος είχε χαθεί για μας, και ήμασταν μόνο εμείς η τάξη μας, ο μαθητής του 1954 με τους καθηγητές μας. Ένας μικρός κόσμος. Ο κόσμος του σχολείου.

Ο αυλόγητος του Αγίου Νικολάου, έγινε ο αυλόγυρος του σχολείου μας και αρχίσαμε άλλο συγκίνηση τα ατέλειωτα «θυμιάσαι τότε...».

Μετά τις πρώτες συγκινήσεις, μπήκαμε στην εκκλησία για να κάνουμε επιμνημόσυνη δέηση και

Όρθιοι από αριστερά: Καπετανόπουλος Μιχαήλ, Βαρβαρέζος Γεώργιος (καθηγητής), Μυλωνάς Αριστογείτων (απεβίωσε), Βλάχος Γεώργιος, Σακελαρίου Ελισάβετ, Τσαμπάζη Αικατερίνη, Νικολαΐδου Ερμιόνη, Μπαμπάτσος Δημήτριος, Αντιφάκου Φανή, Ναναπούλου Αμαλία, Πάντσιου Διαμαντούλα, Σεραφείμ Αργύριος, Παπαδόπουλος Σπύρος, Τόπκα Ελένη, Λίγγου Παρασκευή, Καραγιοβάνου Ευδοξία (καθηγήτρια), Αχτίδας Ευθύμιος, Μέσκου Αφρούλα, Νικούσης Δημήτριος, Παπαφίλιππου Μαρίνα, Αμανατίδης Κωνσταντίνος, Στανίση Αικατερίνη, Γεωργιάδης Σταύρος, Ξανθόπουλος Αναστάσιος, Σπινθηρόπουλος Νικόλαος, Ευθυμιόδου Κατίνα, Κόλλης Πέτρος, Βαρβαρέζου (σύζυγος καθηγητού) Καθήμενοι: Αλεξιάδης Δημήτριος, Μπατάνης Βασίλειος, Μπιντερλή Μαρία, Θωμαΐδης Παναγιώτης, Μπλιάτσας Δημήτριος, Δαρδαμάνος Σπύρος, Τορτοπίδης Στυλιανός.

να φέρνουμε νοερά κοντά μας τον καλό μας και πάντα γελαστό συμ-

μαθητή μας Αριστ. Μυλωνά, που τόσο άδικα και πρόωρα χάσαμε εμείς και οι δικοί του. Επίσης, δέησή μας απευθυνόταν και στους αξέχαστους καθηγητές με Κορεκλά, Καραπέτσα και Μαίθαου.

Μετά τη δέηση, καθήσαμε στην μαγευτική τοπίο του Αγίου Νικολάου, για το γεύμα. Τί γεύμα εμείς είχαμε χοιριάσει βλέποντας ο ένας τον άλλο και αντί για πτό ξεδιψούσαμε με τις αναμνήσεις μας.

Μετά το γεύμα πήγαμε στο γυμνάσιο και καθήσαμε στα θρόνια, αυτά τα αναπόσπαστα κομ-

Οι απόφοιτοι μετά 30 χρόνια

(Συνέχεια στη σελ. 129)

Διευθυντές του Πολιτιστικού Κέντρου Ναούσης για την περίοδο 1983 - 1984

ΤΜΗΜΑ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Το τμήμα κινηματογράφου ε-
κποποίησε 35 προβολές
εθνικών ταινιών υψηλής
ποιότητας. Όλες τις προβολές πα-
ρόνθησε μεγάλος αριθμός
του κινηματογράφου.

ΤΜΗΜΑ
ΕΚΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Το τμήμα ζωγραφικής.

Παρουσίασε και παρουσίασε 10
ζωγραφικές Ναουσαίων
των καλλιτεχνών από
πόλεις της Ελλάδας.
Εκθέσεις χειροτεχνίας και
καρτίας.

Παρουσίασε δύο διαγωνι-
στικές ζωγραφικές για
δύο των Δημοτικών Σχο-
λής Νάουσας και των μα-
τιων Σχολείων της Επαρ-
χίας.

Το διαγωνισμό για πα-
ν. Β. Γ τάξης συμμετείχαν
ιδία και απενεμήθηκαν 15
στα καλύτερα έργα ζω-
ής. Στον 2ο διαγωνισμό
δύο Δ, Ε, Σι τάξης συμ-
ν 128 παιδιά και απενε-
ν 12 βραβεία στα καλύτε-
α ζωγραφικής.

Δημοτικό Θέατρο έγινε
ελετή απονομής των βρα-
και αναμνηστικών διπλω-
με όλα τα παιδιά που συμ-
ν στον διαγωνισμό.

ΤΜΗΜΑ
ΠΙΣΤΗΜΙΟ

Το τμήμα επαναλειτουργία
Λαϊκό Πανεπιστήμιο για
νεχή χρονιά (περίοδος
1984).

Το Λαϊκό Πανεπιστήμιο κατά
την περίοδο θα λειτουργή-
νευμένο και με νέα μορ-
ομιλίες θα πραγματοποιή-
ονται με την συνεργασία του

Πολιτιστικού Κέντρου και δια-
φόρων Πολιτιστικών φορέων της
πόλης μας.

Στο Λαϊκό Πανεπιστήμιο μιλή-
σαν οι εξής: α) Η Αργυρώ Πα-
πάζογλου συμβολαιογράφος με
θέμα: «Πολιτικός γάμος», β) η

**Επιμέλεια Θωμά Αλδάκου
προϊσταμένου Π.Κ.Ν.**

Ελένη Σεφερτζή κοινωνιολόγος:
«Οι επιπτώσεις της καπιταλιστι-
κής - πατριαρχικής ηθικής πάνω
στη Γυναίκα», γ) η Γεωργία Πα-
παδοπούλου καθηγήτρια: «Ισοτι-
μία των δύο φύλων - Θεωρία και
πράξη», δ) η Μαρία Κάτσιου - Ζα-
φράνα δ. δάκτορας εκπαιδευτικής
Ψυχολογίας του Πολιτιστικού
Πανεπιστημίου του Οχάϊο των
Η.Π.Α. «Διαφθορά της Νεολαίας
- Προέλευση και επιπτώσεις». Οι
παραπάνω ομιλίες πραγματοποιή-
θηκαν με την συνεργασία του
Συλλόγου Γυναικών Νάουσας.

ΤΜΗΜΑ
ΘΕΑΤΡΟΥ

Το τμήμα Θεάτρου του Πολι-
τιστικού Κέντρου Ναούσης, πα-
ρουσίασε δύο θεατρικές παραστά-
σεις. Το 1983 παρουσίασε το θεα-
τρικό έργο του Δημήτρη Κεχαϊ-
δη: «ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ» και το
1984 το θεατρικό έργο του Κώ-
στα Μουσελά: «ΟΙ ΦΙΛΟΙ».

Στο Δημοτικό Θέατρο πραγματο-
ποήθηκαν θεατρικές παραστάσεις
από θιάσους των Αθηνών, από το-
πικά θεατρικά συγκροτήματα και
από ερασιτεχνικές θεατρικές ο-
μάδες μαθητών των Γυμνασίων
και των Λυκείων της πόλης μας.

Πέντε παιδικές θεατρικές πα-
ραστάσεις για τους μαθητές των

Δημοτικών Σχολείων.

Στο Δημοτικό Θέατρο πραγमा-
τοποιήθηκαν 10 συναυλίες από
τοπικά και ξένα χορωδικά συγ-
κροτήματα. 3 ρεσιτάλ πιάνου, α-
πό Έλληνες και ξένους πιανί-
στες.

ΤΜΗΜΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Με σκοπό την άνοδο του πνευ-
ματικού επιπέδου των πολιτών
μας, δημιουργήθηκε και λειτουρ-
γεί με μεγάλη επιτυχία Διαρκής
Έκθεση Βιβλίου στο ισόγειο της
Δημοτικής Βιβλιοθήκης.

Στην έκθεση βιβλίου εκτίθεν-
ται πολλά βιβλία (λογιστεχνικά,
ιστορικά, κοινωνικά, ψυχολογικά,
επιστημονικά, παιδικά και άλλα)
από διάφορους εκδοτικούς οίκους
με τους οποίους συνεργάζεται το
Πολιτιστικό Κέντρο Ναούσης. Τα
βιβλία πωλούνται σε προσιτές τι-
μές.

ΕΣΤΙΑ
ΜΟΥΣΩΝ

Η παιδική χορωδία της Εστίας
Μουσών πραγματοποίησε με με-
γάλη επιτυχία 3 συναυλίες στην
πόλη μας, και μία συναυλία στην
Βέροια.

Στην αίθουσα κοντοέρτων της
Εστίας Μουσών πραγματοποιήθη-
καν διάφορες καλλιτεχνικές εκ-
δηλώσεις ρεσιτάλ πιάνου και ρε-
σιτάλ τραγουδιού και άλλες.

Επίδειξη των μαθητών των τμη-
μάτων της Εστίας Μουσών του
πιάνου, του βιολιού, και της κι-
θάρας, στην αίθουσα κοντοέρτων.

Η Σχολή μπαλέτου της Εστίας
Μουσών πραγματοποίησε στο Δη-
μοτικό θέατρο επίδειξη των μαθη-
τριών του μπαλέτου με διάφο-
ρες χορογραφίες της καθηγήτρι-

Το επιφανειακό έγκαυμα των μήλων

(Συνέχεια από την σελ. 126)
επιφανειακά εγκαύματα παρατηρούνται όταν οι καρποί συσκευάζονται σε δροσερό θάλαμο και αμέσως μετά εισάγονται σε θάλαμο διατήρησης θερμοκρασίας -1° έως 2°C , παρά όταν οι καρποί παραμένουν αρκετές μέρες σε θερμοκρασία 10°C και κατόπιν εισάγονται στο ψυκτικό θάλαμο διατήρησης. Η προκαλούμενη ζημιά φαίνεται ότι οφείλεται στις παραγόμενες από τους καρπούς ουσίες και συγκεντρώνονται στην

επιφάνεια ή υπό την επιφάνεια. Τα έρρα τα παραγόμενα από τα ώριμα μήλα αυξάνουν τα εγκαύματα των άλλων μήλων που βρίσκονται στον ίδιο θάλαμο. Το έγκαυμα λιγοστεύει όταν ο αέρας κινείται και μεταφέρει μακριά τα παραγόμενα αέρια.

Σήμερα για την αντιμετώπιση του επιφανειακού εγκαύματος (Σκάλντ) χρησιμοποιούνται διάφορα χημικά σκευάσματα που περιέχουν DIPHENYLAMINE (DPA) (διφενυλαμίνη) ή ETH-

OXYQUINE (ετοξικίνη). Η χρησιμοποίησή τους μπορεί να γίνει με δύο τρόπους. α) Ψεκασμός των δέντρων κανονικός πριν την συγκομιδή με την υπόψη ουσία ή β) βάπτισμα των καρπών σε ειδικούς χώρους (δεξαμενές κλπ.). Η εργασία γίνεται πάντοτε με τις οδηγίες των παρασκευαστών οίκων (Δεν άρθρο) «Δύο φυσιολογικές παθείσεις συντηρουμένων καρπών Γκραννη Σμιθ και η αντιμετώπισή τους» «Νιάουσια» τεύχος 23 σελ. 83.

(Συνέχεια από την σελ. 127)
μάτια της μαθητικής ζωής, σωματικοί μάρτυρες, φίλοι κι εκφραστές ενός αλλιώτικου κόσμου.

Ο κύριος Καλτέκης ανέθηκε στην έδρα, μας μίλησε με πολλή συγκίνηση κι ύστερα έκανε τη βόλτα του σταπηλά κι επιβλητικά όπως τότε. Κι εμείς όλο έκσταση κρεμόμασταν από τα χείλη του και λέγαμε μέσα μας «Αχ Θεέ μου, ας μην τέλειωνε αυτή η μέρα». Ο χρόνος όμως αδυσώπητα κυλούσε κι έπρεπε όπως έγινε μια αρχή, να δοθεί με λήψη και το τέλος.

Και αφού ανταλλάξαμε χειραψίες και ευχές, υποσχεθήκαμε να συναντηθούμε πάλι μετά από δέκα χρόνια για να σταματήσουμε έστω και για λίγο το χρόνο, πριν μας παρασύρει και πάλι στη δίνη του.

Έτσι τέλειωσε ο κύκλος του ωνείρου, που πριν τριάντα χρόνια, ήταν μια τόσο συνηθισμένη αλήθεια.

Στην αδέκαστη αυτή μας συνάντηση, παρευρέθηκαν οι καθηγητές:

Γεώργιος Βαρβαρέζος, Παν. Ζωγράφος, Ευδοξία Καραγοπάνου και Γιάννης Καλτέκης.

Ο γυμνασιάρχης μας Ηλίας Μουνδρέας που δεν μπόρεσε νάρ

Συνεστίαση αποφοίτων 1954

θαι γιατί απουσίαζε στο εξωτερικό, μας έστειλε ένα γράμμα γεμάτο συγκίνηση και νοσταλγία

Δραστηριότητες

ας και δευθύντριας της Σχολής Μπαλλέτου.

7. ΕΠΕΤΕΙΟΣ

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 1822

Ο Δήμος Ναούσης για την επέτειο του ολοκαυτώματος της Ναούσης το 1822, παρουσίασε στο Δημοτικό Θέατρο διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις την Άνοιξη του 1984.

1. Φολκλορική παράσταση από το χορευτικό συγκρότημα της Τσεχοσλοβακίας.

2. Βραδιά μπαλλέτου από το ΑΕΝΑΟ ΧΟΡΟΘΕΑΤΡΟ του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος.

3. Συναυλία του Ωδείου Ναούσης.

4. Παράσταση χορευτική των τοπικών χορευτικών συγκροτημάτων.

5. Συναυλία της Φιλαρμονικής Ναούσης, και της Παιδικής Χορωδίας του Πολιτιστικού Κέντρου Ναούσης.

για τη Νάουσα, ενώ η κυρία Κουλούτσια, έστειλε ευχετήριο τηλεγράφημα.

Από τους αποφοίτους παρευρέθησαν οι εξής:

Φανή Αντιφάκου, Κώστας Αμιαντίδης, Σταύρος Γεωργιάδης (Θεσ/νίκη), Τάκης Αλεξιάδης (Θεσ/νίκη), Σπ. Δαρδαμάνος, Κ. Ευθυμιάδου (Αθήνα), Παν. Θωμαΐδης, Πέτρος Κάλλης, Μιχ. Καραγιάννης, Τάσος Λαζαρίδης, Παρασκευή Λίγγου, Αργ. Λιόλου, Αθ. Μπακαλιός, Νικ. Μάντισος, Παν. Μαρνέρης, Αγαμ. Μελιτζανής, Αφρ. Μέσκου, Δημ. Μπαμπάτσος, Βασ. Μπατάνης, Μαρία Μπιντερλή, Δημ. Μπλιάτσος, Ι. Μουρατίδης (Σκύδρα), Αμαλ. Νανοπούλου, Δημ. Νικουσης, Αναστ. Ξανθόπουλος, Διαμ. Πάντσιου, Μαρία Παπαφιλίππου, Ελ. Σακελλαρίδου, Αρ. Σεραφείμ, Νικ. Σπινθηρόπουλος, Αικατ. Στανίση, Παν. Σιδηρόπουλος, Μαν. Σωτηρόπουλος, Ελ. Τόπκα, Στ. Τσιτοπίδης, Ασκ. Τζαμπάζη, Ευαγ. Τσίσιση, Χρυσ. Χατζηγιάννου, και Αγγελ. Χαρούλη.

Μαρ. Μπιντερλή - Ξανθίδου

Θεατρική παράσταση του 2ου Γυμνασίου

«Από πάντα δουλειά του Θεάτρου όπως κι' όλων των άλλων τεχνών είναι η ψυχαγωγία των ανθρώπων» έχει πει ο Μπρέχτ.

Η Θεατρική Ομάδα του 2ου Γυμνασίου με τη Παράσταση «ΘΕΙΟΣ ΠΑΠΑΡΟΣ» πέτυχε απόλυτα αυτό το σίκο. Πρόσφερε διασκέδαση και αβίαστο γέλιο στο κοινό που γέμισε ασφυκτικά το Δημοτικό Θέατρο στις 26 Μαΐου το βράδυ.

Οι θερμές εκδηλώσεις του κοινού στη διάρκεια της παράστασης και στο τέλος της ήταν η καλύτερη ανταμογή στη πολύμηνη προσπάθεια των 37 μαθητών και των άλλων συντελεστών της φροντισμένης αυτής παράστασης.

Σκηνοθέτης της παράστασης ο συμπολίτης Κώστας Κόλλας κατάφερε να μεταμορφώσει τους άπειρους μαθητές σ' ένα αξιόλογο σφικτοδεμένο και πεθαρκεμένο σύνολο και να προσφέρει μια ακόμη αξιόλογη θεατρική δουλειά στη πόλη.

Το έργο του βραζιλιάνου Α. ΜΠΟΑΛ ο Κόλλας το διασκέβασε σε μουσική κωμωδία, γεγονός που έδωσε την ευκαιρία σ' έναν άλλο συμπολίτη του Πέτρο Στοϊδη να γράψει μ'α αξιόλογη μουσική για τα τραγούδια του έργου, που έπαιξαν ζωντανά ο Τάκης

Μπέρσος με το αρμόνιο και ο Στοϊδης με κιθάρα. Τις χορογραφίες επιμελήθηκε η Τερέζα FEENEY — Λυσιμάχου και τα εντυπωσιακά κουστούμια η κ. Φανή Βλάχου.

Στη παράσταση έλαβαν μέρος οι Γιώργος Γαλίτης που ερμήνευσε εξαιρετικά το «ΘΕΙΟ ΠΑΠΑΡΟ» δείχνοντας ένα πλούσιο ταλέντο, η Βάσω Τόλκα που ερμήνευσε τα τραγούδια δείχνοντας δείγματα μιάς πολύ όμορφης φωνής και οι Πετρούλα Φράγγη, Π. Θεοδωροπούλου, Διογ. Ράλλης, Νανά Βελίκου, Θαν. Νίκου, Άκης Γαλανός Θ. Δολδούρης, Βαγ. Τσαρνούχας, Μ. Μπουνίβα, Περ. Ρέτζιος, Κατ. Τσαρτζά-

νη, Αλ. Σταμπουλούς, Φιλιώ Ζέρη, Γ. Γεωργαντιάς, Κ. Κεντεπλιάδης, Γ. Τζουθάρας, Κική Σαράτση, Σ. Τοπούζης, Κατ. Πατακωνσταντίνου, Ν. Παπαδοπούλου Απ. Γαρατζιώτης, Α. Αντωνιάδου, Χρ. Αργυροπούλου, Γ. Μπίλης, Γ. Λάζος, Δημ. Ζιάννης, Ρ. Γουργούτα, Στ. Δαρδαμάνου, Ολ. Διαμάντη, Στ. Βαλσαμίδης, Μ. Βαρβέρη.

Η όλη προσπάθεια που είχε στόχο τη διάδοση της Θεατρικής Παιδείας στους μαθητές έγινε κάτω από την αιγίδα του Εκπαιδευτικού Ομίλου της Νάουσας ο οποίος και στοχεύει στη συνέχιση αυτής της προσπάθειας.

Α.

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό επιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τα κοκκοειδή (ψώρες) και πώς καταπολεμούνται
Δεν πρέπει να λείπει από κανένα αγροτικό σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε να το προμηθευθείτε από τα γραφεία
του Άντροτικού Συλλόγου Ναούσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

Του Τάκη Μπάϊτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Νέοιρας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ
ΑΡΧΗ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ
ΑΡΧΗ ΜΕΤΡΗΣΗΣ